

BALTARAGIO MALŪNAS

II pataisytas leidimas (1962)

I

Ant Udruvės ežero staus skardžio stovėjo Baltaragio vėjinis malūnas. Nuo neatmenamų laikų mosavo jis savo dideliais sparnais, tarytum būtų norėjęs pasikelti ir nuskristi nuo pakriūtės.

Žemai pakalnėje tyvuliavo skaidrus Udruvės ežeras, plačiai išsišakojęs tarp aplinkinių kalnų, apaugusių pušynais, ir slėnių, užtrauktų pelkių maurais. Baltaragio malūnas buvo ant aukščiausio kranto, ir jo sparnai, šmėkščiodami iš tolo pro mėlynas pušų viršūnes, sukdavosi nuo mažiausio vėjelio, kuris padvelkdavo iš ežero.

Udruvės ežero vandenys nuolatos skalavo malūno kalno apgriuvusį šlaitą, tarytum norėdami jį nugriauti su visu malūnu. Bet pragyveno Baltaragio tėvų tėvai, ežeras visą laiką skalavo pakrantę, o malūnas vis stovėjo kaip stovėjęs ant pakriūtės, jo sparnai sukosi, ir jis nuolatos ūžė. Tas jo ūžimas susiliedavo su ežero murmėjimu į vieną svaiginantį gaudesį, kuris užkerėdavo savo paslaptį.

Ar ne jis buvo užkerėjęs ir paskutinį Paudruvės malūnininką Baltrų Baltaragį, kuris vienišas gyveno tame malūne su savo vienturte dukra Jurga. Senas našlys taip mylėjo savo vienturtę, kad dieną naktį akių nuo jos nenuleisdavo, kartais visas nušvisdamas tarsi nepaprastos laimės apšviestas, o kartais taip nuliūsdamas ir susirūpindamas, kad net žilų plaukų vainikas apie nuplikusią jo galvą dar labiau išbaldavo. Ką galvodavo ir ką jausdavo senas malūnininkas, niekas nežinojo, nebent nujautė, kad gražuolė dukra – visas jo džiaugsmas, rūpestis ir gyvenimas.

O dukrai maža terūpėjo, ko tėvas nušvinta ar pražyla, į ją žiūrėdamas. Jai visas gyvenimas atrodė kaip linksma jaunystės išdaiga, o jos kiekviename žingsnyje juokėsi aštuoniolika nerūpestingų metų. Tai buvo viso Paudruvės kaimo pati smagiausia mergina, kuri savo skambiu juoku, linksmų akių gundančiais žvilgsniais ne vieną jaunikį buvo išvedusi iš proto ir ketino dar ne vieną išvesti. Tai buvo tikra išdykėlė, našlio tėvo išpaikinta vienturtė, kuri iš visko juokus krėtė ir pati pirmoji juokėsi.

Ne vienas norėjo pasivogti jos tą juoką visam gyvenimui, bet niekas neišeidavo, nors ir kažin kaip sugundyti stengdavosi. Linksma, nerūpestinga Jurga iškliūdavo laisva iš visų meilės pinklių ir dar smagiau kvatodavo. Vienas po kito važiuodavo jaunikiai su piršliais į Baltaragio malūną, bet nejstengdavo atvažiuoti. Vos tik privažiudavo prie šakoto Udruvės ežero, ir patys nesuprasdavo, kaip paklysdavo, nors Baltaragio malūnas iš tolo per mylią buvo matomas.

Čia būta kažkokios neįsakyamos paslapties, kuri net mandriausius suklaidindavo, ir niekas negalėdavo suprasti, kas gi pagaliau pastoja piršliams kelią pas Baltaragio dukterį. Net giedriausią pavakarę staiga kildavo iš ežero rūkas, kuris šviesiausią dieną paversdavo tamsiausia naktimi, o patys arkliai, nežinia ko išsigandę, pasukdavo iš tiesaus kelio į šunkelius ir dievai žino kur nuveždavo, ar ežero sąsmakų tilčiukai, – o jų buvo ne vienas, bet septyni, – staiga dingdavo, ar dar kažkas atsitikdavo, tiktai piršliai, užuot nuvažiavę į Baltaragio malūną, atsidurdavo visai kitoje Udruvės ežero pusėje arba dar blogiau – čia pat prie malūno klampiose Paudruvės pelkėse, kuriose ligi aušros kankindavosi, nerasdami kelio, o išaušus pamatydavo, kad po plynias

pakalnėje murdosi, ir keikdamiesi grįždavo tuščiomis namo.

O nuo to laiko, kai vienas valakininko sūnus prarado Paudruvės pelkėse arklius ir pats vos galo negavo su piršliu, gindamiesi nuo visokių šmėklų, kurios juos kiaurą naktį visaip dovijo ir klaidino, viliodamos į liūno eketes, o paskui, kai kitas išdidus senbernis su savo piršliu nuvažiavo nuo stataus skardžio tiesiai į Udruvės ežerą, sudaužė vežimą ir nusuko sprandą pačiam geriausiam apylinkės piršliui, kad tas neužilgo net dievui atidavė savo melagio dūšią, niekas nedrįso, net ir drąsiausieji, važiuoti su piršliais pas Baltaragio dukterį.

Kas čia buvo, niekas tikrai nežinojo. Sklido gandai, kad Baltaragio gražuolė dukra susidėjusi su Udruvės ežero laumėmis ir pats velnias ją pasidabojęs. Kiti net spėliodavo, koks velnias: ne kuris nors kitas, tiktai pačių Paudruvės pelkių velnias – Pinčukas, visiems gerai žinomas ir artimiausias Baltaragio kaimynas. Dar kiti, nenorėdami tikėti tokiomis paskalomis, tvirtino, kad čia pats tėvas Baltaragis kaltas, nes, beprotiškai mylėdamas vienturtę savo dukterį ir būdamas pats raganius (o kad jis turi kažkokių reikalų su velniais ir kitomis dvasiomis, jau seniai žmonėse sklido kalbos), taisęs visokius burtus ir pinkles, kad jaunikiai negalėtų su piršliais atvažiuoti ir iš jo dukters paveržti.

Kaip ten iš tikrųjų buvo, niekas nežinojo, tiktai Jurga juokdavosi, išgirdusi tokias kalbas, o senis Baltaragis kaip žemė tylėdavo. Jeigu jau kas prisispyręs klausdavo dėl piršlių su jaunikiais nelaimių, tai Baltaragis tiktai pečiais patraukdavo.

– Tur būt, per daug įkaušę buvo, kad neatvažiavo, – kartais jis atsakydavo. – Malūnas ant kalno, iš tolo matyti, net iš antros ežero pusės. Tai kur čia gali paklysti? Kasdien žmonės į malūną važiuoja, ir niekas nepaklysta.

Tai buvo tiesa. Važiuk į malūną dieną ir naktį – niekad nepaklysi, o su piršliais nė nemėgink – būtinai nusiųsi sprandą. Kodėl taip buvo, niekas negalėjo suprasti. Pats Baltaragis numanė, bet nieko negalėjo padaryti. O duktė kasdien vis gražesnė darėsi, tiktai piršlių su jaunikiais nors kartais ir laukdavo, bet nesulaukdavo. Tada nejučiomis Jurgos linksmosios akys kartais apsiniaukdavo ir lūpose sustingdavo juokas. Tai matydamas, tėvas vis dažniau užsidarydavo malūne, kažką galvodamas ir nieko nesugalvodamas, tiktai dar labiau pražildamas. Jis žinojo, kas čia yra, kad piršliai negali atvažiuoti, ir jeigu pirma pro pirštus į tai žiūrėjo ir net patenkintas buvo, tai dabar, kartais pamatęs nuliūdusią dukterį, graužėsi iš to gailėsčio ir tylėjo kaip žemė.

Tada visa burna prakalbėjo Švendubrės ubagyno senmergė davatka Uršulė Purvinaitė, kuri ilgus metus gyveno Baltaragio malūne, ir su ja tenai keisti dalykai atsitiko, kuriais anksčiau niekas nenorėjo tikėti. Bet dabar, kai dėjosi tokie nesuprantami reiškiniai, daug kas buvo linkęs patikėti net sena davatka.

II

Ta davatka Uršulė, tokia supintijusi ir prarūgusi moterėlė, amžinai nepatenkinta ir pikta kaip širšė, vieną rytą auštant sugrįžusi visa dumblina iš Paudruvės pelkių, pabėgo plūsdamasi iš Baltaragio namų, kuriuose nuo senų laikų tarnavo, ir apsigyveno Švendubrės davatkyne, kad neatsitiktų daugiau tokių baisių dalykų.

Apkaltino ji Baltaragi, kad jis, senas raganius, norėjęs ją, skaistybės apžadus padariusią mergelę, išleisti ne už ko kito, tiktai už paties velnio, kuris iš seno Paudruvės pelkėse gyveno ir Pinčuko vardu vadinosi.

Kaip ten buvo – nesuprasi, o ir pati Uršulė ne visą teisybę sakė, nes ir pati ne viską suprato, o

jeigu suprato, tai senmergės drovumas pasakyti neleido. Tiktai vieną dieną, kai jai pritrūko kantrybės belstis po seno malūnininko namus (iš tikrųjų neteko paskutinės vilties ištekėti už Baltaragio ir pasidaryti tikra malūnininke, apie ką seniai veltui svajojo), atsitiko nuodėmė – netyčia išsprūdo iš jos lūpų baisus žodis, kad eitų nors ir už paties velnio, kad tik nereikėtų daugiau gaišti pas Baltaragį, kurio namuose bergždžiai nuvytusi jos jaunystė.

Tuos iš apmaudo pasakytus žodžius nugirdęs, Baltaragis kažkodėl apsidžiaugė ir net pralinksmėjo, kas su juo retai būdavo.

– Gerai, – sako, – galiu išpiršti. Mūsų kaimynas Pinčukas vienas be pačios pelkėse rūgsta. Nusigandusi Uršulė persižegnojo ir Baltaragį peržegnojo.

– Atstok, – sako. – Ar nežinai, kad apžadus esu padariusi skaistybėje gyventi?

Tada nusijuokė Baltaragis ir linksmai tarė:

– Nieko, – sako. – Apžadai apžadais, o kai pamatysi jaunikį su piršliais, tai užmirši visus apžadus.

Supyko Uršulė ir daugiau nekalbėjo su Baltaragiu, bet ir Baltaragis nepasigedo jos kalbos, tiktai savo darė. Vaikščiojo toks paslaptingas, su klastinga šypsena, tarytum ką apgauti rengdamasis ir jau iš anksto dėl to džiaugdamasis.

Tos klastos neilgai teko laukti. Pirmą subatvakarį, pradėjus temti, pasigirdo piršlių skambalai. Tie skambalai visada Uršulei nueidavo per širdį, ir dabar ji sustojo viduryje kiemo, žiūrėdama, į kurią sodybą piršliai pasuks. Apie save net nepagalvojo, tiktai prisiminė visas turtingiausias ir gražiausias Paudrūvės nuotakas, bet žiūri – piršliai pro malūną kaip tik pas juos suka.

– Ar nepaklydo? – apsidžiaugė Uršulė, nes buvo amžinai užsirūstinusi ant piršlių, kad nė karto pas ją su jaunikiu nebuvo atvažiavę.

Bet tuo metu, kai žiopsojo nustebusi Uršulė ir džiaugėsi, kad piršliai paklydo, juodbėriai žirgai įlėkė į kiemą ir paausiuota karieta sustojo prie rūtų darželio.

– Kas gi čia dabar? – net nutirpo visa Uršulė.

O iš karios išlipo toks rimtas su žila barzda ponas ir jaunas ponaitis su prašmatnia skrybėlaite. Nusilenkė abudu Uršulei, ir klausia tas senasis:

– Ar ne čia bus pono Baltaragio garsusis dvaras?

Ne pono, – sako apmirdama Uršulė, – tiktai Baltaragio, ir ne dvaras, bet malūnas.

– Tai mums jo kaip tik ir reikia, – sako tas žilabarzdis ir dar žemiau lenkiasi. – Ar priimsite pakeleivingus svečius?

– Labai prašome, – atsakė iš malūno atsiradęs Baltaragis – Seniai mielų svetelių laukiame.

Nusivedė tada Baltaragis nepaprastus svečius į seklyčią, o Uršulė kamaroje pasislėpė, baisiai nerimaudama. Argi čia būtų pagaliau jos atvažiavęs karalaitis?

O tuo tarpu žilabarzdis piršlys, vos įžengęs į seklyčią, dargi neprisėdęs, stačias prie durų pradėjo savo oraciją:

– Važiavau paežerėmis, pro pelkes, radau antinėlj, – sako. – Antinėlis krykščia, nerimauja, ieško raibos antelės... Ar kartais jos čia nesurasime?

– O kaipgi, – atsakė Baltaragis ir atsivedė Uršulę iš kamoros. – Ar ne šitos ieškote?

– Kaip tik tos pačios, – atsakė patenkintas piršlys, o jaunikis iš to džiaugsmo kaip antinas sukrykštė, sukdamas aplinkui ratą.

Tada Uršulė nukaito kaip aguona ir žodžio pratarti negali. Žvilgtelėjo akių kumpeliu – jaunikis gražus neapsakomai. Suspurdėjo širdis, o pati vos bepastovinti ant kojų, akyse kažkokie raibuliai.

Pasodino jaunosius už stalo, ant kurio tuojau bonka atsirado, žalia rūta užkišta. O kaip ten

toliau seklyčioje buvo, Uršulė net pati tikrai nieko neatsimenanti, tarsi kvaitulys koks būtų užėjęs ar galvos būtų visai netekusi. Dabar ji gerai suprantanti, kad tai buvęs seno raganiaus Baltaragio ir jo bičiulio Paudruvės pelkių velnio Pinčuko padarytas sąmokslas jos skaistybei pražudyti.

O tada Uršulė nieko nesuprato, lyg apkvaišusi buvo, ir tiktai atsimena, kaip saldų midų su piršliu ilgabarzdžiu (iš kur toks ir atsirado?) gėrė ir širdis alpo nuo meilių jaunikio žodžių. Tokia laiminga buvo, kaip dar niekada savo gyvenime (tikrai, užkerėta buvo!), ir net nežino, kaip ilgai viskas truko. Tiktai vėliau prisiminė lyg pro sapną, kaip, nuo laimės apsvaigusi, išėjo iš seklyčios, kaip vedė ją už rankos piršlys žilabarzdis, o už kitos jaunikaitis, jau toks gražus, toks meilus, kad nei sapne nesusapnuotum. Iš paskos lydėjo tas besarmatis Baltaragis, – tolimas giminė, bet už priešininką blogesnis! – kažko patenkintas ir klasingai šypsodamas, bet Uršulei jis tarsi buvęs nebuvęs. Tiktai išeidama pamatė, kaip kažkokius raštus jaunikis jam atidavė, o tas apsidžiaugęs įsikišo juos į užantį. Tur būt, tada ir pardavė jos skaistybę, o ji, vargšė, nieko nesuprato.

Taip apstulbusią Uršulę pasodino į auksinę karietą, šalia jos iš dešinės pusės atsėdėjo piršlys žilabarzdis, o iš kairės – jaunikis kaip diemedėlis. Nenustovi prie gonkų juodbėriai žirgai, ausimis karmo ir akimis žaibus svaido. Piršlys ir sako:

– Važiuosime užsakų!

– Laimingai! – palinkėjo Baltaragis.

Juodbėriai žirgai kaip slibinai pašoko iš vietos, sudundėjo žemė, ir karieta nulėkė kaip viesulo pagauta. Nusigando ir apsidžiaugė Uršulė, nespėjo nė mergautinių ašarų išverkti. Taip staiga viskas įvyko.

Tiktai visa Uršulės laimė, kad iš tos baimės spėjo persižegnoti. Tada sužaubavo dangus kryžiumi, ir viskas staiga dingo. Nei karietos, nei piršlio su jaunikiu neliko lyg niekada nebuvę, o nusigandusi Uršulė žiūri, kad ji Pinčuko liekno viduryje iš geldos išvirtusi ir ligi pažastų į maurus įsmukusi. O dar kažkas baisiai traukia ją už kojų, visai nugramzdinti norėdamas.

Tada suprato Uršulė, už ko norėjo Baltaragis ją išleisti, ir pradėjo šauktis visų šventųjų užtarimo, o ypatingai skaisčiausios Švendubrės mergelės, kuriai buvo padariusi apžadus ir kuri globojo nekaltas mergeles ir saugojo jų skaistybę. Bet Švendubrė buvusi per toli, o gal todėl, kad buvo tamsi, audringa naktis, į Uršulės šauksmą atsiliepė tiktai pragariškas kvatojimas, ir ji savo akimis pamatė Paudruvės liūno velnią Pinčuką.

– Šauk nešauk, – sako jis, staiga kaip šmėkla atsiradęs, – nieko iš to nebus. Tu man seniai esi pažadėta ir mano būsi.

Pinčukas norėjo savo sužadėtinę meiliai apsikabinti ir pabučiuoti, bet Uršulė jį piktai atstūmė.

– Kaip tavo? – nejuokais supyko. – Kas tau galėjo mane pažadėti?

– Kas pažadėjo, tas žodį ištesėjo, o tu nesisumdyk! – atsakė Pinčukas ir, lyg kibindamas ar paerzindamas, įžūliai trūktelėjo Uršulę už šimtakvoldžio sijono.

Tai buvo Pinčuko nedovanotinas įžūlumas, už ką jis teisingai buvo nubaustas. Pasipiktinusi Uršulė staiga apsisuko, tvieskė tokį antausį, kad Pinčukas suklupo, sijonas už ragų užsikabino ir užsimovė ant galvos. Nusigandęs Pinčukas norėjo kuo greičiau ištrūkti iš po šimtakvoldžio sijono, bet kaip tyčia skubėdamas dar labiau įsipainiojo klostėse ir sugriuvo po Uršulės kojomis.

Tai Uršulė, nieko nelaukdama, nors ir likusi be viršutinio šimtakvoldžio sijono (laimė, devynis buvo užsisėgusi), tiktai baisiai įtūžusi, užkūrė tokią pirtį Pinčukui, kad tas unktė ir prunktė, bet negalėjo iš po sijono ištrūkti. Gal būt, Uršulė būtų visai užniurkiusi Pinčuką, bet tas, neturėdamas kur dėtis, praplėšė sijono klostes ir smuko į liūno dugną, traukdamas paskui ir Uršulę.

Pagaliau Uršulė, grimzdama į liekną, kaire ranka nusitvėrė už kadugio krūmo, o dešine ištraukė

iš maurų visą dumbliną Pinčuką. Norėjo dar kartą jį pričiupti, bet tas ištrūko ir lakstė aplinkui, cypdamas ir urkzdamas, bet vis dar neatstodamas. Tada Uršulė paskutinėmis jėgomis išsikapstė iš liekno, nusiėmė nuo kaklo rožančių su škaplieriais ir pradėjo jais šveisti Pinčuką kur pakliūva: per akis, per ragus, per šonus ir per pakinkius. Tas raitėsi kaip ant žarijų, lakstė po liekną kaip akis išdegęs, bet įsismaginusi Uršulė nė per žingsnį neatstojo. Vaikėsi klupdama po pelkes, šventino rožančiumi ir visaip garbino, kad vargšas velniukas pagaliau neišturėjo, nusikeikė ir tarė:

– Trauk tave devynios, tokią raganą! Nenoriu aš tavęs daugiau. Tiktai atstok tu nuo manęs!

– Aš tau atstosiu! – pasipiktino Uršulė ir griebė Pinčuką už ragų.

Uršulė norėjo dar kartą užmesti jam ant galvos šimtakvoldį sudraskytą sijoną, užnerti ant kaklo rožančių ir nusivesti pas Baltaragį, kad pamatytų tas begėdis, kokį jaunįkį jai norėjęs išpiršti. Bet čia kaime gaidžiai pragydo, Pinčukas pasimuistė ir dingo kaip nebuvęs. Uršulės delne pasiliko tiktai kažkokia žievė lyg nuo kadugio šaknies, o sijonas, užsikabinęs už krūmo, ten ir liko. Ką su juo veiksi, velnio suterštu ir sudraskytu? Numetė ir žievę nuspiovusi.

Paskui Uršulė dar ligi aušros klampojo po Paudruvės pelkes, baisiai širsdama ir negalėdama išsikapstyti. Tiktai prašvitus, įsiutusi kaip ragana ir visa purvina, ligi kelių pasikaišiusi likusius sijonus, sugrįžo į Baltaragio malūną.

Baltaragio laimė, kad laiku išgirdo pardūkstančią iš pelkių davatką (būtų gal neišgirdęs, jeigu ne anksčiau parbėgusio Pinčuko išgąstis), spėjo pasislėpti malūne ir duris iš vidaus užsiremti. Būtų jam kliuvę ne mažiau, kaip Pinčukui, o gal ir daugiau – už nuvytusią jaunystę ir baurų pasityčiojimą.

Sugrįžusi Uršulė, negalėdama į malūną įsiveržti ir savo apmaudo ant neprieteliaus galvos nugiežti, pasiautėjo tiktai po kiemą su visais prakeiksmis, o paskui, lyg atsipeikėjusi, nubėgo į trobą, susirišo savo drabužius į pundelį ir tekina pasileido bėgti į pakalnę Švendubrės linkui. Bėgo, vis dar atsigrįždama ir kairiosios rankos supintijusia kumštimi grasindama malūno pusėn, o tokia pat dešiniąja – žegnojo ir plūdosi visų keiksmų keiksmis.

– Visai pasiuto davatka, – galvojo Baltaragis, žiūrėdamas pro malūno viršutinį langelį į tolstančią Uršulę. – Matyt, nė velnias neįstengia jos pagriebti.

III

Po to nelemto atsitikimo Uršulė, nubėgusi į Švendubrę, paskleidė apie Baltaragį būtų nebūtų gandy, kuriais tačiau niekas nenorėjo tikėti. Perdaug jau keisti jie buvo.

Tiktai vienas Švendubrės klebonas Bonifacas Bobinas gal būtų rimtai išklauses Uršulės pasakojimą, nes visą laiką rengėsi pradėti žūtbutinę kovą su burtais ir prietarais (teko jam tokia pabalių, miškų ir ežerų parapija, velniavos apsėsta), bet vis neprisirengė, pagaliau paseno ir pats kaip boba įtikėjo jų neįveikiama galybe. Taigi tiktai jis vienas galėjo priderančiai išklaudyti Uršulę ir tinkamai įvertinti jos nutikimą, bet ir jis, tikra nelaimė, pereitą naktį buvo prasikortavęs su apylinkės nusususiais šlėktomis, tai visai neturėjo ūpo, be to, ir miego labai norėjo.

Buvo ankstyvas pavasario rytas, kai Uršulė tiesiai iš Baltaragio malūno atbėgo į kleboniją su ta baisia žinia. Pro murziną langelį skverbėsi saulės spindulys, aplinkui zirzė musės, o voras kampe tinklą spendė. Ant stalo mėtėsi išblaškytos kortos, o krėse klebonas knarkė, kad net langai tirtėjo.

– Tegul bus pagarbintas... – tarė Uršulė, pravėrusi duris, bet jai atsiliepė tiktai klebono knarkimas.

Krūptelėjusi Uršulė norėjo sprukti atgal, bet staiga susigriebė (kur ji, vargšė, dėsis tokioje nelaimėje?), pasidėjo ryšulėlį prie durų ir prislinko arčiau. Klebonas knarkė išsižiojęs, o musės zujo aplink burną, lyg norėdamos įskristi į gargaliuojančią gerklę ir bijodamos ten prasmegti. Uršulė mostelėjo ranka, baidydama muses, o klebonas nustojo knarkęs ir apsidairė mirksėdamas.

Apsidžiaugusi Uršulė pabučiavo klebonui ranką ir pradėjo pasakoti apie viso savo amžiaus skriaudas ir keistą nutikimą Baltaragio malūne.

– Girdėjau apie tą Baltaragio malūną, – nusižiovavo klebonas ir pertraukė Uršulės pasakojimą.
– Matyt, velnio veislė suka ten lizdą.

– Tikriausiai, – patvirtino Uršulė.

– Ar ne todėl jis tave ir norėjo išleisti? – pažiūrėjo apsilausęs klebonas į Uršulę ir liūdnai palingavo galva. – Matyt, susigiminiuoti norėjo.

– O kaipgi, – nudžiugo Uršulė ir išvertė akis kaip kukulius. – Ne kitaip čia ir buvo.

Staiga Uršulei viskas paaiškėjo lyg ant delno, ir ji užsimojo vėl iš eilės klebonui pasakyti, bet žiūri – tas knabtelėjo nosim ir užmigo. Žioptelėjo Uršulė ir sustojo, o klebonas vėl ėmė knarkti.

Gerą pusvalandį prastovėjo Uršulė prie knarkiančio klebono, nežinodama, ką daryti. Baisiai liežuvį jai niežėjo viską iki galo išpasakoti, tik bijojo kleboną žadinti. Pagaliau knarkdamas klebonas iš to miego saldumo vos liežuvio neprarijo, o Uršulei pasirodė, lyg kažką dar pasakyti norėtų. Ji greitai pasilenkė ir pabučiavo jam ranką.

– Ką sakai, klebonėli? – paklausė.

Klebonas vėl atmerkė akis ir, pamatęs pasilenkusią prie jo moterėlę, pagalvojo, kad iš davatkyno bus kuri atėjusi jo trukdyti, tad rūščiai susiraukė ir tarė:

– Ko čia atėjai? Eik sau į davatkyną ir smirsk.

Uršulė visai sumišo ir nežinojo, ką sakyti. Tai pasiėmė savo ryšulėlį ir buvo beeinanti pro duris, bet klebonas, lyg kažką prisiminęs, ją sustabdė.

– Pala, ar ne apie Baltaragį tu man norėjai kažką pasakyti?

– O kaipgi, klebonėli, – apsidžiaugė Uršulė ir sustojo prie durų. – Apie tą patį velnių raganių.

– Na, ir ką gi papasakosi? – susidomėjo klebonas.

– Ogi štai ką! – Uršulė pasidėjo ryšulėlį prie durų, priėjo prie klebono, pabučiavo abidvi rankas ir pradėjo iš naujo savo istoriją. Klebonas klausė, klausė, ir vėl jam užėjo miegas.

– Gerai, – sako jis. – Žinau. Gali sau eiti. O aš pagalvosiu, ką čia reiks daryti.

– Bet kur aš eisiu, klebonėli? – nusiminė Uršulė.

– Kaip tai kur? – nesuprato klebonas. – Nagi namo.

– Negaliu aš grįžti pas tą raganių.

– Ak šitaip! – suprato klebonas. – Na, tai sakiau, eik į davatkyną.

Uršulė padėkojo ir išėjo, o klebonas ir vėl užmigo, visai užmiršdamas ne tik keistą atsitikimą jo parapijoje, bet ir pačią Uršulę, to atsitikimo dalyvę.

O Uršulė nuo to laiko apsigyveno davatkyne tarp pikty kaip širšės rudenį davatkų ir neturėjo nei laiko, nei progos apie save klebonui priminti. Teko visą laiką kovoti visomis keturiomis. Mat, Uršulė, nors ir ne pėsčia buvo, bet ir ten raitų atsirado, taigi buvo su kuo susiremti. Tik Uršulė būtų buvusi ne Uršulė, jeigu nebūtų laimėjusi. Po kurio laiko nuėjo davatkos pas kleboną skūstis velnio nuotaka (taip vargšę Uršulę čia neteisingai praminė, bet ta pravardė taip jai ir prilipo ligi grabo lentos), per kurią nebėra gyvenimo davatkyne.

– Kokia velnio nuotaka? – nesuprato klebonas.

– Ogi ta, kurią Baltaragis leido už velnio ir neišleido.

Klebonas buvo visiškai užmiršęs tą nepaprastą įvykį jo parapijoje, apie kurį jam, tada užsimiegojusiam, Uršulė negalėjo viską ligi galo išaiškinti. Dabar tai padarė kitos davatkos. Bet jos ėmė iš dešimtų lūpų ir viską supainiojo.

– Gerai, – pasakė klebonas davatkoms. – Ištirsiu tą reikalą.

Bet prižadėjo ir užmiršo. Ar maža klebonui rūpesčių?

Tiktai kartą, pastebėjęs per daug jau uoliai keliaklupsčiaujančią davatką ir negalėdamas atsiminti, kur ją matęs, sustabdė ir paklausė:

– Pala, ko aš čia norėjau tavęs paklausti?

Staiga užklupta, Uršulė pagalvojo, ar ne davatkos bus ją įskundusios, bet susigriebė ir atsakė:

– Ar ne apie Baltaragį, klebonėli?

– Taigi, taigi, apie Baltaragį, – atsiminė klebonas. – Kaip jis ten dabar?

– Nežinau, klebonėli, – atsakė Uršulė ir dievobaimingai akis nuleido, nes buvo jau gerai pramokusi davatkystės dorybių.

– Tai reikia sužinoti, – pasakė klebonas ir nuėjo nepatenkintas, kam jis tą davatką užkalbino.

Tas klebono užsiminimas pasodino Uršulę kaip ant balno. Davatkyno barniai ir rietenos jau seniai buvo jai nusibodusios (dabar davatkos drebėdavo, kai ji, net neprasižiojusi, tiktai akimis sužaibuodavo), o bažnyčios visus kampus jau keliasdešimt kartų buvo keliaklupsčiais apėjusi. Reikėjo ko nors prasimanyti, o čia sena žaizda atgijo. Pradėjo rinkti apie Baltaragį visokius gandus ir paskalas, klausinėti žmonių, bet ilgai nieko naujo negalėjo sužinoti nei apie Baltaragį, nei apie jo malūną. Kartais žmonės tiktai pasijuokdavo iš jos: bene Pinčuko pasiilgusi ir žadanti sugrįžti? Uršulė tik peržegno davatką ir išplūsdavo už tokį atsakymą, o paskui vieną kartą ėmė ir išgirdo, kad Baltaragio malūnas sukasi be vėjo.

– Čia tai jau tikrai kažkokie nauji burtai, – iš karto suprato Uršulė ir ėmėsi veikti.

Pirmą tylią dieną, kai nebuvo jokio vėjelio, tuojau po rytinių pamaldų, Uršulė išbėgo pasitikrinti, ar iš tikrųjų taip yra, kaip žmonės kalba.

Netoli teko bėgti. Nuo pirmo kalnelio jau iš tolo pamatė, kaip Baltaragio malūnas mosuoja sparnais, nors buvo visiškai tylu ir medžių nė lapas nešlamėjo. Neliko jokių abejonių. Tai parbėgo uždususi ir tiesiai pas kleboną.

– Klebonėli, – įpuolusi sako, – Baltaragio malūnas sukasi.

– Tai kas, kad sukasi? – nesuprato klebonas.

– Betgi be vėjo, klebonėli, – paaiškino Uršulė.

– Kaip tai be vėjo? – nustebo klebonas.

– Nagi taip, be vėjo ir sukasi, – norėjo parodyti Uršulė, kaip malūnas sukasi, bet tiktai dulkes sijonu sukėlė. – Vėl naujus burtus tas raganius prasimanė.

– Reiks iširti, – sutiko klebonas. – Jei ką naujo sužinosi, pasakyk man.

Bet Uršulė, nors iš kailio nėrėsi, nieko naujo negalėjo sužinoti. Malūnas tiktai sukasi be vėjo, ir tiek. Kas jį ten supaisys. Tai ir klebonas, nors ir norėjo viską iširti kaip reikia, neturėjo ką daryti. Be to, čia bažnyčia ir ūkis, čia kortos, čia šis, čia tas, ir užsimiršo klebonas, kad toks nepaprastas malūnininkas gyvena jo parapijoje.

Tiktai paskui, kai pas Baltaragio dukterį pradėjo važiuoti piršliai ir niekaip negalėdavo atvažiuoti, Uršulė, nors ir sparti buvo moterėlė, nespėdavo rinkti gandų ir su jais bėgioti pas kleboną. Klebonas iš pradžių klausėsi, stebėjosi, žadėjo iširti ir pagalvoti, o paskui staiga nei iš šio, nei iš to supyko, treptelėjo koja, kad net grindys sudrebėjo, ir prabilo:

– Atstok tu nuo manęs su savo Baltaragiu! Nieko daugiau aš apie jį nenoriu girdėti.

Nusiminusi Uršulė antrą kartą išėjo iš klebonijos ir nebežinojo, ką daryti. O gandai apie Baltaragio malūną vis labiau ir plačiau sklido. Tikras pasaulio galas artėjo, bet ką čia viena Uršulė galėjo padaryti?

IV

Uršulė gerai žinojo, kad čia Baltaragio ir jo bičiulio Pinčuko klastingi darbai, tikrai negalėjo suprasti, kam tie nauji burtai. Pagaliau suprato ir pati sau per kaktą delnu sudavė:

– Kokia aš kvaila, nors ir sena davatka. Ne be reikalo ir klebonas ant manęs supyko. Juk tai ne kas kita, kaip tas prakeiktas Baltaragis, nepriveikęs manęs išleisti už Pinčuko, jam savo dukterį prižadėjo, o tas suka jam malūną be vėjo. Kitaip ir būti negali. Mane išgelbėjo skaisčiausi apžadai, o ji, vargšėlė, pasmerkta amžinai pražūti. Ir kaip aš to nesupratau iš karto?

Stebėjosi Uršulė savimi ir kitiems skelbė Baltaragio su Pinčuku burtų užmačias ir piktus darbus. Tikrai pati nežinojo ir kitiems buvo neaišku, ar džiaugiasi tuo Uršulė, ar piktinasi. Toks džiaugsmas ir pasipiktinimas iš karto buvo ją pagavęs, kai įspėjo tariamą Baltaragio ir Pinčuko sąmokslą.

O Jurgos Uršulė iš pat mažens nekenė. Visą senmergės tulžį ant jos išliedavo, kai nematydavo Baltaragis.

Todėl ir senas našlys nebūtų jai likęs skolingas, jeigu net už paties velnio būtų ją išleidęs. Gerai žinojo Uršulė, kodėl jos Baltaragis nekenė ir taip negražiai iš savo namų išgyvendino.

Tai dabar Uršulė net apsidžiaugė, kai sužinojo, kad jos nemėgiama podukra (taip Uršulė kartais vadindavo Jurgą) turi pražūti.

– Taip jai ir reikia, – ne kartą pati sau pasakydavo ir gailėdavosi, kad taip plačiai paskleidusi paslaptį. – Velnias motiną pripiršo, velnias ir dukterį pagriebs.

Bet pagaliau pradėjo Uršulę sąžinė graužti. Norėjo klebonui savo mirštamą neapykantą prisipažinti, bet tas ir iš tolo jos neprisileisdavo. Taip vargšui Bobinui įkyrėjo Uršulės Baltaragis, dėl kurio jis, nors ir nemažai snūduriavo, bet nieko nesugalvojo, ir tarė: tegu prasmenga jis su ta Uršule, tikrai jam galvos nekvaršina.

O pabudusi Uršulės sąžinė nedavė jai ramybės. Visas jos gyvenimas pasirodė jai esąs baisi nuodėmė (juk nekenė Jurgos tikrai todėl, kad per jos motiną negalėjo ištekėti už Baltaragio), ir ji pasiryžo kilniu darbu išpirkti savo mirštamą nuodėmę. Neblogos širdies moterėlės vis dėlto būta tos Uršulės.

Taip pasiryžusi, pirmą sekmadienį atsistojo Uršulė bobinčiuje prie durų ir, kai ėjo iš bažnyčios Jurga (tikra begėdė, dar neišėjusi iš bažnyčios, jau svaidė j bernus žvilgsnius ir šaipėsi), timptelėjo ją už sijono ir pakuždėjo:

– Dukrele, turiu su tavim pasikalbėti.

Jurga su pašaipą grįžtelėjo pro pečius į Uršulę ir garsiai tarė:

– O ką aš su tavim, tetule, kalbėsiu? Pinčukas laukia tavo meilių žodžių ir nesulaukia, o aš ir be jų apsieisiu.

Supyko Uršulė, išgirdusi tokius atšiaurius žodžius, bet ir vėl atsileido, prisiminusi savo mirštamą nuodėmę. Prievarta nusitempė Jurgą į nuošalią vietą prie varpinės ir išdėstė jai visas baisybes,

kokios ją ištiks, jeigu nepaklausysianti. Jurga iš pradžių klausėsi nekantraudama, o paskui, springdama juoku, rimtai tarė:

– Tai ką aš, tetule, turiu daryti, kad nepražūčiau?

Nušvito tada visos raukšlėlės Uršulės veide, vien tik pagalvojus, kad jau išpirkusi savo didžiąją nuodėmę ir Jurgą išgelbėjusi.

– Daryk, mergele, skaistybės apžadus, – pasakė nudžiugusi Uršulė. – Susižieduok su Juozapu skaisčiausiu, tiktai tada galėsi būti išgelbėta.

– Ir įstok į davatkyną, – pridėjo Jurga, sprogdama nuo vos sulaikomo juoko.

Gali ir į davatkyną, – rimtai pritarė Uršulė, o Jurga neišlaikė ir nusikvatojo.

– Negaliu, tetule, – atsakė. – Man bernai taip patinka, kad net širdis suvirpa, kai gražų berną pamatau. Neišturėsiu nė vienos dienos davatkyne. Daryk ką nori, tetule, tiktai ne davatkynas.

Atsiduso tada Uršulė, mato – nieko neišeis, bet vis dėlto paskutinės vilties dar neprarado ir pagraudeno:

– Gailėsies, dukrele, tiktai bus per vėlu. Tėvas išleis tave už Pinčuko, tada amžinai pražūsi.

Jurga tarsi nusigando, tarsi suprato, nustojo kvatojusi, surimtėjo, tiktai velniukai akyse lakstė.

– Ar gali taip būti, tetule? – paklausė.

– Juk mane norėjo už jo išleisti, pati žinai! – Uršulė liūdnai pamaksėjo galva kaip nuvarytas arklys.

– Ar tu matei tą Pinčuką? – vėl rimtai paklausė Jurga.

– O kaipgi. Vienoje karietoje užsakų važiavau, – rimtai atsakė Uršulė.

– Ir nenuvažiavai?

– Nenuvažiavau, – atsiduso Uršulė. – Skaistybės apžadai išgelbėjo.

– Dabar tai suprantu, tetule, – visiškai rimtai pritarė Jurga, – kas vakarais Paudruvės pelkėse dūsauja, kad net graudu darosi. Tai jis, vargšas, vis tavęs laukia ir nesulaukia. Pasigailėtum, tetule, ir eitum kartą už jo nesiožiavusi. Juk taip ar kitaip, o jo sužadėtinė esi.

– Ką tu kalbi, dukrele? – nesuprato Uršulė, rimtai su ja kalba ar į akis juokiasi.

Tokius pat niekus, kaip ir tu, – atsakė Jurga ir nuėjo kvatodama.

Atsiduso Uršulė, norėjo dar pagraudenti, bet tiktai su piktu priekaištu akyse palydėjo Jurgą, nieko daugiau nepasakiusi, nors ir baisiai niežėjo liežuvį.

– Pražuvo amžinai, – paskui su apmaudu tarė pati sau ir išsitraukė rožančių, kad nusiramintų.

Nuėjo į bažnyčią, varstydama rožančių ir galvodama jau ne apie Jurgą, bet apie tai, ar išpirko savo mirštamą nuodėmę, ar neišpirko. Pagaliau nusiramino, kad su kaupu išlygino viso savo gyvenimo nuodėmingą neapykantą (kuo ji kalta, jei ta vėjavaikė nepaklausė?), ir pradėjo kalbėti atgailos rožančių. Bet, ir atgailą darydama, buvo sutrukdyta, nes smagus Jurgos juokas atskrido nuo šventoriaus net į bažnyčią. Tai Jurga tyčiojosi iš senos davatkos ir erzino jaunikius.

– Štai kur tikra velnio nuotaka, o ne aš! – gaudžiai pagalvojo Uršulė, kalbėdama rožančių ir visai užmiršdama, kad daro naują nuodėmę.

V

O tuo metu už septynių mylių nuo Paudruvės krašto, Daugnorų kaime, gyveno Jurgis Girdvainis, šaunus ir išdidus jaunikis, kuris niekaip negalėjo sau mergos susirasti, nors buvo apvažiavęs su piršliu, to paties kaimo skerdžiumi Anupru Visgirda, septynias mylias aplinkui geriausiais savo obuolmušiais žirgais.

Tuos stoninius obuolmušius žirgus paliko jam mirdamas tėvas ir įsakė juos saugoti kaip savo akį, tardamas – kol eržilai obuolijuoti bus, tol ir jo gyvenimas bus kaip obuolys. Sūnus šventai saugojo tėvo prisakymą, nes tie obuolmušiai žirgai buvo visas jo mandrumas ir pasididžiavimas. Tiktai Girdvainis jaunas buvo ir jokio saiko neturėjo. Per tuos obuolmušius visą ūkį apleido, kurį tėvas paliko pilną kaip aruodą, bet užtat, kai išvažiuodavo su obuolmušiais, tai kaip su paukščiais – lygus kelias ar pabiuręs – nulėkdavo.

Pradėjo Girdvainis su savo obuolmušiais važinėti, ieškodamas merginos, kuri nesibijotų visą gyvenimą važinėti tokiais, kaip viesulai, arkliais. Pravažinėjo visą rudenį pas aplinkines merginas nuotakas ir net už septynių mylių, bet tokios nesurado. O kaltas čia buvo paties Girdvainio pernelyg didelis išdidumas ir tas mandrumas neapsakomas.

Kinkydavo Girdvainis savo obuolmušius, kurie vietoje nenustygdavo, ne į karietą, gražiai dažytą, bet į apskretusį mėšlavežimą, už piršlį pasiimdavo ne liežuvingą ūkininką, bet nuskurdusį kaimo skerdžių Anuprą Visgirdą, kuris viena akimi neprimatė ir viena ausimi neprigirdėjo, o pats apsilkdavo ne išeginiais drabužiais, bet išverstais kailiniais, kad svetima merga neprikibtų, persijuosdavo pančiu, kad nesužavėtų, įsistodavo į klumpes ir, įsimetęs Anuprą į vežimą, dieve padėk nurūkdavo dvejetu savo obuolmušių kaip su paukščiais, vieškeliu ar šunkeliu, žiūrint kur merga į akį kritusi buvo. Paskui jaunikį su piršliu tik dulkių stulpai, jei vasarą, palikdavo ant kelio, o jei rudenį, tai net padanges aptaškydavo.

Taip išvažinėjo Girdvainis visą kraštą bemerginėdamas, bet savo mergos nesurado, nes visos merginos nuotakos pradėjo viena kitą tokiu mandru jaunikiu gąsdinti ir juoktis. Tiktai vienas Girdvainis nieko nepaisė, savo darė ir kalbėjo:

– Su tokiais arkliais nors ir pasaulio krašte, o savo mergą atrasiu.

Bet, deja, vis nesurasdavo tokios merginos, kuri susigundytų tokiais arkliais ir tokiu jaunikiu. O uošvių ir gundyti nereikėjo, nes jiems atrodė, kad visas Girdvainio gyvenimas kaip ta statinė be šulų, kuri niekada nebus pilna.

Kaip iš tikrųjų su tais šulais buvo, nežinia. Jeigu jau trūko, tai visų tų šulų, kuriais rimti ūkininkai ramsto savo gyvenimą, o Girdvainis ne tik neramstė, bet su tais savo obuolmušiais tarsi ištaršyti norėjo į visus keturis vėjus. Todėl jam ir tokios merginos prireikė, su kuria galėtų lėkti kaip paukščiai, žemės nesiekdami.

Bet kur tokią rasi? Visos buvo gerų ūkininkų rimtos dukterys. Tad nugirdęs, kad Paudrūvės krašte yra Baltaragio malūnininko nepaprasta duktė, pas kurią niekas su piršliais negalįs atvažiuoti, pirmą sekmadienį atvažiavo su savo obuolmušiais į Švendubrę pasidairyti ir pasiklaudyti, kokia ta merga ir kas ten yra.

Švendubrės merginos nuotakos ir bernai jaunikai tuojau pažino Girdvainį iš jo obuolmušių žirgų, kurie žvendami sustojo prie šventoriaus. Merginos nuotakos spruko prunkšdamos į šalis, kad neužkalbintų keistas jaunikis ir dėl to kalbų nekiltų. Bernai apstojo Girdvainio obuolmušius ir negalėjo atsigerėti.

– Tai bent žirgeliai! – ne vienas su pavydu garsiai pasakė, o pats sau pagalvojo: – Su tokiais galima ir pas Baltaragio dukterį nuvažiuoti, nors ten ir kažin kokie užkerėjimai būtų.

Tuojau išgirdo apie nepaprastą jaunikį, atvažiavusį į Švendubrę, ir Jurga, kai išsiskyrė su Uršule prie varpinės ir nuėjo kvatodama. Viena kita mergina, sprukdamos nuo šventoriaus, prunkštelėjo Jurgai:

– Tavasis atvažiavo!

– Koks? – nesuprato Jurga.

– Nagi tas – su obuolmušiais žirgais, su išverstais kailiniais.

– O gal ir manasis? Ką tu žinai? – pyktelėjo Jurga, kad merginos drįsta iš jos juoktis. – Kur jis?

– Nagi anava, ar nematai, stovi, – pirštu parodė į stovintį prie šventoriaus ąžuolo Girdvainį ir besidairantį po minią.

Jurga tiesiai ir nuėjo prie Girdvainio. Daug buvo girdėjusi apie jo obuolmušius žirgus, mėšlavežimį, išverstus kailinius ir kurčią piršlį, su kuriuo važinėjo, merginas gąsdindamas. Dabar Jurga pastojų Girdvainiui kelią, kai tas, kaip tik jos ieškodamas, norėjo pereiti per šventorių.

– Pas visas merginas važinėji, – pasakė, tiesiai į akis žiūrėdama, – o pas mane neužsuki. Negi aš tau per prasta mergina, o gal paskalų bijaisi, kad pas mane kelias užkerėtas?

Girdvainis iš karto pažino, kad čia ta, kurios ieško, nes tokios gražios ir drąsios merginos jis dar nebuvo matęs. O tokios jam kaip tik ir reikėjo.

– Nepaprasta tu mergina, – atsakė tiesiai Girdvainis, – ir paskalų nesibijau. – Galiu su savo obuolmušiais išsklaidyti visus užkerėjimus nuo tavo kelio.

– Tai išsklaidyk, – atsakė Jurga, ir jos akys šyptelėjo. – Jei išsklaidysi, gal ir eisiu už tavęs.

– Eisi – neisi, – atgavo Girdvainis išdidumą, – o pirmą šeštadienį atvažiuosiu su savo piršliu Anupru.

Tuo metu, pamatę Girdvainį kalbant su Jurga, susirinko aplinkui merginų ir bernų būrys, o kiti dar bėgo per šventorių, palikę net Girdvainio žirgus.

Kai Girdvainis prižadėjo su piršliu atvažiuoti, nusiprunkštė merginos į saujas, o bernai visa gerkle nusižvengė.

– Toks tokį pažino ir ant alaus pavadino, – kažin kas atsiliepė.

O Jurga, visai užmiršusi, kad aplinkui minia susirinko ir ją stebi, meiliai pažiūrėjo Girdvainiui į akis ir, visa nukaisdama, tarė:

– Lauksiu. Neužmiršk.

Tai pasakiusi, nuėjo, nuleidusi akis, bet iškėlus galvą ir graži kaip karalaitė.

Tiktai širdis krūptelėjo, lyg ką nujausdama. Nors ir apšauktas jaunikis, bet toks, kaip mergautinėse svajonėse vaidenosi. Argi jis ir būtų žadėtas?

Jurga grįžtelėjo pro petį, nenorėdama tikėti, ir susitiko su Girdvainio degančiomis akimis. Tada ji greitai apsisuko ir nuėjo, baisiai sunerimusi.

Tas žvilgsnis pro petį galutinai pritrenkė Girdvainį.

– Tai bent mergina! – pats sau pasakė, nutirpęs iš džiaugsmo ir akių negalėdamas atitraukti nuo jos liekno liemens ir grakščių žingsnių, laukdamas, kad ji dar kartą atsigręžtų.

Bet Jurga neatsigręžė ir greitai išnyko iš akių, o Girdvainis veltui klajojo po atlaidų minią, ieškodamas degančiomis akimis dar kartą ją pamatyti. Bet niekur jos nesurado. Ji su tėvu tuojau išvažiavo namo.

Tai ir Girdvainis, nieko daugiau nelaukdamas, apsuko savo obuolmušius ir išvažiavo su tokiu džiaugsmu širdyje, kurio, rodos, net jo obuolmušiai nepavežtų, nors ir lėkė šuoliais.

Tiktai ar ne per greitai Girdvainis susižavėjo?

VI

O vis dėlto ne visai be pagrindo sklido gandai apie Baltrų Baltaragį ir jo malūną. Čia buvo ne vien tiktai davatkos Uršulės kliedėjimai ir įkaušusių jaunikių su piršliais prasimanymai. Ne be kaltės ir pats Baltaragis buvo, ir kelias pas jo dukterį Jurgą buvo nelengvas, nes jis ir pats

nelengvai gavo savo žmoną Marcelę Jaudegytę, gražiausią Paudrūvės merginą. Tuščiai žmonės nekalba.

Ir viskas bene todėl atsitiko, kad Baltaragis iš pat jaunumės buvo per daug prisirišęs prie savo malūno ir per jį ne tik pats save, bet ir visą dievo pasaulį buvo užmiršęs.

Baltaragis dar vaikystėje negalėdavęs atsiklaudyti malūno sparnų užimo, kai jam pritardavo Udrūvės ežero vandenų šniokštimas. Tas užimas tarsi užkerėjo Baltaragį. Kiek paūgėjęs, dienas ir naktis praleisdavo malūne. Kito darbo nei žinoti, nei matyti nenorėjęs.

Smagiausia jam būdavo, kai pakildavo vėjas ir sukldavo malūno sparnus. Tada jis linksmas belsdavosi po savo malūną, niekada nepavargdamas, tiktai vieno bijodamas, kad vėjas nenuitiltų. Jau tada jis pradėjo svajoti, ar negalima būtų sukti malūno be vėjo? Apie tai ypač susimąstydavo, kai nurimdavo vėjas, ir jis ištisomis dienomis prasėdėdavo ant malūno slenksčio, žiūrėdamas į Udrūvės ežero vandenį, ar nepradeda jų paviršius ribuliuoti nuo lengvo vėjelio. O malūno sparnų bures jis buvo taip pritaikęs, kad jos pagaudavo mažiausią dvelkimą nuo ežero pusės. Be malūno užimo niekas kitas nežavėjo Baltaragio jaunystėje, tarytum nieko kito gyvenime ir nebūtų buvę.

Todėl ir nepamatė Baltaragis, kaip, malūnui beužiant, jaunystė praėjo, kaip mirė tėvai, išsiskirstė iš namų broliai, seserys ir liko jis vienas su senstančia davatka Uršule, tolima Baltaragių giminaite, kuri mergaudama paseno ir atrodė amžinai pasiliksianti įname Baltaragių namuose. Bet išėjo kitaip.

Pakrikus Baltaragių šeimai, Uršulė perėmė visus namų rūpesčius, nes Baltrus tais reikalais nė kiek nesirūpino, tarsi jų visai nebūtų. Jam tik vienas malūnas niekada iš galvos neišeidavo.

– Tas malūnas susuko tau galvą, – kartais pasakydavo Uršulė, su priekaištu žiūrėdama į Baltaragį. – Nieko tu daugiau nematai, tiktai tą savo malūną, tarytum be jo nieko kito pasaulyje nebūtų.

– Kad man nieko daugiau ir nereikia, – atsakydavo Baltaragis, visai nežiūrėdamas į Uršulę.

Uršulė piktai žybteldavo akimis ir, nusigrįžusi į krosnį, smarkiau subarškindavo puodais. Kartais pažiūrėdavo Baltaragis, ko ji čia trankosi, o kartais, net nežvilgtelėjęs į jos pusę, išeidavo į malūną.

Kitą kartą Uršulė pradėdavo skųstis, kad, esą, jai per daug darbo su visa namų apyvoka, kad jis nieko nepadedas, o ji negalinti persiplėšti.

Baltaragis, tarsi nustebejęs ir nieko nesuprasdamas, patraukdavo pečiais.

– O kodėl negali? Persiplėšk, ir būsite dvi.

Uršulė, manydama, kad Baltrus nieko nesuvokia ir nesupranta (žmonės jį dėl to malūno laikė glušu), užsimindavo, kad žmonės kartais nei šį, nei tą nukalba, o pati paraudonuodavo nuo ausų ligi plaukų šaknų: esą, nepadoru jaunam vyrui su mergina vienoje pastogėje gyventi, dar kažin ko žmonės gali prasimanyti. Baltaragis tarsi visai nenugirsdavo tokių kalbų, nors Uršulė ne tik paraudonuodavo, bet ir meiliau baltakiuoti stengdavosi. O kai jau per daug savo meilumu įgrisdavo, Baltaragis storžieviškai atsikirsdavo:

– Ko tu nori? Argi mudu po viena pastoge gyvename? Aš – malūne, o tu – troboje ir kiauliatvartyje.

Tada supykusi Uršulė pradėdavo purkšti kaip katė, grasinti, kad jį pamesianti, visai iš namų išeisianti, tegu pats vienas pasikariąs su tuo savo malūnu ar dar ką nors prasimanąs.

Baltaragis visai ramiai, kartais net nudžiugęs, atsakydavo:

– Tai ko dar lauki? Eik sau. Man vienam tik ramiau bus.

Uršulė, jau nejuokais įširdusi, pradėdavo rišti savo ryšulius, bet, čia pat berišdama, ir vėl atriškėdavo, o paskui atsidusdavo ir nusiramindavo:

– Kaip dabar aš jį vieną paliksiu? Palauksiu, gal ateis į protą.

Bet veltui Uršulė tikėjosi. Sugrįžęs iš malūno, Baltaragis nė kiek neapsidžiaugdavo atradęs Uršulę vėl po namus besiruošiančią, tikrai nustebdavo ar net supykėdavo:

– Tai tu dar neišėjai? – prikiškėdavo.

– Tylėtum ir dievą mylėtum, – atsidusdavo Uršulė ir porą dienų tylesnė būdavo.

– Tai kad tau dievas tiek proto duotų, – palinkėdavo Baltaragis, – tada tikrai galėtume ramiai gyventi.

Tas Baltaragio linkėjimas ar metai, kurie vis labiau tursino ir taip susirietusią senmergę, padėjo, ir Uršulė kasdien vis dievobaimingesnė darėsi. Prieš tai ji dar buvo išbandžiusi visas kitas priemones ir net burtus, kuriais tikėjosi vis dėlto Baltaragį prisivilioti, bet, ir tiems nieko nepadėjus, praradusi paskutinę viltį ir atgailaudama už nuodėmes, padarė Švendubrės skaisčiausiai Mergelei skaistybės apžadus ir vis dažniau išeidavo į bažnyčią, kartais net visą dieną sugaiškėdavo, tuo nepaprastai pradžiugindama Baltaragį.

– Matai, susipras kartą, – pats sau sakėdavo, nors Uršulė juo dievobaimingesnė darėsi, tuo piktesnė buvo. Bet vis dėlto Baltaragis neprarado vilties, kad pagaliau ir senmergės piktumui bei įniršiui ateis galas. Bet čia Baltaragis apsiriko.

O dienos slinko, bėgo metai po metų, ir Baltaragis, užiant malūnui ir besibarant su sena davatka, net nepastebėjo, kaip ir pats paseno. Nemaža kakta dar labiau padidėjo, o į plaukų vainiką ties smilkiniais taip įsimitė miltų dulkės, kad net skaidriame Udruvės ežero vandenyje negalima buvo ištrinkti.

VII

Taip Baltaragis būtų gal visai nusenęs ir vienišas pasilikęs su savo užiančiu malūnu bei niurnančia davatka. Tik vieną pavasarį, kai papūtė švelnus vėjas, pradėjo tirpti sniegas ir linksmi upokšniai ėmė putodami rinktis į Udruvės ežerą, iškeldami ledą, iš antros ežero pusės atvažiavo į malūną jauna išdykėlė Jaudegių Marcelė.

– Tie mūs vyrai išvažiavo į mišką, sako, kelias galįs pabėgti, – ne pasakė, bet nusijuokė Marcelė.

– Tai aš tiesiai per ežerą atvažiavau į malūną. Tegu sau bėga kelias. Aš jo nesivysiu.

O pati juokiasi kaip tie pavasario upeliai, gurgėdami į Udruvės ežerą. Tas juokas greitai nuskambėjo po visą malūną ir senstantį Baltaragį užkerėjo, nors Marcelė visai to nenorėjo. Ji pirmą kartą buvo malūne, ir šis taip jai patiko, kad šokinėjo kaip paukščiukė po visus malūno aukštus, čiauškėdama ir kvatodama, pešiodama malūnininką už žilstančių plaukų ir prašydama pasupti ant malūno sparnų.

– Tai bent toli pamatyčiau! – skambėjo kaip sidabrinis varpelis jos juokas, o linksmos akys jau šokinėjo malūno sparnais.

„Ne mergytė, bet paukščiukas“, – pagalvojo Baltaragis, neatsiklausydamas jos linksmų čiauškalių, kurie ėmė nustelbti Baltaragiui net malūno užimą ir bundančio ežero šniokštimą.

Ir pats nepasijuto, kaip, tų čiauškalių besiklausydamas, pradėjo vikriau suktis, tarytum būtų atjaunėjęs pora dešimčių metų. Marcelės grūdus jis greitai sumalė, sukrovė į roges, o kai Marcelė atsėdė važiuoti, Baltaragiui kažko baisiai pagailo.

– Kada vėl atvažiuosi? – paklausė, norėdamas sulaikyti Marcelę.

– Kai kelias pabėgs, – atsakė išvažiuodama Marcelė ir atsigręžusi šelmiškai nusijuokė.

Tas juokas ar tas atsigręžimas visai iš proto išvedė seną berną. Kur ėjo, ką darė, vis akyse vaidenosi Marcelė, visur girdėjo jos skambantį juoką ir matė gundančią šypsena. O to juoko buvo pilnas malūnas, pilni pavasariniai laukai, pilnas ežeras. Tas juokas ir šypsena visur persekiojo Baltaragi, ir kartais net atrodė, kad tas linksmas, nerūpestingas jaunystės juokas tyčiojasi iš jo nuplikusios galvos, žilstančių pausių ir tuščios, vienišos senbernystės. Ir juo toliau, juo daugiau Baltaragis jautėsi vienišas, nes suprato, kad veltui praleidęs savo jaunystę, kurios dabar nei su vėjo sparnais nepasivysi.

Taip praėjo neramus pavasaris, atmurmėjo Udruvės ežero vandenys, sužaliavo, kaip dūmais užsidengė ežero šlaitai ir aplinkiniai kalnai kalneliai, kuriuos, kaip padavimas sako, milžinas, klumpes iškratydamas, supylęs tarpuežerėje, o Baltaragis vis dar negalėjo užmiršti nei to juoko, kuris tebeskambėjo visur, kur tik jis pasisukdavo, nei tos šypsenos, jį užkerėjusios.

To juoko nenustelbė nė rami vasara, kuri kaip svaiginanti pasaka mėlynavo ežeruose ir žaliavo šiluose. Neišsklaidė tos šypsenos burtų nei šiltos žvaigždėtos naktys, nuskendusios Udruvės ežero skaidriuose vandenyse. To juoko buvo pilna Baltaragio širdis, ir jis slankiojo tylus kaip šešėlis, jo įsiklausydamas ir džiaugdamašis, o kartais taip sielvartaudamas, kad niekur sau vietos nerasdavo.

O rudenį, kai antroje ežero pusėje pradėjo skambėti piršlių skambalai, Baltaragis visiškai neteko ramybės. Naktį negalėdavo užmigti, dieną prasiblaivyti, užmiršo net savo malūną, kuris dabar stovėjo suglaudęs sparnus, kaip šmėkla, nors buvo pats malimo metas.

Malūnininkas, nors kartais ir baramas ūkininkų už malimo gaišinimą (to anksčiau niekada nebūdavo), sėdėdavo per dienas ant malūno slenksčio ir žiūrėdavo, akis įsmeigęs, į kitą ežero krantą. O pavakare, kai pradėdavo skambėti piršlių skambalai ir sukti į Jaudegių kiemą, neištūrėdavo Baltaragis net ant malūno slenksčio, pakildavo ir bėgiodavo nuo malūno prie ežero, nuo ežero prie malūno, tarsi norėdamas nusiskandinti ar dar kažką pasidaryti.

O kartais nesusivaldydamas paleisdavo malūno ginas, kad tos ūždomos nustelbtų piršlių skambalus. Malūnas net kaukdavo visais balsais, sukeldamas klaikų šiurpulingumą, bet vis tiek Baltaragiui nenustelbdavo piršlių varpelių. Malūno ūžime susiliedavo tie skambalai ir tas juokas, kuris nuo ankstyvo pavasario jį persekiojo, ir jis nežinodavo, ką bedaryti. Tada, sustabdęs malūną, raudavo Baltaragis žilstančius plaukus ir keikdavo savo senbernystę.

Nuvažiuoti pačiam su piršliu į Jaudegių kiemą, nors ir ne kartą buvo kilusi tokia pagunda, Baltaragis nediršo ir pagalvoti. Kas gi leis savo dukterį už kvaišo senbernio malūnininko, jau nekalbant apie tai, kad ir pati duktė iš tolo pabėgtų nuo tokio pasivėlavusio jaunikio. Tikrai juokais prapliups visa apylinkė, kad akių neturėsi kur dėti. Ir Baltaragis iš to sielvarto nebežinojo, ar jam pasikarti ant malūno sparnų, ar nusiskandinti Udruvės ežere. Viena aišku buvo, kad toliau jis nebegalės taip gyventi, kaip gyveno, o gal ir iš viso nebegyvens.

Tai matydama, net senmergė Uršulė visa širdimi Baltaragiu susirūpino, liovėsi jį barusi ir gąsdinusi, kad pamesianti, o kartais net skarelės kampu ašarą nusišluostydavo ir su užuojauta klausdavo:

– Kas tau yra, Baltruk?.. Gal tu sergi, gal tau ką skauda?.. Pasakyk, lengviau bus, aš čia visokių žolelių turiu, išvirinsiu... Gal padės...

– Eik tu sau... – atstumdavo Baltaragis su apmaudu Uršulės rūpesčius ir užsidarydavo malūne.

Bet ir užsidaręs malūne, neturėjo kur dėtis. Per dienas tylėjo kaip žemė, priblokštas savo sielvarto ir kasdien vis daugiau pajuosdamas, tarytum gyvas rengtųsi lįsti po velėna.

Tada Uršulė visai rimtai susirūpino, kad tikrai malūnas bus susukęs Baltaragiui galvą ir visas smegenis, ir ji pradėjo bėgioti pas kaimynus, ieškodama vaistų ir pagalbos. Bet kur tu rasi vaistą ar pagalbą nuo tokios ligos?

Baltaragio nelaimei, juo susirūpino ne tik Uršulė, bet ir vienas kaimynas, kurio niekas geru žodžiu neminėjo.

Tai buvo Pinčukas.

VIII

Antroje skardžio pusėje, kur stovėjo Baltaragio malūnas, buvo Paudrūvės pelkės, kurių mauruose baigėsi Udruvės ežeras ir prasidėjo Padievyčio upelis, jungęs Udruvės ežerą su Dungvietų ir kitais ežerais.

Tai buvo klampios, neišbrendamos, nors ir nedidelės pelkės, apaugusios krūmokšniais ir uogienojais, kuriuose rudenį prisirpdavo visokių uogų ir sueidavo iš visos apylinkės uogautojų. Bet ir uogauti ten buvo pavojinga.

Pelkės buvo klastingos net tose vietose, kur pasitaikydavo nedidelės pievos, žemės paviršius supdavosi, tarsi pieva plauktų ant vandens. O kartais, atsistojęs ant iškilesnio kupsto, nugarmi į liūną, ir gerai, jeigu spėsi kokio krūmo nusitverti, išsigelbėsi, kitaip – sveikas dingęs. Mauras nutrauks į dugną ir nei ženklų nepaliks, kur būsi prasmejęs.

Tose pelkėse, kaip pasakojo, gyvenęs toks nusmurgęs velniukas, kurį Pinčuko vardu vadino. Jam suversdavo visas tas nelaimės, kurios ištikdavo liekne žmones ir gyvulius. Bet tai netiesa. Pinčukas buvo toks netikęs velnias ir dar toks tinginys, kad niekam nepadarydavo nei bloga, nei gera. Toks jau buvo nevykėlis, kad nieku, net pačiu savimi, nesidomėjo, tik amžinai snūduriuodavo, klausydamasis Baltaragio malūno ūžimo.

Žmonės būtų jį visai ir užmiršę, jeigu moterys ir piemenys laikas nuo laiko jo neužteitų, snaudžiančio liekne. Moterys, žinai, nusigąsdavo kad ir snaudžiančio velnio ir pabėgdavo, o drąsesnieji piemenys ne tik prikeldavo Pinčuką, bet ir pavaikydavo po pelkes iš vieno guolio į kitą. Tada supykęs Pinčukas nulįsdavo kur nors į nuošalesnį liekną ir snausdavo per dienas ir naktis. Kai snausti nusibosdavo, kartais pasvajodavo, kad gal ir neblogai būtų, jeigu turėtų pačią. Vis dviese smagiau būtų. Bet kur ją gausi? Jokia laumė ar ragana neis už tokio nusmurgusio velniuko, o šiaip kokią moterišką negi suvilios į pelkes? Tai ir teko Pinčukui tikrai sapnais pasitenkinti.

Jeigu ne tie sapnai, tai baisiai nuobodus būtų buvęs Pinčuko gyvenimas. Toks jau nuobodus, kad žmogus jo vietoje imtum ir pasikartum, bet kaip velniui, dar tokiam netikusiam, ir toks gyvenimas buvo geras. Jis priprato prie savo sapnų ir prie Baltaragio malūno nuolatinio ūžimo, kurio klausydavo snūduriuodamas, ir jam visiškai to pakako. Jeigu nėra pačios, tai ir nereikia. Ir maža rūpesčio buvo Pinčukui, nebent tikrai kartais, beklausant Baltaragio malūno ūžimo, parūpdavo.

– Ką jis ten mala? – pagalvodavo, bet čia pat ir vėl užsnūsdavo. – Didelio čia daikto, kad malūnas mala. Tegu sau mala.

Taip ir neprisirengė Pinčukas nueiti pažiūrėti, ką Baltaragio malūnas mala. Ir gal būtų niekada nenuėjęs ir dabar sau kiurksotų Paudrūvės pelkėse. Bet ar žinai žmogus savo nelaimę, jeigu jos nėra pats velnias nežino?

Pinčukas taip buvo apsipratęs su malūno ūžimu, kad kartais, malūnui sustojus, jam neramu

pasidarydavo, tiesiog kažko stigidavo ir jis imdavo nerimauti. Ir kai Baltaragis, sužavėtas Marcelės juoko, vis dažniau užmiršdavo malūną ir nutildavo jo nuolatinis užimas, Pinčukui buvo labai nuobodu ir baisiai neramu.

– Kodėl jis nemala? – vis daugiau susirūpindavo Pinčukas, nes be malūno užimo negalėjo nei snausti, nei apie pačią svajoti.

Tada nebesikęsdamas pagaliau atsikėlė iš savo apsamanojusio guolio, priderančiai už krūmo apsitaisė, kaip žmonėse tinka pasirodyti, ir nuėjo vieną pavakarę Baltaragio aplankyti. Tą rado ant malūno slenksčio sėdintį ir žiūrintį į antrą ežero pusę.

– Labas vakaras, kaimyne, – pasisveikino Pinčukas ir atsistojo priešais.

Baltaragis buvo taip užsisvajojęs ar savo sielvarte nugrimzdęs, kad visai nepamatė, kaip kažkas pas jį atėjo. Tiktai išgirdęs balsą, pakėlė akis, manydamas, kad vėl kuris nors kaimynas atėjęs bartis, kad grūdų per ilgai nesumaląs, ogi žiūri – stovi prieš jį toks striukas bukas ponaičiukas, kaip vokietukas, su kepeliusuku ant galvos ir dar su užkišta gaidžio plunksnele.

„Iš kur toks atsirado? – nustebė Baltaragis ir pats sau pagalvojo. – Ar tiktai ne malūno pirkti atėjo?“

Tai dar kartą peržvelgė nuo kojų iki galvos nematytą svečią. „Kaip tik pirklys!“ – pagalvojo, o paskui, kad nereikėtų tuščiai burnos aušinti, tuojau pasakė:

– Ne, aš malūno neparduodu.

– Man visai nereikia tavo malūno, – abejingai truktelėjo pečiais Pinčukas, – tiktai jo užimo. Kodėl tu nemali?

– Man visai nerūpi malimas, – burbtelėjo Baltaragis, norėdamas greičiau atsikratyti įkyraus pribuvėlio, ir vėl nusigrėžė į ežero pusę.

– Tai kas gi tau rūpi? – atsirėmė ant lazdelės Pinčukas, pasirengdamas ilgai kalbai.

Baltaragis nieko neatsakė, tiktai pakilo nuo slenksčio girnapusės, ant kurios sėdėjo. Anoje ežero pusėje nuskambėjo ar tik jam pasigirdo piršlių skambalai.

Pinčukas taip pat pakilo ir žiūri į tą pusę.

– Suprantu, – sako. – Ar ne vesti tiktai norėtum?

– O iš kur tu žinai? – nustebė Baltaragis ir atsigrėžė į svečią.

– Ko čia nežinosi? – truktelėjo pečiais Pinčukas. – Aš ir pats galvoju, kad būtų laikas vesti. Bet aš galiu dar palaukti, kad tik malūnas užtų.

Baltaragis pažiūrėjo į ponaičiuką, ko čia jam reikia, ir pamatė, kad tas ne toks, kaip visi žmonės, bet tiktai su viena skylute nosyje.

– Tai kas gi toks esi? – nustebęs paklausė Baltaragis, spėdamas ir bijodamas įspėti.

– Argi nepažįsti? – nustebė ir Pinčukas. – Kaimynas. Čia pat pakalnės pelkėse gyvenu, Pinčukas.

Nusiėmė ponaičiukas kepeliusuką ir nusilenkė. Baltaragis pamatė du ragiukus, iššokusius kaktoje, ir jokių abejonių neliko.

– Tai tikrai toks esi? – vis dar netikėdamas, paklausė Baltaragis.

– Kaip matai, – nusišiepė Pinčukas. – Ir galiu kaip kaimynas padėti.

– Kuo gi tu man galėtum padėti? – dar labiau nustebė Baltaragis.

– Kad ir vesti tą, kurią nori, – atsakė visai rimtai Pinčukas.

– Tai padėk! – nejučiomis išsprūdo Baltaragiui.

– Bet ką tu man už tai duosi? – mandriai pakreipė galvą Pinčukas.

– Ko tiktai nori. Imk nors malūną, o priedo senmergę Uršulę, – daug negalvodamas, atsakė Baltaragis.

– Man to nereikia, – papurtė galvą Pinčukas. O paskui kiek pagalvojo ir pridėjo: – Jeigu tu man atiduotum tą, ko neturi, bet ką turėsi, kai vesi, tai padėčiau.

– Mielai, – sutiko Baltaragis, nieko bloga negalvodamas.

– Tai gerai, – atsakė Pinčukas ir ištraukė kažkokį popierių iš rankovės. – Pasirašysim sutartį.

– Kam čia ta sutartis? – suabejojo Baltaragis. – Sutarsim kaip kaimynai.

– Kaimynai tai kaimynai, – pertarė Pinčukas, – o kad neužmirštume, ką sutarėme, pasirašysime.

– Kam to reikia? – vis dar abejoja Baltaragis. – Kaimyno žodis brangesnis už auksą.

– Žodis žodžiu, – nesutiko Pinčukas, – o kas parašyta – kirviu neiškirsi! – išsitraukė plunksną iš kepeliusuko, pasidėjo popierių ant kelio ir parašė sutartį, paskui atkišo plunksną Baltaragiui. – Bakstelk į mažąjį pirščiuką ir pasirašyk.

Baltaragis dar paabejojo, ar imti plunksną, bet tuo metu anoje ežero pusėje suskambėjo piršlių skambalai. Baltaragis krūptelėjęs paėmė Pinčuko atkištą plunksną, bakstelėjo į pirštą ir pasirašė.

– Tai po dvylikos metų ateisiu pasiimti, kas man priklauso pagal sutartį, – tarė patenkintas Pinčukas, užsikišdamas plunksną už kepeliuso, o popierių į užantį. – Taigi laiko negaišk, kinkyk arklį, pasiimk piršlį ir važiuok pas tą, kurios nori. Po trijų savaičių bus vestuvės.

Tai pasakęs, Pinčukas čia buvo, čia dingo, o apstulbęs Baltaragis liko vienas kiemo viduryje.

– Ar tiktai nesapnuoju? – pats savęs paklausė ir pasitrynė akis.

Anoje ežero pusėje nuskambėjo piršlių skambalai. Bet atgal. Matyt, nieko nelaimėję.

IX

Sapnas tai buvo viduryje dienos ar kažkas pasivaideno, Baltaragis pats gerai nežinojo, tiktai tą pat pavakarę, pasikinkęs arklį, užvažiavo į Paudruvės kaimą pas pirmą kaimyną, kalvį Juozapą Juodvalkį, žmogų tiesų ir protingą, ir paprašė, kad pabūtų jam piršliu ir važiuotų su juo pas Jaudegių Marcelę.

– Ar galvos, žmogau, netekai? – tas subarė. – Tokia merga ir eis už tavęs, seno kelmo? Tiktai sarmatą apturėsime, ir daugiau nieko.

– Kaip bus, taip bus, – neatstojo Baltaragis. – Aš tau visą gyvenimą dykai malsiu už tokią paslaugą...

– Malsi nemalsi, tik nieko iš to neišeis, – kratėsi Juodvalkis.

Bet taip gražiai Baltaragis prašė, kad žmogus pagaliau nusileido.

– Jei taip labai nori, – sako, – bala tavęs nematė: nuvažiuosim ir parvažiuosim nieko nepešę. Didelio čia daikto!

Bet tuo metu iššoko iš užkrosnio Juodvalkio parankinis pusbernis Jurgutis, kuris dumples prie žaizdro dumdavo ir mokėdavo smagiai nusišnypšti pro vieną šnirpšlę per sieksnį. Dėl to vaizdavosi esąs šaunus kavalierius ir nesikentė piršliais važinėti. Amžinai pristodavo prie savo meistro, kad bent kartą su juo nuvažiuotų kur nors pas nuotaką. Tai ir dabar, tariantis Juodvalkiui su Baltaragiu dėl piršlybų, jis stovėjo prie žaizdro kaip nudiegtas, atidžiai klausydamas, užmiršęs net nusišnypšti. Tiktai kai Juodvalkis nusileido Baltaragiui ir sutiko važiuoti piršliais, Jurgutis nusišnypstė per sieksnį ir prikibo:

– Vežk ir mane, – pasisiūlė. – Juk seniai žadėjai su manim piršliais kur nors nuvažiuoti. Jei už Baltaragio neis Jaudegių Marcelė, tai gal už manęs.

– Kaip čia dabar su dviem jaunikiais važiuosi pas vieną nuotaką? – nusijuokė Juodvalkis. – Gal su tavim paskui nuvažiuosim pas Baltaragio Uršulę?

– Man vis tiek, – sutiko Jurgutis, – pas Jaudegių Marcelę ar pas Baltaragio Uršulę, tik kad bent kartą nuvežtum piršliais.

Baltaragis, staiga iššokus iš užkrosnio Jurgučiu, kiek sumišo ir atsipeikėjo. Ar kartais ir jis pats nekvailioja kaip koks pusbernis? Tiktai Juodvalkis pritrūko kantrybės ir galutinai pasiryžo:

– Ar velnias čia judu staiga apstojo? – supyko. – Su vienu važiuok piršliais, su kitu važiuok... Na, gerai!.. Eik, parišk prie Baltaragio arklio skambalą, – pasiuntė Jurgutį. – Pirma nuvešiu Baltaragį pas Marcelę, o paskui tave pas Uršulę... Gal ir apženyčiau... Bala jūsų nematė...

– O, kaip gerai bus! – nusišnyptė Jurgutis dar kartą pro vieną šnirpšlę per sieksnį ir išbėgo pasišokinėdamas Baltaragio arkliui skambalo parišti.

Jau sutemus, išvažiavo Juodvalkis su Baltaragiu į Jaudegių sodybą, skardendami paežerėmis piršlių varpeliu, ir viskas laimingai pasibaigė. Tiktai jaunosios tėvai iš pradžių visai nenorėjo priimti tokio pasivėlavusio jaunikio su piršliu, bet Marcelė kažkodėl pati baisiai užsigėdė, pamiršusi visą mergystės drovumą.

– Už nieko kito neisiu, – sako, – tiktai už Baltaragio. Jis bent pasups mane ant malūno sparnų. Pagaliau ir tėvai nusileido.

– Eik, – sako tėvas, – jeigu taip labai įsigėdei malūnininko buizos. Bet tu, ženteli, jau nepyk, pasogos negausi. Imk, jeigu nori, ją tokią, kaip stovi.

– Man nieko daugiau ir nereikia, tiktai Marcelės ir jos juoko, – atsakė Baltaragis, netikėdamas savo laime.

– Na, to gero gali su kaupu gauti, – sutiko tėvas. – Namams dėl to menkas nuostolis.

Netrukus abi pusės greitai susitarė. Marcelė prapliupo iš džiaugsmo juoktis ir net prisipažino:

– O aš, – sako, – ne veltui devynis vakarus po devynias žvaigždeles skaičiau, klausdama, kas bus manasis. Štai ir atvažiavo dešimtą vakarą. Jis ir bus mano.

Bet tėvams buvo maža rūpesčio – žvaigždėlės ar ne žvaigždėlės čia padėjo. Pilna troba buvo priaugančiųjų, kur čia jas visas išleisi, kaip išpasoginsi? Ne kartą tėvai Marcelę spirte spirdavo, kad eitų už vieno ar kito jaunikio, kurie su piršliais atvažiuodavo, kad priaugančioms užleistų eilę, bet Marcelė, pati to nežinodama, kažkodėl nuo visų purtėsi ir nenorėjo tekėti. Tai dabar visus nemažai nustebino, o labiausiai patį Baltaragį, kai pati pasisiūlė už jo eiti.

– Na, dabar lieka tiktai Baltaragio Uršulę išleisti už mano pusbernio Jurgučio, – linksmai tarė Juodvalkis, patenkintas nelauktai sėkmingomis piršlybomis. – Tiktai dviejų jaunamarčių per daug vienuose namuose, o man į kalvę marčios dar nereikia. Ką senė pasakytų? Su šluota jaunavedžius išsivytų.

Tik vienas tas rūpestis drumstė sėkmingas piršlybas. Baltaragis tiesiog nežinojo, ką daryti, kaip čia Uršule atsikratyti. Nieko doro nė Juodvalkis negalėjo sugalvoti, nors Jurgutis kaip dieglys, į pašonę įsimetęs, neatstojo:

– Kada ir kada važiuosim piršliais pas Baltaragio Uršulę? – kasdien klausinėjo.

– Palauk, – tarė iš kantrybės išvestas kalvis. – Pažiūrėsime, kaip čia Baltaragiui išeis. O tu dar jaunas esi ir gali palaukti.

Nepatenkintas Jurgutis šnirpštelėjo pro vieną šnervę per sieksnį, pro kitą ir dūmė toliau dumples, kad net žiezirbos tryško iš žaidro ir skraidė kalvės palubėmis pro aukštini. Ką daugiau darysi, kai reikia palaukti.

O ir Uršulė, sužinojusi apie piršlybas, trinksėjo iš piktumo durimis ir, visa pažaliavusi, baltakiavo į Baltaragį. Visaip svarstė spėliojo, kaip čia atsitiko, kad ta piemenė, kartą atvažiavusi į malūną, apsuko Baltrukui galvą, o ji, visus širdies lūkesčius į jį sudėjusi, visą savo gyvenimą pašventusi, nei

apkalbų, nei nuodėmės nepabijojusi (ne kartą dariusi burtus, kad tik Baltruką į savo pusę palenktų), bet niekas nepadėjo, ir viskas nuėjo perniek. Ilgametė meilė pavirto neapykanta Baltaragiui ir pagieža jo nuotakai.

Savaitė po savaitės Švendubrės bažnyčioje ėjo Baltaragio užsakai su Marcele, ir nieko čia nepadarysi. Nebent klebonui pasiskųsi, bet ką tas padės? Juk skaistybės apžadus seniai buvo padariusi, kerštaudama Baltaragiui, o tas ir dėmesio neatkreipė. Ir dabar vengė su ja susitikti; vienas beldėsi užsidaręs malūne ir laukė savo vestuvių.

O Uršulė greičiau būtų pasaulio galo laukusi, negu tos dienos, kada ateis į malūną nauja šeimininkė. Negalėjo tvertis viena ta mintimi. Primaniusi – būtų ėjusi, kur akys mato, bet vis negalėjo atsiplėšti nuo tos vietos, kur tiek daug širdies ir vilčių buvo sudėta. Tiktai Baltaragiui išvažiavus į šliubą, visai pablūdo iš to sielvarto ir ko neišėjo iš proto. Nubėgusi ant kaimo kapų, prisizėrė prijuostę smėlio ir išbarstė juo kelią, kuriuo jaunieji išvažiavo, kad jiems kelias kryžiumi stotų ir jie namo nesugrįžtų. Paskiau išsėmė iš židinio pelenus, kad jaunamartei židiny nesielpsnotų ir jos nešildytų, išbarstė jais slenkstį, kad jo neperžengtų, o jeigu peržengs – su grabu kad išneštų... Atlikusi visas burtų ir užkeikimų apeigas, kad jaunavedžiams nesisektų, Uršulė dar laipiojo tvoromis ir žliumbė nesavu balsu.

Daug kas matė Uršulę lakstant kaip be galvos, tvoromis laipiojant ir žliumbiant, bet per daug nesistebėjo, kad sukvailiojo sena davatka, nes visi žinojo jos meilę Baltaragiui ir užjautė senmergės nusivylimą. Tiktai, deja, niekas nesuprato, kad čia su Uršule kažkas kitas darosi ir reiktų ją su šermukšnine lazda nuo tvorų nukelti ir numaldyti. Bet pagaliau pati Uršulė susiprato, išgirdusi parvažiuojant jaunavedžius: vos nenusivertė nuo tvoros, greitai pasiėmė ryšulėlį ir, užsimaukusi skarelę ant akių, pasileido bėgti į pakalnę.

Kelias prieš kalną šuoliais važiavo vestuvininkai, ir pirmame vežime sėdėjo Baltaragis, apsikabinęs Marcelę su baltu nuometu, rūtomis apsikaišiusią. Bet Uršulė pro ašaras jaunavedžių laimės nepamatė, o ir jos niekas nepastebėjo. Pravažiuodami tik apnešė dulkių debesiu to paties smėlio, kurį ji išbarstė. Gal todėl jos burtai ir užkeikimai perniek nuėjo ir krito ant jos pačios galvos. Bent tuo tarpu nieko blogo neįvyko, ir niekas Uršulės nepasigedo, tiktai Jurgutis po Baltaragio vestuvių vėl prie kalvio pristojė, kada važiuosią piršliais.

– Kaip važiuosim, – atsakė kalvis, – kad Uršulė prakeikė Baltaragio malūną ir pati pabėgo?.. Teks palaukti...

– Palaukti ir palaukti... – sumurmėjo nepatenkintas Jurgutis ir nusišnyptė pro vieną šnirpšlę per sieksnį, nes nieko kito neliko daryti.

X

O Baltaragis parsivedė jaunamartę į savo trobą kaip sugrįžusią jaunystę. Tris dienas kėlė vestuves, krykštė po malūno kalną visas Paudruvės kaimas. Malūnas ir tas stovėjo iškėlęs sparnus, lyg ketindamas iš to džiaugsmo pakilti ir lėkti ar pasileisti šokti su visais vestuvininkais.

O Baltaragio ir pažinti nebuvo galima, taip staiga pajaunėjo ir atgijo. Sukosi su visais vestuvių rate kaip tikras jaunikis, nors ir su pražilusią galva, visą laiką neišleisdamas iš akių Marcelės, kaip savo netikėtos laimės, kuri atrodė jam kaip sapnas, galįs kiekvieną akimirką išnykti, palikdamas baisų nusivylimą.

Bet Marcelės juokas kaip sidabro varpelis visur skambėjo, nustelbdamas vestuvių ūžesį. O apie Baltaragį ji sukosi kaip apynėlis, atsiskleisdama visais žiedais. Skraidė su juo po kiemą ir malūną,

čia susikibusi rankomis, čia vėl ištrūkdama ir viliodama, kad Baltaragio širdis iš to džiaugsmo vos išturėjo krūtinėje.

Džiaugėsi Marcelė, lyg patekusi į išsvajotą, užburtą karalystę. Ar mažai ją masino iš pat mažens malūnas už ežero ant kalno su besisukančiais sparnais? O dabar ji čia jaunamartė ir būsima šeimininkė. Baltaragis jai neatrodė kaip nusenęs senbernis, tiktai kaip pasakos karalius. Dabar ir pasaka, ir pats karalius jai priklausė. Tai kaip čia nesidžiaugsi, jei širdis pati virpėjo kaip sidabro varpelis.

– Tu mano mėnesėlis su sidabro pakraštėliais, – juokėsi Marcelė, glostydamą Baltaragio pražilusią galvą, – o aš tavo aušrinė žvaigždėlė... Visas mūsų gyvenimas bus kaip pasaka...

– Ak, tu mano pasakų karalaite! – glamonėjo Baltaragis savo jaunąją žmoną, vis dar netikėdamas savo laime ir negalėdamas atgauti žado iš to džiaugsmo, sklidinai pripildžiusio jo širdį ir viską aplinkui – skardį, malūną, ežerą ir smilkstančias pušynų viršūnes.

Triukšmingai užė ant kalno vestuvės, ir Baltaragis įtikėjo savo širdies pasaka, nekantriai laukdamas, kada vienas pasiliks su savo laime ir niekas jam netrukdytų ja džiaugtis. Pagaliau vestuvininkai išsiskirstė, palinkėdami jaunavedžiams daug sėkmės ir ilgo amžiaus. O piršlys Juodvalkis, nors buvo kartas už suktas piršlybas, bet, išlikęs gyvas ir jaunamartės apdovanotas dvylikanyčiu rankšluosčiu, linksmai mirkstelėjo atsisveikindamas Baltaragiui:

– Na, tai žiūrėk, atsimink savo pažadus, – tarė. – Aš noriu, kad už tokias piršlybas man už dyką maltum ne tik ligi savo gyvos galvos, bet ir ligi mano, o aš ketinu ilgai gyventi. Tai pasirūpink įpėdiniais.

– Gerai, – sutiko Baltaragis, – malsiu tau už dyką ligi savo ir tavo gyvos galvos ir per amžių amžius, kol suksis malūno sparnai ant skardžio ir tavo kalvė dundės pakalnėje.

Atsisveikinę su kaimynais ir savo piršliu, būsimu kūmu Juodvalkiu, jaunavedžiai pasiliko vieni du namuose su savo pasiilgimais, kurie plaukė kaip debesėliai giedra vakaro padange.

Anksti rytą po vestuvių, užiant malūnui, pabudo Marcelė svetimoje seklyčioje, nesusivokdama, sapnuoja ar iš tikro taip yra – išsipildžiusi svajonė. Pirmas saulės spindulys švystelėjo į trobą, ir Marcelė, linksma ir laiminga, pribėgo prie lango, lyg įsitikinti norėdama, kad pradėjusi naują gyvenimą. Tikrai ties pakriūte sukosi malūno sparnai ir malūnas užė, tolumoje tyvuliavo Udruvės ežeras, o už alkūnės žaliavo apsamanojusi gimtinės sodyba.

Vieną akimirką suspaudė Marcelės širdį gimtųjų namų pasiilgimas. Negi iš tikrųjų juos bus amžinai palikusi? Žvilgtelėjusi su nerimu, atsigrižo į trobą, kuri turėjo pavirsti jos naujais namais. Tik dabar pastebėjo, kokiais voratinkliais jie apraizgyti ir kiek čia daug svetimų dulkių ir šiukšlių.

Tai greitai, atsidariusi langus ir duris, griebėsi šluotos, kad visi kampai parūko dulkių debesimis ir išvirto į lauką. Iššlavusi aslą, išbarsčiusi smėliu ir meldais, atsidarė kraitinę skrynią ir pradėjo dangstyti visus baldus, rakandus margaraščiais audiniais, kad surūkusi troba staiga atjaunėjo ir nušvito kaip jaunamartė.

Apsitvarkiusi Marcelė puolė prie krosnies ir užkūrė pirmą kartą židinį. Rūko dūmai, krosnis buvo užgargėjusi, bet ir čia nauja šluota padėjo, ir krosnyje linksmai sužėravo ugnelė. Marcelė, užkaitusi pusryčius, su šluota išbėgo į malūną.

Baltaragis, pamatęs pro aukštinį langelį ją atbėgančią, pasitiko ant laiptų, norėjo apglėbti, bet ji paspruko ir užbėgo į viršų.

– Ką tu čia darysi, mano paukšte? – nustebo Baltaragis, paskui vydamasis.

– Pamatysi, – atsakė bėgdama Marcelė, pakeliui atidarydama visas malūno sklendes ir langelius, aplinkui mosuodama šluota ir visas šiukšles ir dulkes šluodama į apačią.

Baltaragis paskendo dulkių debesyje ir spruko iš savo malūno čiaudėdamas, o paskui juokdamasi Marcelė, šluodama laiptais žemyn visus malūno voratinklius ir susigulėjusius dulkių klodus. Iššlavusi malūną, Marcelė numetė į pašalį šluotą ir pasileido tekina pakriūte į ežerą.

– Dabar pagauk, jei gali! – šūktelėjo apstulbusiam Baltaragiui.

Malūnas rūko pro visus plyšius, bet sparnai sukosi ir sklaidė dulkes, o atsikvošėjęs Baltaragis šoko vytiš skardžiu skrendančią Marcelę. Tik kol jis atbėgo, Marcelė spėjo nusirengti ir, pūkštelėjusi į skaidrų vandenį, nuplaukė toli į ežerą.

Taip prasidėjo pirma jaunavedžių diena. Baltaragis pasivijo savo jaunamartę prie vandens lelijų, kurių ji buvo prisiskynusi pilną glėbį. Laimingi ir linksmi grįžo iš ežero, susikabinę rankomis. Baltaragis iš to džiaugsmo būtų ant rankų nešęs savo laimę į kalną, bet Marcelė ištrūkusi pati viena užbėgo kvatodama.

Susitiko kieme prie žydinčios obels, kuri pridengė juos savo šakomis. Linksmas Marcelės juokas nustelbė malūno ūžimą. O Baltaragis, nuėjęs į trobą, nepažino savo trobos – tokia ji buvo atjaunėjusi ir pagražėjusi, kad net akyse šviesiau pasidarė.

– Oi, tu mano laime! – tarė Baltaragis, vėl apglėbdamas Marcelę. – Juk tu man savo jaunystės džiaugsmą atnešei į surūkusią trobą.

Marcelė nusijuokusi išsisuko iš Baltaragio glėbio ir jau nešė į stalą garuojančius dubenis.

– Sėskis pusryčių nespoksojęs. Dar sužavėsi, – nusijuokė.

Bet sužavėtas Baltaragis atsisėdo už stalo ir riekė naują duonos kepalą, vis dar negalėdamas atitraukti akių nuo Marcelės ir šypsodamas giedra, laiminga šypsena, kaip dar niekada savo gyvenime.

– Srėbk, šviežiena! – linksmi Marcelė kaukštelėjo šaukštu į kaktą užsispoksojusiam Baltaragiui.

Baltaragis nusijuokė ir pirmą kartą su savo žmona srėbė pusryčių barščius iš vieno dubenio. O laimės buvo per kraštus. Ir saulė vis daugiau apšvietė trobą, išpuoštą margais jaunamartės kračiais.

XI

Bet trumpa kaip vasaros sapnas buvo Baltaragio laimė. Praėjo metai kaip viena diena, o jis vis dar neatsipeikėjo iš savo džiaugsmo. Visą laiką žiūrėjo į Marcelę, lyg netikėdamas savo laime ir negalėdamas atsižiūrėti. Tiesiog galvos neteko pakvaišęs senbernis, gavęs tokią gražią ir linksmą žmoną. Bijojo žodį praleisti neišgirdęs, šypseną – nepamatęs. Visur sekiojo savo Marcelę, nė žingsnio neatstodamas.

Marcelei gal būtų įkyrėjusi tokia Baltaragio meilė, bet ji mokėjo viską juokais paversti. Skraidė kaip paukščiukė iš trobos į malūną, iš malūno į paežerę. Baltaragis, nors ir atjaunėjęs, nespėdavo jos sekti, o ji kvatodama juokdavosi, kad net ašaros akyse ištrykšdavo.

Jos linksmo juoko buvo pilni namai, pilnas malūnas, pilnas skardis ir paežerė, ir Baltaragis toks laimingas buvo, kad net savo laimės bijojo, lyg kažką nujausdamas. O Marcelė nieko nepaisė, viskas ją linksmino ir jos širdį džiugino. Ji nė kiek nesijautė esanti ištekėjusi moteris ir turinti surimtėti, vis dar buvo tokia pat nerūpestinga išdykusi mergaitė ir norėjo pasisupti ant malūno sparnų.

O vieną kartą – tai buvo po metų rudenį, kai gervės skrido, – išbėgo Marcelė ant gonkų ir pamatė gervių virtinę, skrendančią per ežerą. Graudus gervių girgsėjimas staiga pagavo Marcelės širdį, ir ji, ištiesusi rankas, bėgo prie ežero pakriūtės, norėdama dar kartą jas pamatyti

nusileidžiant už akiračio ar pati su jomis skristi į dausas.

Bet čia šmėkstelėjo pro šalį malūno sparnas, ir Marcelė pati nežino, kaip užsikabino ant sparno, tartum prisiminusi seną savo svajonę pasisupti ant malūno sparnų, ir pradėjo kilti į viršų.

Visa laimė, kad Baltaragis, išgirdęs gervių girgsėjimą, žvilgtelėjo pro langelį ir pamatė Marcelę, kylančią su malūno sparnu. Tiesiog apmirė iš baimės ir kažkokio šiurpulingo nujautimo.

– Marcelė, ką tu darai? – nesavu balsu sušuko ir stvėrėsi stabdyti malūną.

Malūnas girgždėdamas sustojo, o Marcelė nušoko nuo sparno ir juokiasi.

– Negerai, – sako, – kad sustabdei malūną. Aš norėjau aukštai aukštai iškilti ir skristi su gervėmis. Tokia laiminga buvau.

Bet staiga dingo šypsena jos veide, ji visa išbalo ir pasviro.

– Akyse kažkodėl raibsta, – griebėsi už širdies ir susmuko ant Baltaragio rankų.

– Kas tau yra, mano paukšte? – nusigando Baltaragis ir paėmė ją į glėbį.

Marcelė visa kaip epušės lapas drebėjo.

– Nežinau, – atsakė išbalusi Marcelė. – Tarsi širdyje džiaugsmo gysla būtų nutrūkusi.

– Ak, tu mano išdykėle, – su priekaištu ir meile pažiūrėjo Baltaragis į užmerktas Marcelės akis. – Kam gi tau reikėjo keltis ant malūno sparnų?

Marcelė neatsakė, tik tai visa prisiglaudė prie Baltaragio. Tada ji kaip tik po širdimi nešiojo.

Nunešė Baltaragis ant rankų Marcelę į trobą ir paguldė. Nuo tos dienos dingo jos linksmumas. Tarsi iš tikrųjų būtų jos širdyje džiaugsmo gysla nutrūkusi ir nutilęs juoko varpelis.

Pro malūno sparnus slinko rudens debesys, švilpė vėjai, maišėsi dargana. Buvo pats malimo metas, bet malūnas vis dažniau stovėjo sustingęs kaip šmėkla ant pakriūtės. Valstiečiai, atvažiavę į malūną ir radę jį stovintį, ėjo į trobą, nujausdami nelaimę. Ten atrasdavo Baltaragį, susiėmusį galvą, sėdintį prie žmonos lovos.

– Ko sielojiesi? – iš karto suprato Baltaragio sielvartą. – Taip buvo, taip bus, o be skausmo nėra džiaugsmo... Malk pyragus, taisyk alų ir lauk krikštynų.

Baltaragis, su tyliu priekaištu pasižiūrėjęs į valstiečius ir su meile į išbalusią žmoną, pakildavo ir eidavo į malūną. Bet, supylęs grūdus į gernas, vėl sugrįždavo ir atsisėsdavo prie lovos, glostydamas Marcelės galvą ir žiūrėdamas į jos akis, liūdnai šypsančias pro skausmą su giedra motinos viltimi.

Bet Marcelė pradėjo blaškytis iš nepakeliamo skausmo, ir Baltaragį, nežinantį, ką daryti, tik tai iš sielvarto raunantį plaukus, pakeitė prie gimdyvės lovos kaimynų atsiūsta bobutė.

– Kas yra, uogele? – palinko ji prie gimdyvės, šypsodama visomis veido raukšlėmis ir susirūpindama. – Ar tik ne per anksti?.. Bet pakentėk, pakentėk, po kančios sulauksi didelio džiaugsmo...

Bobutė ėmė ruošti, laukdama naujagimio, ir atsigrižo į susikrimitusį Baltaragį, kuris vis dar nežinojo, ką daryti.

– Tau čia nėra ko veikti, – tarė jam atleidžiai bobutė. – Verčiau eik sau į malūną.

Baltaragis, žvilgtelėjęs maldaudamas į bobutę, suklypo dar kartą prie Marcelės lovos ir susitiko jos visa pakeliantį žvilgsnį su švintančia pro skausmus šypsena. Tada Baltaragio širdyje suruseno viltis, kad viskas laimingai pasibaigs, Marcelės kančia ir jos sielvartas pavirs dviguba abiejų laime.

Su ta viltimi Baltaragis išėjo į malūną, nors ir slegiamas rūpesčio ir draskomas nujautimo abejonių. Paleido suktis malūno sparnus, kad jie greičiau skaičiuotų lėtai slenkantį laiką, o jis pats, klausydamas girnų ūžimo, žiūrėjo pro viršutinį langelį, laukdamas ir baisiai nerimaudamas.

Pro lėtai besisukančius malūno sparnus pamažu krito pirmos snaigės ir mirguliavo šviesiomis

žvaigždutėmis. Dangus buvo apniukęs, išblėšęs, be prošvaistės. Pro sniego ūką stingo pakalnėje ežeras, ir pakrančių pušynų viršūnės dengėsi baltomis drobulėmis.

Baltaragis neramiai lūkuriavo, klausydamas malūno ūžimo ir pamažu slenkančių žiemos sutemų. Pagaliau trobos lange sumirgėjo žiburėlis, ir Baltaragis stingstančia širdimi puolė į trobą, tikėdamasis atrasti naujai užgimusią laimę.

Pirkioje pasitiko Baltaragį susirūpinusi bobutė su klykiančiu naujagimiu ant rankų, o prie Marcelės lovos degė vaškinė žvakė. Krūptelėjęs Baltaragis žvilgtelėjo į kūdikį ir puolė prie žmonos, nesuprasdamas, kas čia įvyko.

– Marcele, džiaugsme mano... – suklypo jis prie lovos stingstančia širdimi.

Marcelė gulėjo be žado, išbalusi kaip drobė ir užmerkusi savo šviesias akis.

– Tokia dievo valia, – atsiliepė bobutė, maldydamą naujagimį, – gimė duktė, mirė motina.

Baltaragis neišgirdo jos žodžių ir kūdikio verksmo, tiktai pats neteko žado ir sustingo, apsikabinęs žmonos lavoną ir pajutęs, kad viską pasaulyje prarado.

Po laimingos vasaros ir giedro rudens už langų leidosi rūsčios žiemos sutemos.

XII

Tą liūdną žiemos vakarą nustojo suktis Baltaragio malūnas. Su jo sparnais apsisuko gyvenimo ratas. O Baltaragio troboje atsirado lopšys ir karstas.

Susirinkę į šermenis, kaimynai pašarvojo Marcelę ant stalo, sudėjo kryžiumi rankas ant krūtinės ir gale galvos užžiebė vaško žvakes. Spragsėdamos žvakės apšvietė Marcelės išbalusį veidą ir sustingusias lūpas su paskutine šypsena. Ji ir grabe atrodė kaip užmigusi nuotaka.

O Baltaragis, parblokštas nepakeliamo savo sielvarto, suklypęs raudojo prie grabo ir, visai kaip pakvaišęs, maldavo pro ašaras, kad Marcelė bent paskutinį kartą nusijuoktų ir paliktų jam gyvenimo viltį.

Bet Marcelė sustingusi tylėjo be žado. Tiktai iš lopšio atsiliepė mažos našlaitėlės graudus verksmas. Tada krūptelėjo Baltaragis ir tarsi pabudo iš savo sielvarto. Priėjo prie lopšio ir sustojo. O kūdikis vis garsiau klykė, tarsi šaukdamas motiną ir neprisišaukdamas. Susirinkusios į šermenis moterys šluostėsi skarelių kampais ašaras ir puolė maldyti kūdikį, o Baltaragis stovėjo lyg suakmenėjęs, akių nenuleisdamas nuo lopšio ir kažką be galo sunkiai galvodamas.

Pagaliau kūdikis aprimo, lyg pajutęs didžiąją nelaimę, o Baltaragis vis dar nesitraukė nuo lopšio. Stambios ašaros ritosi per jo skruostus, ir jis tylėdamas rovė sau nuo galvos žilus plaukus. Tada jis suprato, ką neapdairiai Pinčiukui buvo pažadėjęs už trumpą savo gyvenimo laimės mirksnį, ir proto visai neteko.

Troboje sklido gedulo giesmės, ir kaimynai, užvožę grabe Marcelę, rengėsi išnešti ją į amžino poilsio vietą. Pakilęs nuo lopšio, Baltaragis puolė prie grabo, neleisdamas išnešti jo iš trobos, lyg amžinai norėdamas su juo pasilikti.

Kaimynai prievarta išnešė grabą iš trobos ir Baltaragį paskui išsitempė. Ant pakriūtės stovėjo sustingęs malūnas, o saulėleidžio žaroje aplinkui ežerą smilko kaip grabnyčios apsnigtos pušynų viršūnės.

Liūdna laidotuvių eiseną nusileido nuo malūno skardžio ir su graudžiomis gedulo giesmėmis pasuko pramintu paežerės keleliu į kaimo kapus ant kalnelio. Baltaragis, panarinęs galvą, lyg pro ūką sekė paskui grabą, nieko nematydamas ir negirdėdamas, tiktai jausdamas, kad palydi į kapus visą savo gyvenimo laimę ir jam pasilieka tiktai vienas beviltiškas sielvartas.

Pro sukrypusius kapų kryžius blanko saulėleidis, kai Marcelės grabą nuleido į duobę. Sudundėjo pirmi žemės grumstai į karsto antvožą, Baltaragis nuo jų kurtaus bildesio lyg atsipeikėjo ir puolė prie duobės, kad ir jį drauge palaidotų.

– Ar visai galvos netekai, žmogau? – sudraudė jį Juodvalkis, stverdamas už pečių ir sulaikydamas. – Sulig saule niekas negyvena. Bus laikas – šalia atsigulsi, o dabar dar turi užauginti dukterį.

Baltaragis krūptelėjo ir aprimo, stiprių kalvio rankų laikomas, tik tai jautė, kad su kiekviena žemės sauja lyg širdis kristų į duobę ir jis pats į ją griūtų. Juodvalkis vos galėjo nulaiyti, stebėdamasis ne tiek jo sielvartu, kiek ta jėga, kuri traukė į žemę. Tik tai tada, kai supylė antkapį, Juodvalkis paleido savo bičiulį, duodamas valią jam pačiam pakelti savo nelaimę. O šis susvyravęs griuvo ant žemės, apglėbdamas kapą ir raudodamas kaip moteris.

– Gana jau, gana! – subarė jį Juodvalkis, pats susigraudindamas ir nubraukdamas netyčia ištryškusių ašarą. – Būk vyras, laikykis! Reikia gyventi ir viską pakelti, o kas mirė – amžiną atilsį, tesilsį ramybėje.

Pagaliau, atplėšęs prievarta Baltaragį nuo kapo, Juodvalkis parvedė jį sutemus namo. O jis ėjo lyg sapnuodamas ir nesuvokdamas, kur eina. Viskas susimaišė vakaro šešėliuose. Ant kalno, lyg pakilęs į orą, stovėjo malūnas. Bet ir jis buvo kažkur nutolęs. Aukštai iškilę į padangę sparnai tarsi kalbėjosi su mirgančiomis žvaigždėmis ir amžinybe. Baltaragis aiškiai girdėjo tą kalbą, tik negalėjo nieko suprasti. Galvoje ir širdyje viskas drumstėsi kaip ūkana.

Tik tai įėjęs į trobą, Baltaragis kiek atsipeikėjo. Patamsyje prie lopšio sėdėjo bobutė, lūkuriuodama ir niūniuodama gaudžią lopšinę.

– Čiūčia–liūlia, našlaitėle... kaip užaugsi, vargdienėle... baltų drobių audėjėle...

Lopšys pamažu lingavo, o jame ramiai miegojo naujagimė. Tik kartis palubėje girgždėjo, pritardama niūniavimui. Tas gaudus girgždesys ir niūniavimas prižadino Baltaragį, ir jis vėl puolė prie lopšio, užmiršęs laidotuves ir pagautas naujo rūpesčio, kuris viską nustelbė lyg nepermatomas rūkas.

– Vargeli tu mano! – tarė bobutė, pakildama nuo lopšio. – Neišmanau, ką čia ir bedaryti? Laukiu jūsų sugrįžtant iš laidotuvių, o mane jau kviečia prie kito naujagimio. Bet kaip čia judu vienus palikti?

– Tai eik, kad kviečia, – atsakė jai kalvis, patamsyje apsigraibydamas ir užžiebdamas žiburį – spingsulę viršum stalo, kuri blankiai apšvietė trobą.

Baltaragis pasiliko bestovįs prie lopšio, lyg suakmenėjęs, tik per jo veidą slinko neramūs šešėliai, ir nusvirusi ranka pamažu supo lopšį.

Susirūpinęs Juodvalkis prisėdo prie stalo, neišmanydamas, ką čia dabar daryti, tai apsidairęs prisikimšo pypkę lapinio tabako ir užsitraukė kartaus dūmo.

Troboje tyliai kaip pelė krapštėsi bobutė, rengdamasi išeiti. Bet jos nepastebėjo nei Baltaragis, supdamas lingę, kuri gaudžiai girgždėjo, pritardama jo liūdnoms mintims, nei Juodvalkis, traukdamas kartų dūmą ir nesugalvodamas, kaip čia bičiuliui padėti.

Pagaliau bobutė, apsigaubusi išeigine skara, priėjo prie lopšio, apkamšė, pamokė, kaip elgtis su naujagime, ir paglostė Baltaragiui nulinkusią galvą.

– Tokia dievo valia! – tarė atsisveikindama. – Nieko nepadarysi. O aš rytoj, jei spėsiu, užbėgsiu pažiūrėti. Na, tai ir būk sveikas.

Baltaragis pasižiūrėjo į ją, lyg maldaudamas ir beviltiškai pagalbos ieškodamas. Bobutė atsiduso, palingavo galvą lyg pritardama ir patyliukais išėjo. Baltaragis negalėjo susivokti, kas čia

su juo darosi. Vaidenosi visas gyvenimas – neaiškus, sudrumstas, miglotas. Šalimais užė tartum malūnas ant neramaus ežero kranto. Bet ar tikrai jis užė? Pakėlė galvą, įsiklausė – tylu, nė garso. Tik lingė palubėje girgžda. Staiga šmėkstelėjo prietemoje Pinčukas, klastingai nusišiepdamas. Bet ar tikrai buvo tas Pinčukas, o gal tiktai prisisapnavo? Kažkas neaiškaus praslinko su malūno sparnų šešėliu. Ar ne Marcelė ant jų supasi? Širdyje smilktelėjo, ir jis apsidžiaugė, išgirdęs jos krykštavimą ir juoką.

Baltaragis krūptelėjo, ir vėl užgriuvo mirtina tyla. Kur Marcelė dingo? Bet ar buvo ji, o gal tik jo ilgesio svajonė, kuri išsisklaidė su malūno sparnais kaip apyaušrio miglos? Pasilenkė Baltaragis prie lopšio, sapnai ir svajonės išnyko lyg nebuwė, o naujas gyvenimas miegojo lopšyje. Baltaragis žiūrėjo į jį kaip užkerėtas ir akių negalėdamas nuo jo atitraukti.

Juodvalkis vis dar sėdėjo už stalo, už kurio neseniai linksminosi per vestuves ir nuo kurio šiandien išnešė jaunamartės grabą, prislėgtas sunkių minčių ir traukdamas dūmą, kuris kamuoliais kilo į palubę ir sklaidėsi po trobą. Nykūs šešėliai prigludo tamsiuose pakampiuose kaip beviltiškas susirūpinimas. Slėgė sunki tyla. Pagaliau neiškentė kalvis ir pasipurtė. Pasižiūrėjo pro dūmus į sulinkusį prie lopšio Baltaragį ir suprato, kad iš to lopšio kils naujas gyvenimas ir išsklaidys nykius šešėlius surūkusoje troboje. Jis paguos nelaimės parbloktą jo bičiulį ir suteiks jėgų iš naujo gyventi.

Tai supratęs, kalvis pakilo nuo stalo, priėjo sunkiu žingsniu prie Baltaragio ir uždėjo ranką ant jo palinkusio peties.

– Nenusimink, – tarė. – Pakelsi nelaimę, dvigubai stiprus būsi. Užsiauginsi dukrelę, ir bus ji tau visas gyvenimo džiaugsmas, paguoda. Tai neprarask galvos. Nelaimė kaip naktis praeis, ir vėl užtekės saulė.

Baltaragis pasižiūrėjo į savo bičiulį padūmavusiomis akimis, lyg nieko nesuprasdamas ir nesitikėdamas sulaukti užtekančios saulės. Baisi nykuma jį slėgė, ir jis nieko negalėjo suvokti, tiktai visa širdimi jautė – kol gyvas bus, neatsitrauks nuo lopšio, kur buvo jo gyvenimo visa viltis.

XIII

Pirmą naktį po laidotuvių Baltaragis praleido prie lopšio, nenuleisdamas nuo jo akių ir prislėgtas sielvarto. Kalvis dar kiek pabuwo ir prieš vidurnaktį išėjo namo. Baltaragis ir nepastebėjo, kad pasiliko vienas su savo naujagime.

Tyliai slinko žiemos naktis. Spingsulė ant stalo užgeso, bet jos šviesos Baltaragis nepasigedo. Baltas šerkšnas krito lauke ant sustingusių malūno sparnų, o pro langą išblyškęs mėnulis žiūrėjo į palinkusį prie lopšio Baltaragį.

Paryčiu sugirgždėjo durys, ir pravirko pažadintas kūdikis. Baltaragis žvilgtelėjo į duris, manydamas, kad sugrįžo bobutė, bet pamatė įėjusią Uršulę. Ji sustojo prie durų, apsigaubusi skara, lyg nedrįsdama toliau eiti. Baltaragis nustebeęs pasižiūrėjo į ją, nesuprasdamas, kaip ji čia atsirado, ir nusigrįžo atgal į lopšį, supdamas ir maldydamas pravirkusį kūdikį.

O Uršulė kaip tik atėjo, išgirdusi apie Baltaragio nelaimę, su paguoda ir pagalba, užmiršusi visas skriaudas ir nelaimes, norėdama jam padėti visa širdimi, nes ji vis dar jį tebemylėjo sena neužgesusia aistra, nors ir susimaišiusia su nusivylimo kartėliu ir naujai atsiradusia viltimi. Bet, peržengusi slenkstį, kurį pati buvo prakeikusi, nusigando ir sustingo vietoje.

Staiga Uršulę pagavo kažkoks gaudulys, sumišęs su išgąsčiu, prislėgdamas iš naujo beviltiškumu ir sukeldamas seną apmaudą, kad ji norėjo tuojau sprukti atgal ir bėgti

neatsigrįždama, bet negalėjo pasijudinti iš vietos, kojos sustingo kaip kaladės ir priaugo prie aslos.

Tik tai tada atsiplėšė Uršulė nuo slenksčio, kai lopšyje vėl pravirko naujagimė ir pasimetęs Baltaragis apsidairė, nežinodamas, ką daryti. Tada Uršulė, nusišluosčiusi skaros kampu ištryškusią ašarą, ryžtingai priėjo prie lopšio ir uždėjo ranką ant Baltaragio peties.

– Leisk, – tarė, – aš paliksiu prie lopšio, o tu eik į savo malūną.

– Tu pati eik sau, kur nori, – atsakė Baltaragis, svyruodamas po nemigo nakties ir visų sielvartų.

Bet Uršulė, kartą pasiryžusi, neatstojo.

– Ką darysi, kvaišeli, su vaiku? – prikišo. – Kaip užauginsi? Ačiū sakyk, kad padėti atėjau.

Apsisprendusi Uršulė atstūmė Baltaragį nuo lopšio, pervystė kūdikį, ir naujagimė aprimo. Baltaragis pastovėjo prie lopšio, kol vaikas užmigo, ir išėjo susimąstęs į malūną, nežinodamas, ką daugiau daryti.

Pamažu pradėjo suktis malūno sparnai ir nauji Baltaragio rūpesčiai. O Uršulė pasiliko prie lopšio, užmiršdama savo nusivylimus ir susitaikydama su likimu.

– Kad taip dievas būtų davęs, – tik tai atsiduso, – supčiau savo dukrelę. O dabar...

Bet smilktelėjusį širdyje kartėlį nustelbė nauja viltis:

– O gal dar dievas duos... Susipras Baltrukas... Ką jis darys su vaiku be pačios?

Su ta viltimi Uršulė pradėjo tvarkytis iš naujo Baltaragio namuose, viską suimdama į savo rankas ir supdama svetimą lopšį.

O Baltaragis, tarsi viską užmiršęs, tylus ir susimąstęs slankiojo po namus, nepastebėdamas Uršulės, tik tai kur buvęs nebuvęs vis sustodavo prie lopšio ir ilgai negalėdavo nuo jo atsitraukti. Pats vienas kažką mąstė, vis nieko nesugalvodamas ir dar labiau nuliūsdamas.

– Ko čia dabar vis prie lopšio ir prie lopšio, – prikišdavo šnairomis Uršulė. – Ar tau jau visai galva susisuko ir be lopšio nieko daugiau nematai?

Baltaragis, didesniai Uršulės apmaudui, nieko jai neatsakėdavo ir išeidavo vėl į malūną.

O laikas vietoje nestovėdavo. Slinko žiema su šalčiais ir atodreškiais, o pro malūno sparnus vis dažniau švysteldavo pavasario prošvaistės. Pušynų viršūnės žvalgėsi pro žalsvą ūką, ir nuo jų sklisdavo gairūs ošimas.

Baltaragis tą žiemą visai pražilo ir sulinko nuo rūpesčių. Jis nepajuto bundančio pavasario, pats vienas užsidaręs malūne su savo sielvartu. Tik tai kai lopšyje pradėjo juoktis kūdikis, rankutėmis gaudydamas saulės spindulį, Baltaragis pirmą kartą po ilgo gedulo nusišypsojo. Tas kūdikio juokas priminė motiną, tarsi Marcelė būtų palikusi savo linksmumą per dukterį. Baltaragis su pabudusiu džiaugsmu krūtinėje paėmė kūdikį ant rankų ir laimingas šypsojosi, užmiršęs rūpesčius ir sielvartus.

Nustebo ir Uršulė, pamačiusi šypsantį Baltaragį su kūdikiu ant rankų. Metė stumdžiusi puodus prie židinio, pasitaisė skarelę ir, pati šypsodama, priėjo prie laimingo tėvo.

– Matai, Baltruk, – tarė prisimeilindama – juokiasi mažytė... Užauginsiu tau dukterį... Tik pats kad susiprastum... Turėtum sau žmoną, o kūdikiui motiną...

Bet tas Uršulės meilumas nepradžiugino Baltaragio. Jis tik šnairomis žvilgtelėjo į Uršulę ir vėl nuliūdo. Paguldęs vaiką į lopšį, išėjo susimąstęs į malūną.

Nusiminė ir Uršulė.

– Nesusipras, – pati sau tarė ir skarelės kampu nubraukė ašarą. – Galima būtų ir svetimą vaiką užauginti, kad tik susiprastų... Bet kur toks glušas susipras?..

Nusivylusi Uršulė pritrūko kantrybės ir piktai koja pastūmė lopšį, kuriame iš naujo pravirko

kūdikis.

– Supsiu aš čia visą laiką, – piktai burbtelėjo ir nusigrėžė prie puodų. – Rėk, jei nori, greičiau nusprogsi.

Bet pastūmėtas lopšyje kūdikis nurimo, tarsi pajutęs, kad ne motina prie jo stovi su meile ir ne tėvas, palinkęs su rūpesčiu.

O Baltaragis, išėjęs į malūną, galvojo, kaip pagaliau Uršule nusikratyti, nes ji, matyt, vėl neduos jam ramybės. Bet kaip vaiką be moters užauginsi? Tai ir kentė, nerasdamas kitos išeities. Be to, mažai jam Uršulė rūpėjo, nors ir įgrisdavo su savo priekabėmis.

Prieš Baltaragio akis, kur jis tik pažvelgdavo, visur vaidenosi Marcelė kaip skraidanti paukščiukė, o pavasario upelių čiurlenimas primindavo jos skambantį juoką. Tie atsiminimai apie prarastą laimę iš proto varė Baltaragį. Juos nustelbdavo tikrai rūpestis dėl dukters. Jis dieną naktį mąstė ir nieko negalėjo sugalvoti, kaip išgelbėti savo kūdikį nuo pažadų, kuriuos taip neapdairiai davė Pinčukui, ir išpirkti tokią trumpą ir tokią apgaulingą savo laimę.

O iš tikrųjų be reikalo Baltaragis krintosi. Dar buvo gana daug laiko, kol reiks tuos pažadus ištesėti, o kartais ir atsitiktinumas parodo žmogui gerą kelią. Reikia tikrai laiku susiprasti.

Pagaliau tą išeitį Baltaragis surado visai netikėtai su įgrisusios Uršulės pagalba, ir pirmą kartą jai buvo dėkingas iš visos širdies.

XIV

Dvylikti metai baigėsi, o Baltaragis vis dar negalėjo nusiraminti, nerasdamas išeities iš užburto rato. Per dienas žiūrėdavo į savo dukterį, tarytum atsižiūrėti negalėdamas, ir vis liūdnesnis darėsi. To liūdesio neišsklaidydavo nė juokas dukters, kuri kas metai vis gražėjo ir linksmėjo, tuo dar labiau gaudindama tėvą.

Baltaragis dėl to liūdesio ir gailėsčio vis labiau nyko. Ir juo blogiau, kad savo sielvartu su nieku negalėjo pasidalinti. Pats vienas graužėsi ir krintosi, kol pavirto žmogaus šešėliu, ant kurio galvos vėjas taršė žilus plaukus, tarytum rudenį ant medžių paskutinius pageltusius lapus.

Kurėjo, ką darė, vis iš galvos jam neišėjo tas pažadas Pinčukui, už kurį su džiaugsmu būtų priėmęs amžinas kančias, kad tikrai išgelbėtų vienintelę savo našlystės paguodą – dukterį Jurgą. O duktė ir nežinojo, kad tėvas sielvartauja, nes kitokio, kaip susirūpinusio ir susikrimtusio, ji niekada jo nematė. Tik jautė jo begalinę meilę, ir to jai visiškai pakako, kad augtų linksma ir laiminga.

O Baltaragis per tuos rūpesčius ir susigraužimą viską pasaulyje – be dukters – užmiršo ir apleido. Net malūno neprižiūrėjo, ir vėjai baigė jį kedenti. Viena Uršulė viskuo rūpinosi. Ji pasidarė tiesiog pavydulinga šeiminkė, plūdo Baltaragį už jo nerūpestingumą, o matydama, kad Baltaragis visai nepaiso nei jos, nei plūdimų, keikdavosi, pritrūkusi kantrybės, net susiriesdama, kad pas tokį glušą, kuris pirma buvo galvą praradęs dėl malūno, paskui dėl pačios, o dabar dėl dukters (kam dievas tokiam ir galvą davė?), ji nebegalinti ilgiau gyventi. Eitų primanusi, kur akys mato, nors už paties velnio pagaliau, nes, su tokiu kelmu gyvendama, vis tiek prasikeiksi ir į pragarą be jokios kaltės pateksi amžių amžiams.

Taip Uršulei besiplėšant, staiga Baltaragis nusijuokė ir kažko pralinksmėjo. Nustebusi Uršulė žioptelėjo ir žado neteko. Kuo jis čia apsidžiaugė? Ar tik visai nepakvaišo? Tai, pati persižegnojusi ir jį peržegnojusi, nuėjo į šalį, kalbėdama rožančių ir atgailodama už padarytas nuodėmes.

O Baltaragiui tada kaip tik šovė į galvą: kodėl jis negalėtų apgauti Pinčuko, kuris jį apgavo, ir

vietoje dukters išleisti už velnio tą ligi gyvo kaulo įgrisusią senmergę, davatką Uršulę? Juo labiau kad ji pati to nori. Tai ir tegu sau eina nuo jo vargšės galvos. Ko čia pavydėti laimės? Tiktai nesitikėjo iš karto apgauti velnią ir davatką, tai lūkuriavo nerimaudamas, o čia ir dvylikti metai suėjo.

Bet ir tada Baltaragis vargu ar ką būtų padaręs, svyrudamas ir abejodamas, ar išsivaduosiąs nuo savo kaltės, suversdamas ant kito galvos, jei pati Uršulė būtų nepadėjusi. Išvakarėse, lyg nujausdama, ji visai padūko, trunkėsi po trobą, daužėsi kieme, nerasdama sau vietos, o ir kitiems nuo jos nebuvo kur dėtis. Duktė neapsikęsdama pabėgo pas senelius už ežero, o Baltaragis pasislėpė malūne, pritrūkęs kantrybės ir galutinai pasiryžęs atsikratyti Uršulės.

Temstant atvažiavo piršliai su juodbėriais žirgais ir aukso karieta. Uršulė apkvaišo iš netikėtos laimės, o Baltaragis iškišo ją tada Pinčukui ir atsiėmė pažadų raštą.

Naktis buvo audringa, su žaibais ir perkūnijomis, kad galėjo net malūną nutrenkti nuo pakriūtės, bet Baltaragis, išleidęs jaunavedžius ir sudeginęs apgaulingą raštą, buvo toks laimingas, kaip dar niekada savo gyvenime. Tarsi didžiausias akmuo būtų nusiritęs nuo jo krūtinės, kuris jį slėgė ištisus dvylika metų.

Kitą dieną Jurga, parbėgusi priešpiečiais iš viešnagės pas senelius, neberado pikčiurnos Uršulės ir tėvo nebepažino – toks jis buvo atsimainęs ir pralinksmėjęs.

– Gyvensim dabar mudu vienu du be vargo, rūpesčių ir amžinų barnių... Uršulė į davatkyną išėjo... – pasakė jis parbėgusiai dukteriai, o pro jo suvargusias akis tryško dar lig šiol nematytas džiaugsmas.

– Kodėl? – nustebė Jurga.

– Supaisysi senos davatkos! – numojo Baltaragis. – Pati prarūgo ir visus namus praraugino. Duos dievas, gal nesugrįš. Tvarykis troboje, o aš eisiu į malūną.

Kas buvo naktį, Jurga nežinojo, patikėjo, kad tėvas taip apsidžiaugė Uršulės nusikratęs. Tai ir pati ne mažiau nudžiugo, nes ta niurzga senmergė jai visą jaunystę buvo apkartinusi ir tėvo namus pragaru pavertusi. Atrodė, kad su pereitos nakties žaibais ir perkūnijomis praėjo visos nelaimės. Diena buvo giedra, be jokio debesėlio.

O dar tą patį rytą auštant pamatė Baltaragis atbėgant iš pelkių Pinčuką ir labai nusiminė, kad nieko iš jo pastangų neišėjo. Bet greitai susigriebė. Velniukas atrodė toks nelaimingas, išpurvintas, suniurkytas, aplamdytas, ir net vienas ragas nusuktas, kad Baltaragis, nors ir nusigandęs, tuojau suprato, kad ne jis, o velnias jo rankose.

– Kas yra? – paklausė pralinksmėjęs Baltaragis. – Šaunios vestuvės, matyt, buvo, kad net jaunikiui kliuvo.

– Kokios ten vestuvės? – numykė visai nusiminęs Pinčukas. – Nepriėjome dar ligi vestuvių, o aš vos gyvas likau. Nenoriu daugiau pačios. Pasiimk atgal tą savo dukterį.

Suprato Baltaragis, kad smarkiai velniui nuo Uršulės kliuvo, ir pagalvojo, kad reiktų dar smarkiau jį prigriebti, kad jis nedrįstų prie jo kabinėtis, jeigu kartais ir suprastų apgaule.

– Ne, taip nebus, – atsakė Pinčukui. – Suvedžiojai mano dukterį, kur dabar aš ją dėsiu? Turi imti ją už pačią.

– Ne, jokių būdu, – net atbulas atšoko Pinčukas. – Ko nori reikalauk už suvedžiojimą, bet už pačią jos neimsiu.

Pagalvojo kiek Baltaragis ir tarė:

– Ką čia dabar su tavim darysi? Jeigu sutiktum būti pas mane septynerius metus už berną, sukti malūno sparnus už vėją ir visus kitus darbus dirbti, kuriuos įsakysiu, tai gal atleisčiau tave

nuo pareigos vesti mano dukterį.

Pinčukas tik apsidžiaugė:

– Gerai, – sako. – Būsiu pas tave septynerius metus už berną ir kuo ištikimiausiai tarnausiu.

– Gerai, – sutiko ir Baltaragis. – Paskui galėsi eiti sau kitos pačios ieškoti.

– Ne, – pasipurtė velniukas. – Niekada daugiau neieškosiu jokios pačios. Ir pagalvoti apie tai nenoriu.

– Kaip žinai, – patraukė pečiais Baltaragis, – tavo reikalas. O dabar, matai, jau išaušo. Metas pradėti darbą.

– Ką liepsi daryti? – sukruoto velniukas, tarsi naktį būtų buvęs visai nenukamuoatas.

– Daug malimo turiu, – atsakė Baltaragis, – o nėra vėjo. Pasuk malūno sparnus už vėją.

– Gerai, – sutiko Pinčukas ir čia pat užlėkė ant malūno sparnų kaip vėjas.

Malūnas tuojau pradėjo suktis, ir juo toliau, juo smarkiau, Baltaragiui teko net tramdyti savo berną, kad perdaug spartus nebūtų. O Pinčukui taip patiko suktis ant malūno sparnų, kad net užmiršo pereitos nakties visas nuoskaudas, ir iš viso jam daug smagiau buvo, negu liūne kiurksoti ir trūnyti. Net stebėjosi Pinčukas, kaip jis anksčiau to nesuprato ir neatėjo Baltaragiui į talką.

Bet per anksti Pinčukas apsidžiaugė. Pradėjus dienoti, pamatė pareinančią iš pelkių Uršulę ir nesavu balsu keikiančią Baltaragį ir jį, Pinčuką, ketinančią abiem užkurti baisią pirtį. Tada Pinčukas nusigando, kad iš tos baimės pats nepasijuto, kaip šoko nuo sparno tiesiai pro langiuką į malūną ir, visas drebėdamas, susmuko prie Baltaragio kojų.

– Kas atsitiko? – nustebo Baltaragis.

– Gelbėk, tavo duktė pareina, – gailiai sucypė velniukas.

– Ką tu sakai? – krūptelėjo Baltaragis nusigandęs ir pasižiūrėjo pro langiuką.

Nagi iš tikrųjų pareina pūškuodama Uršulė iš pelkių, visa dumblyna ir baisiai įsiutusi.

– Na, vyruti, dabar ne juokai. Matyt, gerai tu ją įpykinai. Gali abiem kliūti. Lįsk tu kol kas po girkomis ir tūnok, o aš eisiu malūno durų užremti.

Bematant palindo Pinčukas po girkomis ir tūno drebėdamas, o Baltaragis nuėjo, užrėmė iš vidaus duris ir žiūrė pro plyšiuką, kas čia bus. Parėjo Uršulė, pasiautėjo, buvo pribėgusi prie malūno, bet į vidų negalėjo įsiveržti (Baltaragis jau nusigando, ar ne per silpna durų sklendė), o paskui staiga apsisukusi išbėgo iš namų su ryšulėliu, vis atsigriždama, grūmodama supintijusia kumštimi ir keikdama.

O kai Uršulė jau taip toli nubėgo, kad buvo nebematyti ir negirdėti jos keiksmų, Baltaragis atsiduso ir tarė Pinčukui:

– Lįsk iš po girkų. Šį kartą pagriaudėjo ir praėjo. Bet tu būk atsargus! Moterys, kaip ir jūs, velniai, gali viskuo apsimesti. Pamatęs tokį sutvėrimą su sijonu, lįsk po girkomis ir lindėk nematomas, nes kai užklups, o ypač ta ragana, ir aš neišgelbėsiu.

Pinčukas, vis dar drebėdamas, išlindo iš po girkų visas miltuotas ir klausė Baltaragio pamokymo kaip tikro savo tėvo, nepraleisdamas nė vieno žodžio. Paskui šventai to laikėsi: kai tik pamatydavo moterį, tuojau sprukdavo po girkomis ir tūnodavo, bijodamas net sučiaudėti.

Tokios baimės jam, vargšui, įvarė Uršulė. O Baltaragis šį kartą buvo visiškai Uršule patenkintas ir net jai dėkingas. Nugriaudėjo kaip pritvinkusi audra, ir diena šviesesnė pasidarė.

Bet kaip čia iš tikrųjų buvo, vienas galas žino. Visokių gandų pasklido, ir žmonės visaip spėliojo. Kai kas net buvo linkęs patikėti Uršule: neapsikęsdamas Baltaragis tikrai bandęs išleisti ją už Pinčuko ir naktį išdrėbęs į Paudruvės pelkes.

O kiti žmonės kraipė galvas ir nenorėjo tikėti senmergės prasimanymais bei kliedėjimais. Visi gerai žinojo, kad Uršulė buvo ligi gyvo kaulo įgriususi Baltaragiui, kuris jos niekaip atsikratyti negalėjęs, nes buvo lėtas žmogus. Tai kaip jis čia galėjęs su velniu susidėti?

O jo artimiausias kaimynas, piršlys ir kūmas kalvis Juodvalkis, buvo gudrus žmogus, net senatvėje mėgęs išdaigas ir juoką. Tiktai ras progos, jis bematant prasimanys ir negirdėtų dalykų. O Baltaragis negi tik už jo sąmojų visą laiką būtų jam už dyką malęs? Anksčiau, suprantama, už sėkmingas piršlybas (galas žino, kaip ir išpiršo senam kelmui jauną merginą, tur būt, čia neapsieita be velnio), o dabar už ką gi maltų?

Gudresni žmonės spėliojo, ar tik ne Juodvalkis viską padarė. Kai Baltaragiui visiškai įgriuso Uršulė, persirengęs piršliu ir prisilipdęs iš linų kuodelio barzdą ligi kelių, o už jaunikį pasiėmęs savo pusbernį Jurgutį, gerai jį nušveitęs ir išmaliavojęs, vakare pas Baltaragį į malūną nuvažiavo, ir naktį išdrėbę Uršulę su gelda į pelkes.

Atsirado ir tokių, kurie buvo girdėję Baltaragio ir Juodvalkio suokalbj, kai nusiminęs Baltaragis buvo užsukęs į kalvę.

– Daryk, kaimyne, ką nori, – tarė netekęs vilties Baltaragis. – Maliau tau ir malsiu už dyką, tiktai išgelbėk mane nuo Uršulės. Visai gyvenimo per ją nebėra nei man, nei mano dukteriai.

– Didelio čia daikto, – atsakė nusijuokęs Juodvalkis. – Nori, aš ją ne tik iš tavo malūno iškraustysiu, bet ir už Paudruvės pelkių velnio Pinčuko išleisiu.

– Kaip tu padarysi? – apsidžiaugė ir suabejojo Baltaragis.

– Tai jau mano reikalas, – atsakė, gudriai prisimerkęs, Juodvalkis. – O tu, jei man ir toliau už dyką malsi, tai ir padarysiu pirmą subatvakarį. Jurguti, ar dar nori piršliais važiuoti?

– Noriu, – iššoko Jurgutis iš kampo nuo dumplių ir šnirpštelėjo per sieksnį.

– Na, tai ne šnirpščiok, o pustykis! – sudraudė kalvis Jurgutį. – O tu, – tarė Baltaragiui, – gali ramiai sau eiti namo ir laukti piršlių. Aš baigsiu kaustyti Gaidžgalės karčemninkui Šešelgai bajorišką kalamašką ir viską puikiausiai sutvarkysiu.

Bet gal taip buvo, gal ir nebuvo. Subatvakarį Juodvalkis tikrai baigė kaustyti Šešelgai bajorišką kalamašką, bet Šešelga iš vakaro jos neatsiėmė. O ir Juodvalkis, rodos, niekur nebuvo išvažiavęs naujos kariatos išbandyti. Naktis pasitaikė kaip tik labai tamsi ir su perkūnijomis, o iš ryto buvo didelis rūkas.

Tiktai Jurgutis, auštant parbėgęs iš kaimo visas dumblinas, prunkstė į saują kaip katinas, bijodamas nusišnirpšti, ir su šiaudų gniūžte prie tvenkinio šveitė kažkur išpurvintą naują kalamašką. Bet kur jis pats išsidumblino (gal kur lindo į svetimą kamarą pas mergas, ir nučiuopė bernai dumble išmurdė) ir kur buvo išpurvinta kalamaška, buvo neaišku. Baigiant ją šveisti, atjojo pagiriotas Šešelga ir išsivežė kalamašką, o Jurgutis nulindo kalvėje už žaizdro išsimiegoti.

Bet ir miegodamas visą laiką prunkstė ir šnirpštė, o pabudęs dieve gink nebenorėjo nei piršliais važinėti, nei vesti.

– Tai gerai, – tarė jam kalvis, – tik žiūrėk man, niekam neprasitark, kas naktį buvo, nes tada reiks tau vesti Uršulę ir su ja gyventi.

– Ne, – atsakė pasipurtydamas Jurgutis, – geriau visą gyvenimą dumplės pūsiu ir retkarčiais nusišnypšiu pro vieną nosies skylutę per sieksnį.

– Na, šitą tai gali daryti, – sutiko kalvis. – O apie tai, kas buvo naktį, šiukštu, niekam

neprasitark.

Bet kur tau pusbernis iškęs nepasigyres tokia išdaiga! Dar tą pačią pavakarę apibėgo pusė kaimo ir, raitydamasis iš juoko, šnirpščiodamas ir prunkšdamas į saują, pasakojo, kaip sutemus vakare nuvažiavęs su kalviu Juodvalkiu piršliais pas Baltaragio Uršulę naująja Šešelgos kalamaška, o paskui naktį, griaudžiant perkūnijai, išvertę ją su kiaura gelda į Paudruvės pelkes. Ten ir jam gerai kliuvę, netyčia įsipainiojus į šimtakovdį Uršulės sijoną, bet laimingai ištrūkęs, o Uršulę vesti pats velnias Pinčukas pasišovęs. Kaip iš tos bėdos Uršulė išsikapstė, Jurgutis nežinojo, tik girdėjo, kad ji tą pat rytą prakeikė Baltaragio malūną ir pabėgo į Švendubrės davatkyną.

Bet Jurgutis ne tiek pasakojo, kiek prunkstė į saują kaip katinas ir šnirpščiojo per sieksnį pro vieną ir kitą šnirpšlę, tai nieko tikro negalima buvo suprasti ir viską teko laikyti pusbernio, ir dar priekvailio, sapaliojimais. Ir juo patikėjo ne daugiau, kaip Uršule.

O užklausta Uršulė, ar ne Juodvalkis su Jurgučiu buvo pas ją atvažiavęs piršliais ir išdrėbęs su gelda į pelkes, piktinosi ir žegnojosi:

– Ar aš akla, ar ką? Pati savo akimis mačiau. Koks ten Jurgutis? Ar aš to kvaišos nepažįstu?.. Su ragais buvo! Tikras Pinčukas!

Jurgutis, pamatęs Uršulę, sprukdavo prunkšdamas į šalį, kad nepakliūtų į jos rankas ir nereiktų vesti. Kaip tą naktį buvo – galas juos žino. Jurgutis vienaip, Uršulė kitaip pasakojo. Viskas susipainiojo, ir nežinia buvo, kuo čia dabar tikėti. O užklausti Baltaragis su Juodvalkiu – vienas tylėjo, o kitas šaipėsi pro ūsus:

– Supaisai pusbernio ir senmergės kliedėjimų?.. Gal jiems prisisapnavo?

Sapnas sapnu, o kitą dieną Paudruvės pelkėse, prie pat didžiosios akivaros, piemens atrado kiaurą geldą ir ant kadugio sudraskytą Uršulės šimtakovdį sijoną. Geldą paliko (ką veiksi su kiauru daiktu), o sijoną atnešė Baltaragiui. Jis ir pakabino jį malūne Uršulės atminimui dulkėms šluostyti. O paskui nusiplėšė jo pusę Juodvalkis ir parsinešė į savo kalvę: ir suodžiams pavalyti, ir Jurgučiu atgrasinti, kad daugiau nekvailiotų ir neįsigeistų piršliais važinėti.

Taip ar kitaip čia buvo, tiktai apie Baltaragio malūną ėmė sklisti nepaprasti gandai, o paskui ir galas žino, kas ten dėjosi.

XVI

Taip ar kitaip buvo tą nelemtą naktį, tiktai Pinčukas nuo to ryto pasidarė Baltaragio bernas ir ištikimai pratarnavo pas jį beveik septynerius metus.

Jis su malonumu suko malūno sparnus už vėją, prižiūrėjo gernas ir atlikdavo visus kitus darbus, kuriuos jam pavesdavo Baltaragis. Ir būtų pasidaręs visai geras malūnininkas, kad ne visokios velniškos silpnybės. Bet ko norėti iš velnio, jeigu ir žmonės to gero apščiai turi, o juk velnias, kaip sako, visų blogybių įkūnijimas.

Turėjo Pinčukas ir gerų ypatybių, iš kurių Baltaragiui labiausiai patiko, kad buvo sąžiningas, laikėsi savo žodžio ir bijojo moteriškų sijonų. Jau iš tolo pamatęs moterišką sijoną, lįsdavo po girmomis ir unkšdavo iš baimės kaip šunytis, kol Baltaragis jį nuramindavo.

Kartais Pinčuką apimdavo senasis tinginys ir visiškas abejingumas, bet užtekdavo tiktai išeiti sukti malūno sparnų, ir tuojau prasiblaivydavo. O sukti su malūno sparnais visų labiausiai Pinčukui patikdavo. Tada jis, dairdamasis po plačią apylinkę, liūliuojančius ežerus ir žaliuojančius kalnus, pradėdavo svajoti apie didelį ir gražų gyvenimą ir apie nepaprastus žygius jam pasiekti. Bet kol kas tai buvo tiktai svajonės, kurioms įvykdyti neturėjo nei laiko, nei didelio noro. Tai ir

pasidarė Pinčukas visai tuščias svajotojas.

O metai bėgo po metų, ir Pinčukas vis labiau priprato prie Baltaragio malūno. Savo liūno net prisiminti nenorėjo. Kartais net baimė jį pagaudavo, kur dingtų, jeigu Baltaragis imtų ir išvartų iš malūno? Kaip tada jis gyventų ir ką darytų? Negi vėl kiurksotų per dienas ir naktis savo liekne ir beprasmiškai snūduriuotų. Apie tai pagalvojus, velniukui net kūnas pagaugom nueidavo. Visai jis pradėjo panėšėti į žmogų su visomis jo silpnybėmis.

Bet Baltaragis buvo geras šeimininkas, Pinčuko darbu ir elgesiu visiškai patenkintas ir nė nemanė varyti jo iš malūno. Kartais, jeigu ir pagąsdindavo moterišku sijonu (tyčia dėl to laikė malūne suplyšusį Uršulės sijoną, kurį aną kartą atnešė piemens iš pelkių) ar savo dukterimi, baisesne už raganą, bet visa tai darydavo tikrai didesniajam paties Pinčuko labui. Pinčukas tai suprato ir buvo net dėkingas Baltaragiui.

Pagaliau Pinčukas taip priprato prie Baltaragio malūno, kad visiškai pasikeitė ir net savo velnišką prigimtį ėmė prarasti. Net ir išvaizda jo atsivainė: iš juodo pasidarė baltas, kad net pats velnių kunigaikštis nebūtų jo pažinęs, jeigu ne raiškiai kaktoje, kurių vienas taip ir pasiliko Uršulės pusiau išsuktas, o nutriušusi uodega baigė visai išnykti. O kas anksčiau jį liūne pažinojo, būtų ir neįtaręs, kad šitas guvus ir darbštus velniukas – tas pats Paudruvės kimsynų tinginys velnias, kuris visiškai niekam netiko.

Gal Pinčukas būtų visai pasikeitęs ir visam laikui pasilikęs Baltaragio malūne, jei ne toks atsitikimas. Jau baigėsi septinti metai, – kas iš tikrųjų velniui metai – kaip žmogui viena diena, – kai staiga jam parūpo, kas gi taip linksmi juokiasi, apie malūną bėgiodamas. Vieną kartą neiškentęs pažiūrėjo pro plyšį ir pamatė nepaprastai gražią merginą, atbėgančią į malūną.

Mergina pribėgo prie Baltaragio, meiliai apsikabino jo kaklą ir pradėjo kažką kuždėti į ausį, vis kvatodama. Tas juokas buvo toks linksmas, kad net už širdies griebė.

Pinčukas iš pradžių baisiai nusigando ir norėjo slėptis po girnomis, bet tas linksmas juokas ir šviesios merginos akys sulaukė Pinčuką, ir jis užsižiopsojo.

Paskui, pasislėpęs už sąsparos, Pinčukas nugirdo, kaip mergina pasakojo Baltaragiui:

– Nežinau, tėveli, ketina ir pas mane piršliai atvažiuoti, bet aš ištaisysiu tokias piršlybas, kad antrą kartą niekas ir užsiminti apie jas nenorės.

– Ak tu, mano išdykėle! – atsakė susirūpinęs Baltaragis. – Argi šitaip merginos daro? Atvažiuos piršliais jaunikis, kuris tau patiks, ir išvažiuos, mane vieną palikusi.

– Niekados, – purtėsi mergina. – Nors ir pats karalaitis su auksine karieta.

Paskui mergina, apsikabinus Baltaragi, nuėjo į trobą, o Pinčukas nusekė akimis ir susirūpino, kas ji galėtų būti. Nenorėjo tikėti, kad tai būtų ta pati Baltaragio duktė, piktesnė už raganą, kuri jam vos akių neišdraskė ir vieną ragą išsuko. O jeigu ne duktė, tai kas ji būtų?

Taip parūpo Pinčukui ta mįslė, kad jis laužė galvą (visai jis galvoti buvo atpratęs, anksčiau, snūduriuodamas pelkėse, o paskui sukdamas Baltaragio malūną) ir negalėjo nieko suprasti. Tur būt, dar ir todėl, kad kiekvieną kartą, kai pasirodydavo mergina kieme ar malūne, jis visiškai sukvailėdavo ir, viską užmiršęs, ryte rydavo ją akimis, nieko negalėdamas galvoti. Tokia graži jam buvo, kad atsižiūrėti negalėjo. Kaip tik apie tokią snūduriuodamas svajodavo ir sapnuodavo. Argi ji tikrai tokia būtų?

Meilė į velniuko širdį įsimetė, ar ką jau, kad jis net sublogo, sekiodamas merginą akimis ir spręsdamas neįspėjamą mįslę. Baltaragis, to visai nežinodamas, susirūpino, ar kartais jo bernas nesusirgęs, kad toks liūdnas pasidaręs ir sunykęs. Gal savo liūno ar pragaro pasiilgęs.

– Nenusimink, – kartą paguodė. – Jau baigiasi septinti metai, galėsi eiti, kur norėsi.

– Niekur aš neisiu iš tavo malūno, – atsakė nuliūdęs velniukas. – Amžinai čia pasiliksiu.

– Kaip nori, – patraukė pečiais, nieko neįtardamas, Baltaragis. – Būk, jeigu patinka.

O kitą kartą pats Pinčukas nei iš šio, nei iš to užkalbino Baltaragį:

– Kas ta mergina, kuri čia po kiemą bėgioja?

– Kokia mergina? – suprato Baltaragis, bet dėjosi nesuprantąs, nežinodamas, kas velniui parūpo.

– Nagi ta, kuri taip linksmai juokiasi ir kažko laukia, – paaiškino Pinčukas.

– Ak šita! – apsiniaukė supratęs Baltaragis ir norėjo pagąsdinti Pinčuką, kad ji esanti dar baisesnė, negu anoji, kurią leido už jo, bet pažiūrėjo į Pinčuką ir pagailo jo, toks jis sunykęs buvo. Tai ir pasakė tik tiek:

– Taip sau pakeleivinga. Laukia savųjų atvažiuojant su skambalais. Kai jie atvažiuos, tai ji išvažiuos. Gali nebijoti.

Bet Pinčukas neatstojo.

– O kas tie savieji?

– Ar aš žinau? – atsakė nepatenkintas Baltaragis. – Bet tu įkyrus daraisi. Pasuk verčiau malūno sparnus: nėra vėjo, malti reikia.

Pirmą kartą Pinčukas nenoromis suko malūno sparnus, visą laiką galvodamas, ką čia nuo jo malūnininkas slepia. Pasuks, pasuks ir sustoja susimąstęs. Pagaliau Baltaragiui pritrūko kantrybės, ir jis iškišo galvą pro langelį:

– Ar tu suki, ar nesuki? – šūktelėjo.

– Suku, suku, – piktai atsakė Pinčukas ir liežuvį kyštelėjo.

Deja, Baltaragis, užimtas darbu, nepamatė, kad jo bernas pasidarė toks įžūlus ir nemandagus. Bet Pinčukas šį kartą turėjo pagrindo.

XVII

Tuo laiku ir Jurgutis, ištikimai pratarnavęs pas Juodvalkį už parankinį, iš pusbernio pasidarė senbernis, bet vis toks pat priekvaišis, o paskui ir visai pablūdo.

Kalvio amato taip ir neišmoko, nes jam visiškai užteko pūsti dumplės, klausyti, kaip jos ūžia, žiūrėti, kaip ugnis žėruoja žaizdre ir kibirkštys laksto palube pro aukštinį... O kai kalvis, čiupęs replėmis iš žaizdro įkaitintą geležį, imdavo kalti, pasidėjęs ant priekalo, tada ir jis prisidėdavo, mažu kūjeliu mušdamas į taktą, ir būdavo labai patenkintas. Paskui, kai kalvis, nukalęs daiktą, mesdavo į kubilą vandens ir tas sušnypšdavo, Jurgutis smagiai nusišnirpšdavo per vieną šnirpšlę, o kalvis nusišluostydavo nuo kaktos išrasojusį prakaitą.

– Ar gerai? – paklausdavo kalvis.

– Gerai, – pritardavo Jurgutis.

– Nenori piršliais važiuoti?

– Nenoriu.

– Na, tai žiūrėk man! – tardavo kalvis ir prisimerkęs žvilgteldavo į kabančio pasienyje Uršulės sijono suplyšusią pusę. – Nėra bobų be sijonų, o su sijonais žinai kaip atsitinka...

Tiktai vieni tie nemalonūs atsiminimai Jurgutį kankino, o kalvis dar kaip tyčia liepdavo su ta Uršulės sijono puse apvalyti suodžius kalvėje. Ką darys Jurgutis, šluostydavo, bet per tiek laiko iš Uršulės sijono liko tik suodinas škurlys ir nemalonūs atsiminimai, kurie taip pat pamažu baigė blėsti.

Gal būtų Jurgutis visai nusenęs ir pasilikęs kalvėje amžinu parankiniu, bet kartą, kalvio pasiūstas į malūną, pamatė Baltaragio dukterį Jurgą, jau gražią paauglę merginą, ir galas žino, kas jam pasidarė. O kai išgirdo jos linksmą juoką, tai visai galvos neteko.

Sugrįžo į kalvę sumišęs ir suirzęs, šnirpščiojo pro vieną, pro kitą nosies skylutę ir prie dumplių nustovėti negalėjo. Žaizdras čia suliepsnodavo, čia vėl užgesdavo. Pritrūko kantrybės kalvis, laukdamas, kol įkails geležis:

– Ar tu dumi, ar nedumi? – pašnairavo į Jurgutį.

– Dumiu, dumiu... – atsakė Jurgutis, šnirpštelėjęs pro abidvi šnirpšles, lyg verkdamas.

– Kas tau yra? – susidomėjo kalvis.

Jurgutis dar labiau sušnirpštė pro nosį ir užgulė ant dumplių, nieko neatsakydamas.

Žaizdras įsiliepsnojo, kad ne tik kibirkštys, bet ir liepsna lėkė pro aukštinį.

– Ar pasiutai? Kalvę dar uždegsi! – sustabdė kalvis įsikarščiavusį Jurgutį. – Kas čia tau užėjo? Nusišnypšk, ir praeis...

Jurgutis nusišnypštė ir pats dingo iš kalvės. Kalvis tuo tarpu jo nepasigedo, o Jurgutis slankiojo apie Baltaragio kalną ir malūną, norėdamas dar kartą pamatyti Jurgą ir išgirsti jos linksmą juoką.

Susitiko Jurgą paežerėje, skraidančią su žuvėdromis, ir užsispoksėjo.

– Kokia tu graži! – tarė susižavėjęs Jurgai. – Visą amžių žiūrėčiau į tave ir neatsižiūrėčiau.

– Ką tu čia prasimanai, Jurguti? – stabtelėjo prabėgdama Jurga. – Verčiau nusišnypšk, ir bus gerai.

Jurgutis šį kartą nusišnypštė, tik atsiduso ir taip graudžiai pasižiūrėjo, kad Jurgai nesmagu pasidarė, ir ji greičiau nuskrido į malūną.

O Jurgutis dar ilgai žiūrėjo, kur ji nubėgo, ir tik vėlai vakare sugrįžo į kalvę. Patamsyje šnirpdamas nulindo į savo kampą už žaizdro ir negalėjo užmigti. Vis dūsavo ir šnirpštė, lyg verkdamas. O iš ryto nenorėjo keltis ir dumplių pūsti.

– Kam tu vežei mane piršliais pas tą raganą Uršulę? – prikišo kalviui. – Tiktai apjuokinai visam amžiui...

– Nagi pats norėjai! – pašnairavo kalvis.

– Maža ko norėjau! – prikišo Jurgutis. – Tai dabar nuvežk piršliais pas Baltaragio Jurgą.

– Matai, ko įsigeidė! – nustebo kalvis. – Žilė galvon, velnias uodegon... Juk tu jau senbernis, o ji dar mergaitė...

– O kai Baltaragis senbernis buvo, išpiršai jam Marcelę, – prikišo Jurgutis.

– Maža kas buvo, antrą kartą to nebus, – griežtai atsakė kalvis ir ėmėsi darbo. – Pūstelnk dumplės!

– Na, kad nebus, tai nebus, – nusišnypštė nepatenkintas Jurgutis ir stojo prie dumplių. Bet ne tiek dūmė, kiek kažką galvojo. O paskui, kur buvęs, kur nebuvęs, vis dažniau dingdavo iš kalvės ir sukdavosi apie Baltaragio malūną.

Pagaliau kalvis, pritrūkęs kantrybės, nuėjo į malūną ieškoti Jurgučio, kuris amžinai ten slankiodavo kaip užkerėtas.

– Na, kaimyne, – prikišo Baltaragiui, – nebuvo taip derėtasi, kad mano gizelį viliotum.

Baltaragis tiktai nustebo:

– O kas jį vilioja? – atsakė, patraukdamas pečiaais. – Man jo visai nereikia. Dar tik miltus prišnypš, amžinai šnirpščiodamas.

O Jurgutis kaip tik buvo viršuje prie girnų, norėdamas padėti Baltaragiui pakelti maišus. Bet, nugirdęs kalvį su malūnininku besišaipant, įsižeidė ir, numetęs miltų maišą į šalį, spruko iš

malūno.

– Palauk, palauk, pasikalbėsime, kur tavo dėti? – bandė jį sulaikyti kalvis. – Nuo kalvės atitrūkai ir malūne netinki. Ar tik nenori kur piršliais važiuoti?

Jurgutis nieko neatsakė, tik pašnairavo su priekaištu į kalvį ir nuėjo paežere, baisiai nusiminęs. Eitų kur akys mato, toliau nuo savo nelaimės, bet negalėjo atitraukti žvilgsnio nuo malūno, kur aplinkui skraidė Jurga kaip žuvėdra, pavergusi jo širdį ir visas mintis.

Bet, negalėdamas nieko sugalvoti ir padaryti, sukosi tiktai kaip užburtas aplinkui, žvilgčiodamas iš tolo į malūno sparnus ir dūsausdamas. O sutikęs Jurgą, spoksodavo į jį kaip apuokėlis, negalėdamas žodžio ištarti. Jurgai sunku buvo pakelti beviltišką Jurgučio žvilgsnį, ir jį vengdavo su juo susitikti.

Nusiminęs Jurgutis grįždavo į kalvę, bet ir ten negalėjo nusiraminti. Pūsdamas dumplės, jausdavo – tarsi ne žaizdras liepsnotų, o jo širdis, svaidydama kibirkštis. Ir kalvis, rodos, ne į priekalą kūju daužytų, bet į jo galvą. Jurgutis neištverdavo ir vėl sprukdavo iš kalvės į paežerę.

– Visai pablūdo! – susirūpindavo kalvis. – Bet ką čia padarysi? Pakvailios, ir praeis, kad tik nenusiskandintų.

Jurgutis gal būtų seniai nusiskandinęs, bet ežero gelmės negalėjo jo širdies atvėsinti. Jis klajojo paežerėmis ir ieškojo progos dar kartą pamatyti Jurgą, o paskui nors eiti į pasaulio galą. Bet niekur nėjo, tik sukosi užburtame rate, bijodamas prarasti iš akių Jurgą, norėdamas jį bent iš tolo pamatyti.

O subatvakariais, kai pasigirdavo paežerės keleliais piršlių skambalai, Jurgutis visai neturėdavo kur dėtis. Sprukdavo iš kalvės ir bėgiodavo kaip pakvaišęs, nežinodamas, ko stvertis, ir tik vieno bijodamas, kad piršliai su jaunikiais neatvažiuotų į malūną ir neišvežtų Jurgos, kurios nematydamas, negalėtų gyventi kaip be saulės. O ji ir už saulę jam buvo skaistesnė.

Tada Jurgutis iš sielvarto prasimanė tokių dalykų, kokių net neįtartum, kad jis sugebėtų atlikti. Bet čia jis veikė ne vienas, turėjo ir antrininką, kuris taip pat dėl Jurgos iš proto kraustėsi. Bet kaip jie nesusitiko ir vienas kito nepastebėjo, galas juos žino. Tur būt, vienas antro – kaip savo šešėlio.

XVIII

Rudeniop jau buvo, kai Pinčukas, sukdamas malūno sparnus, išgirdo tolumoje varpelį. Tas varpelis, iš pradžių vos girdimas, vis artėjo pro kalnus ir paežeres ir vis garsėjo.

– Kas gi čia galėtų būti? – susirūpino Pinčukas ir stengėsi vis aukščiau iškilti, kad pamatytų, kas ten dindi.

Ir pagaliau pamatė. Nuo Gaidžgalės karčemos kryžkelės pasuko malūno link vežimas su skambalu. Vežime sėdėjo du vyrai: vienas jaunas, kitas senas.

– Tur būt, tos merginos savieji atvažiuoja išsivežti, – suprato Pinčukas, ir baisiai apmaudu jam pasidarė. Iš to apmaudo taip smarkiai pasuko malūno sparną, kad net malūnas pašoko iš vietos, o jis pats nulėkė padebesiais ir velnias žino kur dingo.

– Ar iš proto išėjai? – šūktelėjo supykęs Baltaragis ir iškišo galvą pro langelį.

Bet Pinčuko nė kvapo nebuvo ant malūno sparnų, nors jie vis dar kaukdami sukosi nuo to smarkaus suktelėjimo.

Tuo laiku ir Jurgutis, išgirdęs piršlių skambalą, staiga dingo iš kalvės.

– Kur jį galas išnešė? – pasigedo kalvis, bet nesulaukdamas pats vienas apsiėjo: viena ranka dumplės pūtė, o kita – geležį kaitino žaizdre.

O Jurgutis, kaip tik laiku iššokęs iš kalvės, įkišo baslį į ratą pravažiuojantiems piršliui su jaunikiu. Tie nepastebėjo piktos išdaigos ir nudardėjo ligi Gaidžgalės karčemos, barstydami rato stipinus ant kelio.

Ties Gaidžgalės karčema jau buvo atskridęs Pinčukas, ir, kai piršlys su jaunikiu leidosi nuo kryžkelės į pakalnę, jis įsikibo iš visų jėgų į paskutinius ratus ir nepaleidžia, kad net vežimas stabtelėjo. Piršlys mostelėjo arkliams botagu, arkliai įsirėžę trūktelėjo, paskutiniai ratai triokšt ir subyrėjo. Pinčukas spruko į griovį už krūmų ir žiūri, kas dabar bus.

Arkliai pasibaidė, piršlys su jaunikiu išsivertė pro vežimo galą, gerai dar, kad vadelių versdamiesi nepaleido, sustabdė arklius, o paskui žiūri ir savo akimis netiki.

Tada piršlys ir sako:

– Ar velnias čia tuos ratus sulaužė? Nei akmuo, nei duobė, ne kitaip, kaip pats nelabasis.

– Eik jau, dėde, – atsakė jaunikis, purtindamas dulkes nuo skvernų. – Kur jis čia painiosis? Saulė dar tik leidžiasi.

– Tu man nesakyk, senas aš žmogus, visko esu matęs ir žinau: ne kitaip čia, kaip ano darbas, – tvirtino piršlys, bijodamas ne laiku paminėti velnią ir apžiūrėdamas sulūžusius ratus.

– Gana, jau gana, – nesutiko jaunikis, nesmagiai jausdamasis, kad taip pasibaigė jo pirmos piršlybos.

– Tu tiktai pažiūrėk, – nenusileido piršlys ir rodė jaunikiui suirusius ratus, – ratai tarsi ne sulūžę, bet išplėšti būtų. Sakiau, geriau nevažiuokime pas tą Baltaragio dukterį. Tėvas raganius, tai ir apie dukterį, žinai, velniai sukasi. Ne kas kitas, tiktai jie mums ratus sulaužė.

Tai išgirdęs, Pinčukas nusišiepė patenkintas. Mat, vėl atgavo savo velnišką prigimtį ir apsidžiaugė, padaręs žmogui išdaigą.

– Eik jau, dėde, – spyrėsi jaunikis. – Viduryje dienos niekus paistai.

– Pats matai, kokie čia niekai, – kraipė galvą piršlys. – Gerai dar, kad priekiniai ratai liko. Susitaisysime bėdą ir važiuosime namo.

– Kaip dabar čia važiuosi, dėde? Negražu, – nusiminė jaunikis, bet ir pats matė, kad nieko geresnio neišgalvosi.

– Dėkok dievui, vaike, – sako piršlys, – ar tam velniui, kuris ratus sulaužė ir nesuvedė tavęs su to raganiaus dukterimi. Ką darytum, tokią gavęs? Visą amžių keiktumeis.

Tai išgirdęs, Pinčukas prisiminė savo nelaimę su Uršule, kuri laimingai pasibaigė, ir vėl nusišiepė. Bet čia pat pliaukštelėjo pats sau per kaktą ir atsigodojo:

– Koks aš kvailas buvau, – pats sau tarė. – Juk mane apgavo Baltaragis kaip tą patį kvailiausią velnią. Ir aš dar jam septynerius metus malūną sukau! Aišku kaip ant delno, kad jis norėjo iškišti man kažkokią raganą, o dukterį sau pasilikti ir už kito išleisti. Na, taip nebus. Neatvažiuos pas Baltaragio dukterį joks jaunikis su piršliu. Sužinos jis, senas kelmas, kad velnių negalima suvedžioti ir apgaudinėti.

Palaukė Pinčukas, kol piršlys su jaunikiu susitaisė iš sulūžusių ratų bėdą ir atgal nuvažiavo, nusirišę skambalą.

– Taip visiems bus, jeigu ne blogiau, – pagrasino Pinčukas, klausydamas tolstančios bėdos tarškėjimo. – Nesulauksi, Baltaragi, piršlių, nors ir girdėsi jų skambalus.

Taip nutaręs, Pinčukas negrįžo atgal į Baltaragio malūną, nors ir buvo dar nepasibaigę septinti metai. Juk ir taip jį apgaulingai išnaudojo!

O Baltaragis veltui laukė sugrįžtant savo berno. Dienos buvo kaip tyčia be vėjo, ir malūnas stovėjo, suglaudęs sparnus. Pyko Baltaragis, kurgi tas velnias būtų dingęs, malimo buvo pilnas

malūnas, o čia tokia gaišatis. Pagaliau suprato, kodėl Pinčukas negrįžta. Matyt, nors ir kvailas, bet dėlto pagaliau suvokė, kad buvo apgautas, ir įsižeidė.

Dabar suko Baltaragis galvą, kaip išvengti velnio keršto. Tik nieko negalėjo sugalvoti, nes ir nežinojo, koks bus tas kerštas ir kaip čia reiks nuo jo apsiginti.

O Pinčukas sugrįžo į savo pelkes ir taip pat daug galvosūkio turėjo. Visą laiką galvojo apie naujas kliūtis Baltaragio dukters piršliams ir lakstė jų taisyti. O piršliai su jaunikiais tarsi susitarę vienas po kito važiavo į malūną, kartais net po kelis iš visų keturių pusių. Pinčukui daug vargo buvo, kol jis visiems sukliudydavo, o pačius atkakliausius paklaidindavo tarpuežerių pelkėse arba nuo skardžio kur nustumdavo, sudaužydamas vežimą ir nusukdamas sprandus. Visiškai nusilakstė Pinčukas, gaudydamas piršlius, neturėjo laiko nei mauruose pagulėti, nei pasvajoti, bet užtat atgavo visą velnišką galybę ir vikrumą.

Ir Jurgutis tą rudenį nepaprastai atkuto, nenustygdamas kalvėje ir vis kažkur dingdamas.

– Kur tavo galas nešioja? – ne kartą barė jį kalvis, bet Jurgutis tiktai šnirpščiojo ir nieko nesakė.

Juodvalkis įtarė, kad vis dar Jurgutis dėl Baltaragio dukters iš proto kraustosi. Bet ką čia padarysi? Jis nežinojo, kad tas iš vieno su velniu Pinčuku veikia, tai nieko ir nedarė. Pakvailios pusgalvis į senatvę, ir praeis. O tuo laiku gal ir Baltaragio duktė ištekės ir nebus pagundų.

Bet per visą rudenį nė vienam jaunikiui su piršliu nepavyko atvažiuoti pas Baltaragio dukterį. Vis kas nors pakeliui nutikdavo, ir piršliai su jaunikiais kitur nuklysdavo. Jurgučio niekas neįtarė. Visą bėdą suversdavo Paudruvės pelkių velniui Pinčukui.

Pagaliau ir Baltaragis įsitikino, kad čia jo berno kerštas, tiktai nežinojo, kaip jį nugalėti, ir vėl žilo ir linko iš didelio rūpesčio, nors kartais ir džiaugdavosi, kad piršliai su jaunikiais, negalėdami atvažiuoti, negali išvežti dukters, kurią jis taip labai mylėjo.

O apie Baltaragio malūną, jaunikių su piršliais nesėkmes vis daugiau gandų ir paskalų sklido, kad pagaliau niekas nebedrįso važiuoti piršliais pas jo gražuolę dukterį Jurgą.

XIX

Pagaliau Baltaragis, nepakęsdamas žmonių paskalų, nutarė kiek pamokyti savo velnią ir, jeigu pasisektų, vėl prie darbo pristatyti. Pakvailiojo kiek per rudenį, ir užteks. Negi taip amžinai ir lakstys, iškišęs liežuvį, visais aplinkiniais keliais? Nenori bernauti malūne, tiek jau to, ir be jo bus galima apsieiti. Gali ir vėl snausti mauruose, kas jam kliudo? Tai ir pasiryžo Baltaragis pakalbėti su Pinčuku gražumu, kaip kaimynas su kaimynu, o jeigu tai nepadėtų, bent kailį gerai išlupti ir pribauginti, kad liautųsi kvailiojęs.

Tai vieną pavakarę, išsipiovęs gerą šermukšninę lazda ir dėl visa ko pasiėmęs iš malūno seną sudulkėjusio Uršulės sijono pusę, užsilikusią dar nuo anų laikų, išėjo temstant į Paudruvės pelkes Pinčuko ieškoti.

Jurga, pamačiusi išeinantį tėvą, nustebusi paklausė:

– Kur eini taip vėlai, tėveli?

Sumišęs Baltaragis atsigręžė, kišdamas už pajuosčio sijoną ir nežinodamas, ką atsakyti.

– Ar aš? – paklausė. – Taip čia sau. Į kaimą. Turiu reikalą.

Jurga dar labiau nustebo. Kokie čia reikalai galėtų būti? Tėvas niekada į kaimą nevaikščiodavo ir jokių reikalų neturėdavo, o dabar kažkur eina prieš naktį.

– Nesusivėluok, – perspėjo Jurga. – Dabar tamsios naktys.

Baltaragis, paskubomis leisdamasis į pakalnę, jau iš tolo atsakė dukrai:

– Nieko. Nesusivėlinsiu. Tu manęs nelauk, eik gulti. Gal aš kiek užtruksiu.

Ir nuėjo. Jurga palydėjo tėvą akimis, nesuprasdama, kur jis galėtų eiti. Nusileidęs į pakalnę, pasuko ne į kaimą, bet į priešingą pusę, Paudruvės pelkių link. Jurga, nieko nežinodama ir neįtardama, gūžtelėjo pečiais ir nuėjo į trobą.

Baltaragis, jau visai sutemus, pasiekė Paudruvės pelkių kraštą. Palaukė, pasidairė ir pradėjo patylomis šūkauti Pinčuką. Bet atsiliepė tiktai antys su gaigalais ir kitais balų paukščiais, kurie ten veisėsi. Paskui ir paukščiai aptilo. Nyku kiek pasidarė. Bet Baltaragis nenorėjo grįžti atgal nieko nepešęs, pasiryžo būtinai prisišaukti Pinčuką ir su juo pasikalbėti. Tiktai toliau į pelkes eiti bijojo, kad patamsyje kur į akivarą nenugarmėtų, tai kantriai laukė pakraštyje ir laikas nuo laiko šūkavo. Pagaliau visai pritrūko kantrybės.

– Kur tavo galas nunešė? – supykęs tarė. – Šauki šauki ir negali prisišaukti.

– O ko tau reikia? – staiga iš pelkių atsiliepė balsas.

– Nieko man nereikia, – atsakė Baltaragis, pažinęs iš balso Pinčuką. – Tik tau kažko trūksta. Išlėkei tada nežinia ko, nei algos atsiėmei, nei atsisveikinai. Septynerius metus, rodos, gražumu pragyvenome, galėtume gražumu ir atsiskirti.

– Kad tu mane apgavai, – piktai atšovė Pinčukas.

– Kuo gi tavo apgavau? – dėjosi nekaltas Baltaragis. – Kaip sutarėme, taip ir darėme. O aš, rodos, tavęs neskriaudžiau. Pripratau, kaip savą laikiau. Tu ir pats niekada nesiskundei.

– Kas iš to? – vis dar neatsileido Pinčukas. – Man tiktai akis dūmei.

– Kaipgi aš tau akis dūmiau? – nesuprato Baltaragis.

– O kaipgi kitaip. Man kažkokią raganą įkišai, o dukterį pats sau pasilikai. Dabar manęs daugiau neapgausi, aš jau viską žinau. Jei nori, kad susitaikytume, atiduok man gera valia dukterį, ir galėsime toliau gražumu gyventi kaip kaimynai ir giminės.

„Matai, ko užsigeidė!“ – pagalvojo pats sau Baltaragis, o garsiai tarė:

– Ne, to nebus. Vieną gavai – suvedžiojai, antros – negausi.

Bet ir Pinčukas užsispyrė:

– Neduosi, – sako, – pats nesidžiaugsi. Tol kerštausiu, kol tau ir tavo dukteriai gyvenimas pasidarys nebemielas.

– Atsirado, matai, kerštininkas, – su panieka atsakė Baltaragis. – Ar matai šitą sijoną? Tuoju užmausiu ant galvos ir atiduosiu tai raganai. Tada bus po viso kerštavimo.

– Nebijau aš nei tavęs, nei tavo sijono, – atsakė Pinčukas. – Ir tos tavo raganos daugiau nebijau, nes ji savo gandais ir paskalomis iš vieno eis su manimi prieš tave ir man padės, o tave pražudys.

– Tai šitokie jūs nenaudėliai! – pasakė Baltaragis, matydamas, kad gražumu nesusikalbės. – Kai leidau, tai pešėtės, o dabar prieš mane abudu susidėsite. Na, gerai. Nėra ko laukti dėkingumo iš velnio ir davatkos! Pakliūsite man dar kartą, neapsidžiaugsite. Taip surišiu uodegas, kad visą amžių tampysitės ir piausitės, visa kita užmiršdami pasaulyje.

Bet Pinčukas iš tokio Baltaragio grasinimo tiktai nusikvatojo.

– Tai ką, nenori taikytis? – visiškai supyko Baltaragis.

– Nenoriu, – atsakė Pinčukas.

– Nenori, tai nereikia. O aš maniau – kaip su žmogum pasikalbėsime, susitarsime, bet velnias – vis velnias. Tai pražūk savo pelkėse ir man daugiau į akis nesirodyk. Tfu! – nuspiovė Baltaragis ir nuėjo.

Pinčukas, matydamas supykusį Baltaragį, norėjo dar jį pasivyti, pasiūlyti jei ne taiką, tai bent

aukso kalnus už dukterį, tik Baltaragis kaip nuspiové, taip ir nuėjo neatsigręždamas, kad Pinčukas ir norėdamas negalėjo jo pasivyti. Tai, pabrukęs uodegą, sugrįžo atgal į savo pelkes, galvodamas apie kerštą ir tuo pasikliaudamas.

O Baltaragis, grįždamas į savo malūną, taip pat galvojo, tiktai ne apie kerštą, bet apie tai, kaip pagaliau atsikratyti Pinčuku, kuris pradėjo daugiau įgristi, negu Uršulė. Nebent iš tikrųjų surišti kaip katę su šuniu už uodegų ir paleisti abudu, tada patys tarp savęs piautūsi ir kitus ramybėje paliktų. Bet kaip tu juos suriši, jei vienas su uodega, o antras be uodegos? Nebent tiktai davatkos liežuvį prie velnio uodegos.

Bet, nesučiupdamas nei vieno, nei antro, Baltaragis nieko negalėjo padaryti, o apie malūną vakarais pradėjo šikšnosparniai skraidyti ir naktimis pelėdos ūkti, kad jau nežinia ko buvo ir laukti.

XX

Tai nelengvas buvo ir Girdvainiui kelias pas Baltaragio dukterį Jurgą, nors ir su obuolmušiais žirgais. Visą savaitę jis laukė, nesulaukdamas subatvakario, o paskui – pavakarės, kad galėtų važiuoti su savo piršliu Anupru.

Pagaliau atėjo ta laiminga valanda. Išvedė iš stonios nenustovinčius vietoje obuolmušius ir norėjo kinkyti šį kartą ne į mėšlavežį, bet į karietą, gražiai apkaustytą ir nudažytą, dar tėvų tėvo paliktą, tik Anupras pertarė:

– Kam reikia? – pasakė. – Kaip pas visas važinėjome, taip ir pas šitą nuvažiuosime. Ne į kokį dvarą, o į malūną važiuojame.

– Bet vis dėlto, dėde, – paabejojo Girdvainis, – gal šį kartą geriau būtų, kad su karieta važiuotume.

– Nesirūpink, – numojo ranka Anupras. – Nesvarbu, kuo važiuosime, kad tik nuvažiuotume.

– O kodėl nenuvažiuotume? – nustebė Girdvainis.

– Girdėjai, ką žmonės kalba? – atsakė susirūpinęs Anupras.

– Paskalos ir pasakos, – su panieka numojo Girdvainis.

– Pamatysime, – atsakė Anupras, vis labiau susirūpindamas, tarsi į tolimą ir pavojingą žygį išsirengdamas.

Bet piršlio pertartas Girdvainis vis dėlto pakinkė obuolmušius į tą patį mėšlavežį, su kuriuo pas kitas merginas važinėjo. Tiktai šį kartą jaunikis neturėjo tos drąsos ir ryžtingumo, kaip anais kartais, o ir piršlys buvo ne tik susirūpinęs, bet ir kažkoks paslaptinas.

Prieš išvažiuodamas, Visgirda apėjo vežimą ir arklius, kažką po nosimi murmedamas, lyg burtus darydamas, o paskui persižegnojo ir jaunikį peržegnojo.

– Sėsk, – tarė pagaliau. – Su pono dievo pagalba gal ir nuvažiuosime.

Keistas pasirodė Girdvainiui Anupro prietaringumas, bet – supaisysi seną žmogų? O Girdvainiui ir taip nekantru buvo, tai šoko į vežimą, švilptelėjo ir išdundėjo.

Pakilo obuolmušiai kaip viesulai ir taip lėkė, kaip dar niekada – kalnas ar klonis – vos kojom žemę siekdami. Anupras tramdė Girdvainį, kad nepervarytų arklių, nes kelias tolimas – septynios mylios, prireiks dar eiklumo, bet Girdvainis tiktai patraukė pečiais: negirdėtas daiktas, kad jo obuolmušiams pritrūktų eiklumo! – ir leido juos visu smarkumu. Nepasijuto, kaip pralėkė tolimą kelią ir atsidūrė PaudrUVės krašte. Tarp kalnų tyvuliavo ežerai ežeriukai, kelias išsisukinėjo pro ežerų alkūnes,ėjo tilteliais per sąsmaukas, upelius, kilo į kalnus, leidosi į pakalnę ir painiojosi

begaliniuose vingiuose. Tuose kelio vingiuose arkliai staiga pradėjo prunkšti, ausimis karpyti, akimis žaibuoti ir taip lėkti, kad net Girdvainis pradėjo stabdyti savo obuolmušius.

– Nieko, – tada pertarė jį Anupras. – Dabar tegu lekia, kiek tik gali.

Girdvainis pažiūrėjo nustebęs į Anuprą ir nieko neatsakė. Tiktai keista jam pasirodė, kad Anupras nestabdo arklių, nors kitais kartais ir smarkios risčios vengdavo.

O arkliai vis smarkiau šuoliais ėjo. Atrodė, šį kartą nevažiuos, bet lėkte nulėks, jeigu tik vežimo nesudaužys ir vadelės atlaikys. Ir Girdvainiui, nors ir norėjo kuo greičiau nuvažiuoti pas Baltaragį, pasirodė įtartinas tas arklių nepaprastas eiklumas ir Anupro rimtas susikaupimas, ir kažkokie paslaptingi ženklai, kuriuos jie aplinkui darė.

„Negi iš tikro būtų kelias užkerėtas?“ – pats sau pagalvojo Girdvainis ir dar smarkiau paleido arklius, kiek tik jie įkabina, kad net kvapą užėmė nuo smarkaus važiavimo.

O čia dar, pravažiuojant pro Paudruvės kalvę, išsoko iš griovio kažkoks pakvaišėlis ir metėsi prie arklių, lyg norėdamas juos sulaikyti ar pats galą gauti, bet įsismarkavę obuolmušiai jį nubloškė kaip šapą į liūną ir toliau nulėkė.

Taip lekiant arkliams, staiga pasigirdo kažkoks cypimas, unkštimas čia vienoje ratų pusėje, čia kitoje arba atsilikdavo vežimo užpakalyje. Apsidairė Girdvainis – nieko nematyti, tiktai Anupras vis kažkokius ženklus daro. O kai pasuko pro Aklojo ežero alkūnę, tas cypimas nuzvimbė tiesiai per liūną ežero sąsmaukos link, kur buvo tiltelis.

Įsilėkę arkliai nespėjo priešakinėmis kojomis tiltelio atsispirti, tiltelis – triokšt ir griuvo, bet įsismarkavę arkliai peršoko per griūvantį tiltelį, pernešdami oru ir vežimą.

Tada dar labiau kažkas po ratais suunkštė ir sucypė, tarsi būtų kas suvažinėtas, arkliai dar labiau padūko ir taip lėkė, kad Girdvainis nespėjo nė atsigręžti pažiūrėti, kas čia atsitiko.

Neatsigręžė nė Anupras, tiktai atgalia ranka kažkokį ženklą padarė ir Girdvainiui pasakė:

– Nesidairyk atgal. Dar tiktai vieną tiltelį pravažiavome, o jų septyni. Lėk tiesiai, nieko nežiūrėdamas.

Girdvainis, net ir norėdamas, būtų kitaip negalėjęs, nes arkliai taip įšėlo, kad buvo nesulaikomi. Bematant privažiavo antrą tiltelį – tas pats atsitiko. Tiktai šį kartą arkliai spėjo ant tilto kojomis atsistoti. Trečią tiltą ligi pusės įvažiavo, kai jis griuvo. Ketvirto net nepastebėjo, kaip pralėkė. Penktas subyrėjo, kai baigė per jį važiuoti. Šeštas – nudardėjo, kai buvo pravažiavę, o septintą ir patys nežino, ar jį pravažiavo, ar jis kur dingo.

Jau buvo matyti ant kalno Baltaragio malūnas, kai staiga iš Paudruvės pelkių pakilo nepermatomas rūkas ir viską užliejo – kelius, ežerus, kalnus, – nors durk į akį, nieko nematyti. Visa laimė, kad Girdvainis spėjo pastebėti Baltaragio malūno kryptį ir paleido arklius tiesiai į tą pusę.

Arkliai net šniokšdami lėkė, nesuprasi, ar į kalną, ar į pakalnę. Taip visiškai tamsu ir akla buvo. O paskui ratus jau ne cypė, bet tiesiog kažkas krikte krikė, vydamasis ir neatgaudamas kvapo. Ir juo smarkiau lėkė arkliai, juo daugiau atsiliko tas uždusęs krikimas.

Pagaliau arkliai patys sustojo ir taip sužvengė, kad rūkas staiga išsisklaidė, ir Girdvainis pamatė, kad atvažiavo į Baltaragio kiemą, tiktai ne keliu, bet nuo ežero pusės stačiausiu skardžiu, kur net pėsčiam užlipti buvo sunku. Bet to nei Girdvainis, nei Anupras nepastebėjo, tiktai Baltaragis nuo malūno slenksčio pamatė ir todėl nesiryžo priėti prie atvažiavusiųjų, nes buvo neaišku, kas jie tokie, jei užlėkė prieš tokį kalno statumą.

O Girdvainis su Anupru, atvažiavę į Baltaragio malūno kiemą, dairėsi aplinkui ir stebėjosi: važiavo pro nepermatomą rūką, o čia giedriausias vakaras, skaidrus kaip ežero vanduo. Šviesioje

prieblandoje stovi suglaudęs sparnus malūnas, lyg užsnūdęs, o viršum jo spindi vakarinė žvaigždė. Tiktai apačioje garuoja Udruvės ežeras, ir rūkas skleidžiasi pievose ir pelkėse.

Taip buvo tylu, tarytum nė gyvos dvasios aplinkui nebūtų, ir sustoję Girdvainis su Anupru žiūrėjo vienas į kitą, girdėdami tiktai savo kvėpavimą ir nuvarytų arklių šniokštimą.

– Matai, ir atvažiavome su dievo pagalba, – pagaliau tarė Anupras ir ėmė dairytis, ar nepamatys ko pagaliau.

Išgirdęs dievą minint, pakilo nuo malūno slenksčio Baltaragis ir priėjo prie atvažiavusiųjų.

– Labas vakaras, – pasakė. – Ar iš toli keliaujate?

– Taip, iš toli, kad iš čia ir nuo kalno nepamatysi, – atsakė Anupras. – Bet važiavome važiavome ir paklydome. Tiktai jūsų malūnas išgelbėjo. Ar priimsite pakeleivius kiek pailsėti ir atsikvėpti?

– Labai prašome, – nusilenkė Baltaragis, ir jo balti plaukai prieblandoje nušvito.

Girdvainis, pasisveikinęs su Baltaragiu, vis dar žvalgėsi aplinkui, ar nepamatys tos, dėl kurios atvažiavo. Nuklydo akys į seklyčios langus, bet ten mirguliavo tiktai paskutinės saulėleidžio atšvaistės.

– Statykite arklius, ir eisime į vidų, – girdi lyg per sapną Girdvainis Baltaragio balsą, o akių negali nuo seklyčios langų atitraukti, kur pagaliau sumirgėjo kaip vakarinė žvaigždė žiburėlis.

Krūptelėjęs Girdvainis greitai numetė ant vežimo išverstus kailinius, pastatė arklius prie malūno, ir visi nuėjo į seklyčią. Ten juos sutiko Jurga su šluota rankoje, lyg išvaryti ketindama.

– Ar laukei, mergele, svečių? – užkalbino ją Visgirda.

– Kokių? – nusijuokė Jurga.

– Tų pačių, – atsakė Visgirdą, pašnairuodamas į šluotą.

– O aš maniau, – tarė sumišusi Jurga, slėpdama šluotą, – kad suksite septynias mylias aplinkui ir toliau nuvažiuosite. Ar tik nesuklydote?

– Ne, – atsakė Girdvainis, žiūrėdamas Jurgai tiesiai į akis. – Anksčiau sukau šimtą mylių aplinkui, o dabar tiesiai atlėkiau ir visus tiltus pakeliui nugrioviau.

– Tai ką dabar darysi? – nusijuokė Jurga. – Kaip atgal sugrįši?

– Naujus pastatysiu, – atsikirto Girdvainis nenusileisdamas.

– Pamatysim, – abejojo Jurga. – O kur savo išverstus kailinius padėjai?

– Kur padėjau, ten atrasiu, – sumišo Girdvainis.

– O gal pragėrei? – pašiepė Jurga. – Ir obuolmušius pridėsi?

– Ne, – atsikirto Girdvainis, atgaudamas išdidumą, – pirma galvą prarasiu, negu obuolmušių neteksiu.

– O gal obuolmušių neteksi ir galvą prarasi? – neatstojo Jurga, bet akyse pašaipos žiburėliai vis labiau nyko, ir šluota pati nejučiomis nusirito į pasuolę.

Besikertant Jurgai su Girdvainiu, Baltaragis pakvietė svečius už stalo.

– Ačiū, – atsakė Anupras ir išsitraukė iš kišenės butelį, rūta užkištą, ir skarelę. Patiesė skarelę ant stalo ir butelį padėjo. – Gal taurelė atsirastų? – paprašė. – Sušilti būtų pravartu po kelionės.

– Gal ir atsiras, – atsakė Baltaragis. – Paieškok, Jurgele, – kreipėsi į dukterį.

Jurga uždengė stalą staltiese, padėjo taurelę ir duonos su druska.

– Prašom, – pasakė ir pati nusigrįžo.

– Palauk, mergele, – nepaleido Anupras, – o kas mums rūtelę atkiš?

– Patys užsikišote, patys atsikiškite, – atsakė Jurga, žvilgteldama į tėvą, lyg nesiryždama.

Tėvas pritardamas liūdnai nusišypsojo. Pro langą šmėkstelėjo lyg šikšnosparnis, lyg Jurgutis žvilgtelėjo savo beviltiškomis akimis. Jurga krūptelėjo ir pasižiūrėjo į Girdvainį – susitiko akimis ir

panarino galvą, o ranka pati atkišo butelį su rūta. Apsidžiaugęs Girdvainis paėmė rūtą ir užkišo Jurgai už kasų.

– Na, tai ir gerai, – tarė Anupras, žiūrėdamas į jaunuosius. – Su tėveliu išgersim, kad gražią dukrelę užaugino, o paskui gal ir judu burnelę išmesit ir širdimis susiprasit.

– Kažin? – suabejojo Jurga ir nuraudo kaip aguona, žvilgtelėjusi į Girdvainį. – Kaip tėvelis pasakys, taip ir bus.

– O ką tėvelis gali pasakyti, negi savo vaikui laimės pavydės. Glaudžias širdis prie širdies kaip žiedas prie žiedo, – lankstė Anupras liežuvį, kad net Girdvainis stebėjosi, iš kur jo toks iškalbingumas. – O mums reikia šeiminkės namininkės, ugnies kūrėjos ir plonų drobių audėjos. Visur tokios ieškojome ir tik čia suradome. Tai į sveikatą, svotai!

Išgėrė Visgirdą su Baltaragiu, išgėrė ir Girdvainis su Jurga, ir visi susėdo už stalo. Dar piršlio bonka nesibaigė, atsirado alaus ąsotis ir užkandžiai. Prasidėjo kalba, alaus putos paraginama.

Anupras apsakinėjo Baltaragiui sunkią kelionę į jo malūną. Baltaragis klausėsi ir šypsojosi lyg netikėdamas, o jaunieji iš viso negirdėjo, ką seniai kalba, nes jie tarp savęs akimis kalbėjo. O ta kalba daug ką jiems sakė, nes jie pasijuto, kad surado vienas antrą ir eis drauge per visą gyvenimą.

Tai ir užtruko subatvakaris ligi trečiųjų gaidžių, nes kalbos buvo apstu ir alaus nestigo. Kamaroje alaus statinė, visą savaitę tūtavusi, nesiliovė putoti.

XXI

Tuo metu Gaidžgalės karčemos atskiroje kamaroje jau trečia para, nuo žmonių akių pasislėpęs, sėdėjo užsidaręs vienas su buteliu degtinės senas arkliavagis Raupys su didele ruda barzda ir viena koja, trumpesne už kitą.

Ne kartą ūkininkai buvo sugavę Raupį arklius bevagiant ir atsilygindami sutrumpinę kartais vieną koją, kartais kitą, tiktai niekada abiejų lygiai. Tai arkliavagiui ir teko būti čia viena, čia kita koja raišam, jog kartais ne tiktai kiti, bet ir jis pats nežinojo, kuria koja raišas. Bet tai nė kiek nekenkė arkliavagiui. Priešingai, dar padėjo, nes žmonės iš karto jo pažinti negalėjo, nežinodami, kuria koja jis raišas.

Bet ne dėl to graužėsi Raupys, nors vagystės ir nemaža jam sveikatos atsiėjo. Jis gėrė degtinę ir krimto savo rudą barzdą, kad lig šiol neįstengė pavogti Girdvainio obuolmušių ir su jais išvažiuoti į Prūsus. Ką darė, kaip stengėsi, nieko negalėjo padaryti ir tik veltui kankinosi. Dieną naktį tie arkliai jam iš galvos neišėjo: lakstė jo mintyse, žvengė jo ausyse, dieną ir naktį prisispnuodavo.

Tie arkliai ir dabar jam nedavė ramybės. Todėl keikė ir krimto save, kad jis pasenęs kaip kelmas ir pasidaręs niekam netikęs arkliavagis. O ar maža arklių jis pavogęs, ir dar kokių! Bet veltui pasiguosti norėjo Raupys, kad Girdvainio arkliai esą tiktai katinai prieš tuos, kuriuos jis išjojo į Prūsus.

Širdo Raupys ir niekino Girdvainio obuolmušius, nes jų neįstengė pavogti. Net priėti prie jų negalima buvo, nes Girdvainis juos saugojo kaip savo akį. Su obuolmušiais keldavo, su obuolmušiais guldavo ir niekada jų iš akių neišleisdavo. Tai kaip iš tokio arklius pavogsi, nebent tiktai su velnio pagalba?

Kai tik užėjo Raupiui velnias galvon, prasivėrė karčemos persikreipusios durys, sugirgždėjo surūdiję sukavielai ir įėjo kur buvęs nebuvo pats Paudrūvės pelkių velnias Pinčukas. Tiktai šį

kartą ne kaip ponaitis su lazdele rankoje, žalia skrybėlaite ant galvos ir povo plunksna už skrybėlės, koks jis paprastai pasirodydavo Gaidžgalės karčemoje. Šį kartą Pinčukas atėjo temstant į karčemą ne tiktai be lazdelės ir be skrybėlaitės, bet toks suniurkytas ir sumurdytas, sudraskytas ir sumindžiotas, kad baisu buvo pažiūrėti, ir toks jau nelaimingas, kad net pažinti jo nebuvo galima.

Senas Pinčuko bičiulis, karčemninkas Šešelga, nusęsęs bajorpalaikis, kuriam iš visų dvarų, kuriuos jo tėvų tėvai turėjo ir praūžė, liko tiktai viena pakelės karčema, kurią jis pats baigė pragerti, ir tas bajoriškas unaras, kuris karčemninkui tiko kaip šuniui penkta koja, dabar net ir tas nusūsėlis iš karto nepažino Pinčuko ir palaikė jį nevykėliu bernu, kurį gaspadorius gerai apkūlė, sugavęs lendant pro langą į kamarą pas mergas.

O Pinčukas, pravėręs karčemos duris, bailiai žvilgtelėjo, lyg bijodamas įeiti ir kažko ieškodamas. Paskui krūptelėjęs atsigrėžė (vis tie Girdvainio arkliai vaidenosi!), ar kas nesiveja, ir tik gerai įsiklausęs (vis tos Girdvainio arklių kanopos ausyse tebekaukšėjo!), kiek apsiramino ir įėjo į karčemą.

– Labas vakaras, – pasakė nedrąsiai ir žvilgtelėjo į Šešelga, lyg pasigailėjimo ieškodamas.

Šešelga net nepažiūrėjo kaip reikiant į Pinčuką, tiktai viena akim dėbtelėjo ir nūsūsuko. Toks jau buvo jis apdraskytas ir iškoneveiktas, kad net koku. Ant veido – vienos mėlynės ir guzai, o kairiajame žande taip ir stovėjo įspausta arklio kanopa. Iš drabužių tiktai vieni skudurai likę: švarkelis – sumintas, purvinas, kelnės – sudraskytos, viena koja į klumpę įsistojęs, kita – visai basa, arklio kanopa taip ir kyšojo, nieku nepridengta. Matyt, tokia nelaimė ir nešlovė pirmą kartą Pinčuką buvo ištikus, kad jis net nuovokos neteko, kaip žmonėse turėtų pasirodyti.

Tai argi nuostabu, kad Šešelga, tas išdidusis šunbajoris, Pinčuko nepažino, neatsakė į jo pasveikinimą, tiktai nusigrėžė į šalį, kaip nepageidaujamo svečio sulaukęs, ir burbtelėjo nepatenkintas:

– Eitum iš kur atėjęs, tuojau karčemą uždarysiu.

– Aš neilgam, Šešelga, – gailiai sumykė Pinčukas, – svarbų reikalą turiu.

Tai išgirdęs, karčemninkas visai pasipūtė ir supyko. Kažkoks bernapalaikis, ir tiesiai Šešelga jį vadins! Nesulaukta galva, dar ką prasimanys!

– Kam Šešelga, o kam pan Šešelgevič – pasipiktinęs atsakė karčemninkas. – Su tavim, parše, kiaulių neganiau. Turėtum žinoti, kaip su bajoru kalbėti.

Pinčukas visai nusiminė. Negi nelaimėje visi prieteliai būtų nuo jo nusigrįžę?

– Argi nepažįsti manęs, pan Šešelgevič, – su gailiu priekaištu pasakė Pinčukas. – Tai aš, Pinčukas.

– Pan Pinčuk? – nustebo Šešelga. – Negali būti! Netikėdamas, kad tas pats būtų, priėjo arčiau prie Pinčuko, o kai pažino, net akis išpūtė:

– Iš kur toks atsiradai? Negi tavo broliai pragare būtų taip sumurdę, kad pristojai pas muziką Baltaragį už berną? O gal Baltaragis tave taip išniekino? Sakiau, pane, nesusidėk su tuo muzikpalaikiu. Nebajoriškas reikalas pas chamą tarnauti.

– Ne, Šešelga, ne Baltaragis taip mane išniekino, – atsiduso Pinčukas. – Tiktai jis apgavo mane.

– Apgavo? – išvertė akis nustebęs Šešelga. – Taip aš ir maniau. Ko kito gali laukti iš tų chamų?

– Taip jau išėjo, Šešelga, – atsiduso Pinčukas. – Ką dabar darysi! Už tai aš jam su kaupu atsilyginsiu.

– Atsilygink, pan Pinčuk, atsilygink, – pritarė Šešelga. – Nusileisi chamams, tai mums, bajorams, visai gyvenimo nebus.

Pinčukui bajorų reikalai mažai rūpėjo (net pragare juos menkai vertino: už vieną grašį galima buvo nupirkti dešimt bajoriškų dūšių), tai apsidairė po tuščią karčemą ir paklausė:

– Ar nežinai, kur dabar būtų Raupys?

– Kaip nežinosiu? – užriete nosį Šešelga iš to mandrumo, kad velnias nežino, o jis žino. – Nagi pas mane kamaroje trečia para geria. Išneštum tu jį greičiau į pragarą nuo mano biednos galvos. Visą karčemą pasmardino tas chamas.

– Gerai, – sutiko Pinčukas. – Leisk tu man su juo truputį pakalbėti.

– Labai prašau, pan Pinčuk, – nusilenkė Šešelga ir pravėrė kamaros duris.

Bet nespėjo dar ligi galo atidaryti kamaros durų, kai iš ten pasigirdo niaurus urzgimas ir tuščia bonka kaukdama išlėkė pro duris, vos neužgavusi Pinčukui per galvą, tas spėjo linktelėti, ir sudužo į sieną.

– Sakiau tau, velnio bajorpalaiki, nieko neleisk į kamara, – pasigirdo Raupio atšiaurus balsas. – Kiek kartų turiu aš tau sakyti, šunsnuki? Aš rūpesčių turiu, man reikia vienam pagalvoti.

– Raupy, nekvailiok, – rimtai supyko Šešelga, kad Pinčuko akivaizdoje arkliavagis taip jį niekina. – Čia pan Pinčuk pas tave su reikalu.

– Koks ten šuns pan ir su koku reikalu? Nieko nenoriu žinoti nei girdėti, – paspyrė Raupys koja iš vidaus duris ir užtrenkė, o paskui šūktelėjo: – Atnešk man dar vieną bonką.

– Gausi, nesitranky, – nusileido Šešelga ir atsigrėžė į Pinčuką. – Nieko nebus. Šiandien su juo nesusikalbėsi. Girtas kaip maišas. Tikras chamas.

– Ne, – atsakė Pinčukas. – Kaip tik šiandien man reikia su juo susitarti, gražumu ar piktumu. Jeigu pro duris neįsileidžia, tai aš pro rakto skylutę.

Kaip pasakė Pinčukas, taip ir padarė. Nespėjo Šešelga pamatyti, o velnias tik pasipurtė ir įlindo pro rakto skylutę, palikęs už durų klumpę ir skarmalus.

– Koks čia toks skubus reikalas? – parūpo Šešelgai, ir smalsumas jį sugundė. Prikišo ausį prie durų ir klausėsi, ką velnias su arkliavagiu tariasi.

Bet nepasisėkė nugirsti. Tuo laiku į karčemą atėjo visas purvinas kalvio parankinis Jurgutis ir šnirpštelėjęs atkišo pasilenkusiam prie durų Šešelgai dvi poras naujų pasagų.

– Ko tau reikia? – atšoko nuo durų supykęs Šešelga.

– Viską pamynė po kojomis obuolmušiai... – dar kartą šniurkštelėjęs, lyg verkdamas, tarė Jurgutis. – Še pasagas. Duok degtinės.

– Pavogei? – užsipuolė Šešelga nepasitikėdamas.

– Savo, o ne tavo, – atsikirto Jurgutis.

Bet ginčytis ir derėtis Šešelgai nebuvo kada, tad, paėmęs vogtas nevogtas pasagas, davė puskvortį degtinės ir išstūmė Jurgutį į priemenę, o pats ir vėl puolė prie kamaros durų skylutės, kur vyko velnio ir arkliavagio kažkokios derybos.

XXII

O kamaroje, kai pasirodė Pinčukas visa savo velniška nuogybe, Raupys ne tik prasiblaivė, bet ir plaukai pasišiaušė ant jo girtos galvos. Iš tos baimės tiktai žiopt ir žodžio negali ištarti. Pagaliau atsipeikėjo ir tarė:

– Ar tik ne mano dūšios atėjai? – išsprogino akis nusigandęs.

– Ne, – atsakė ramiai Pinčukas. – Turiu kitą reikalą. Jei padėsi, galėsi turėti savo dūšią, man jos visai nereikia.

Tada nusiramino Raupys, pats atsisėdo ir Pinčuką paprašė sėsti.

– Neturiu laiko, – atsakė Pinčukas. – Labai skubus reikalas.

Raupiui dar labiau parūpo, koks čia skubus reikalas atvijo Pinčuką, tai norėjo kiek uždelsti, kad geriau prablaivėtų ir neapsirikytų per skubumą.

– Gal išgersime ir apsvarstysime tą reikalą, – pasiūlė Raupys ir šūktelėjo pro duris: – Šešelga, nešk degtinės ir užkandos.

– Nereikia, – atsakė Pinčukas. – Aš degtinės, kaip žinai, negeriu. O reikalas toks: pavok man Girdvainio obuolmušius.

– Tai kad aš galėčiau! – atsiduso Raupys. – Seniai galvoju ir nieko negaliu padaryti.

– Aš jau sugalvojau, o tu tik padaryk, – pasakė Pinčukas ir kažką pasilenkęs pradėjo kuždėti Raupiui į ausį.

Šešelga taip ir nenugirdo, ką velnias su arkliavagiu tarėsi. Sutrukdė, kad jį kur devynios, tas kalvio puskvailis Jurgutis su savo pasagomis. O paskui, išvaręs jį į priemenę, vėl puolė prie kamaros durų, spėjo tik nugirsti, kad eina kalba apie kažkokius obuolmušius. Kas čia per galas? Ir Jurgutis kažką burbėjo apie obuolmušius, ir čia dėl jų derasi. Bet Raupys šūktelėjo degtinės, Šešelga atšoko ir vėl prikišo ausį prie durų, tik nieko negalėjo išgirsti, nes Pinčukas kažką pakuždomis kalbėjo.

– Supranti, – pagaliau Pinčukas garsiai pasakė. – Kai tu nuvažiuosi, aš pradėsiu priešingoje pusėje žvengti ir suklaidinsiu.

– Labai gerai, – apsidžiaugė Raupys. – O kada mes tai padarysim?

– Kai važiuos užsakų, – atsakė Pinčukas.

– Puiku, – pritarė Raupys. – Ir tu man dūšią dar gražinsi?

– Gražinsiu, – sutiko Pinčukas. – Tiktai tu nelįsk su ja pro antrą galą į Girdvainio obuolmušius. Tada pražūsi pats su visa savo dūšia.

– Durnas aš būčiau pro arklių pasturgalius landžioti? – atsakė Raupys ir buvo toks patenkintas, kaip dar niekada. – Aš, kai tik nučiupsi juos, tuojau per sieną ir į Prūsus.

– Tavo reikalas, – atsakė Pinčukas. – Kur norėsi, ten galėsi juos dėti. Tiktai kad jų Girdvainis daugiau nematyty.

Tada Šešelga, išgirdęs už durų, kad jau baigia susitarti, jėjo su buteliu ir, dėdamasis viską žinąs, paklausė karčemninko godumu:

– O man kas bus? – nusišiepė Pinčukui ir Raupiui. Raupys suprato, kad Šešelga už durų klausėsi jų kalbos, tai supykęs atsakė:

– Tai, kas paliks nuo arklių.

– Chamas, – piktai atsikirto Šešelga ir norėjo trinktelėti durimis, bet pergaltavo ir padėjo butelį ant stalo, turėdamas savo išskaičiavimų. – Še, pasilak.

Bet Šešelga ir šį kartą apsiriko. Raupys įspėjo ir šitą jo mintį, kad nugirdęs nori išgauti jo paslaptį.

– Ne, – linksmai atsakė tada Raupys, net jo ruda barzda prašviesėjo. – Šį kartą aš nepasilaksiu, tik išsipagiriosiu. Turiu svarbų darbą.

– Koks tavo darbas? – dar labiau supyko Šešelga. – Arklius vogti!

– O tavo dar prastesnis, – nenusileido pralinksmėjęs Raupys. – Nuo pavogtų arklių uodegas karpyti.

– Ar tu sugavai mane, kad sakai? – įsižeidė Šešelga.

– O tu ar sugavai mane, kad sakai? – atsikirto Raupys.

– Chamas! – nusikeikė Šešelga.
– Šunbajoris, – riktelėjo Raupys.
– Nesipykit, kūmai, – pertarė Pinčukas. – Bus vienam gerai, bus ir kitam neblogai. Pašniaukime verčiau tabokos.

Bet siekė j liemenę tabokinės – nebėra. Suprato, kad kur nors ant kelio ar prie tiltelio pametė, kai su Girdvainio arkliais ėjo lenktynių.

– Eisiu tabokinės ieškoti, – tarė Pinčukas ir atsisveikino. – Ligi trečių gaidžių gal dar surasiu.

Ir išėjo. Raupys liko vienas gerti savo degtinės, kad išsipagiriotų, o Šešelga iš to piktumo nuėjo gulti į priemenę, kur po suolu buvo nugriuvęs girtas Jurgutis ir kietai užmigęs. Bet Šešelga jo nepastebėjo, būtų laukan išmetęs, o dabar atėjęs griuvo į guolį, tik negalėjo užmigti. Buvo įžeistas bajoriškas unaras. Be to, Girdvainio arkliai jam iš galvos neišėjo.

– To pane, – vartėsi nuo šono ant šono, – tokie arkliai tai jau ne arkliavagiams vogti ir ne chamams turėti. Tokiais arkliais tiktai tikriems bajorams važinėti.

Bet ir kaip sielojosi Šešelga dėl Girdvainio arklių, nieko negalėjo sugalvoti, kad jie galėtų jam tekti. Pyko ant savęs, kad nenugirdo Pinčuko ir Raupio paslapties, kaip jie pavogs tuos arklius, ketino nueiti ir išduoti viską Girdvainiui, tik bijojo arkliavagio ir velnio keršto, todėl nieko nepadare ir tylėjo. Pagaliau nusiramino, kad ir jam kas nors teks iš Girdvainio arklių.

XXIII

Pirmieji gaidžiai pragiedojo, o Baltaragio seklyčioje vis dar sėdėjo Girdvainis su savo piršliu Anupru ir nesirengė keltis nuo stalo.

Alaus statinė neišseko kamaroje, pilni ąsočiai vis dar putojo ant stalo, atrišdami piršlio ir uošvio liežuvius, ir jie, nors dėl Anupro vienos ausies kurtumo ne visai susikalbėdami, – dažnai kalbėjo kiekvienas sau, – sėdėjo vienas antrą apsikabinę kaip geriausi bičiuliai, negalėdami pabaigti kalbos.

Baltaragis barė Anuprą ir juokomis, ir iš širdies, kad jis, senas žmogus, o apgavikas, apsimetęs pakeleivingu, nori pavogti iš jo brangiausią turtą, senatvės vienintelę paguodą dukterį, o Anupras, nors ir ne viską nugirsdamas, ką jam uošvis sako, bet savo tvirtino: jis dosniausias žmogus ir atvežęs jam tokį žentą, kokio kito visam pasauly nerastum.

– Oi tu, piršly melagi, – neatsileido Baltaragis, – kaip tau ne gėda taip meluoti?

– Aš nemeluojau, – tvirtino Visgirda, – o prie dukrelės kaip nendrelės duosiu tau sūnų kaip ąžuolą, senatvės užuovėją ir paramą.

Pagaliau susitaikė uošvis su piršliu. Sumušė rankomis ir išgėrė dar po vieną alaus ąsotį. Bet matydami, kad vienu prisėdimu neįveiks visos statinės, apsikabinę pradėjo snausti, kad ir vėl kiek nusenūdę galėtų iš naujo imtis už ąsočių.

O Girdvainis su Jurga vis dar negalėjo atsižiūrėti vienas į kitą. Iš tikrųjų jie nedrįso tiesiai vienas į kitą pažiūrėti, tiktai žvilgčiojo paslapčiomis, bijodami pasakyti tuos žodžius ir išduoti tuos jausmus, kurių abudu buvo kupini ir pasiilgę. Tarytum tie žvilgsniai, kurie daugiau negu žodžiai kalbėjo, atėmė abiem žadą, ir jie stebėjo vienas kitą tylūs, negalėdami apversti liežuvio.

Dingo Girdvainio visas mandrumas, ir jis pats savęs nesuprato, kas jam atsitiko, užmiršo ir Jurga savo prižadus atversti Girdvainio išverstus kailinius (deja, Girdvainis, eidamas į seklyčią, kaip numetė juos ant vežimo, taip ir užmiršo) ir į akis pasijuokti.

Ak, ji juokėsi į akis, tiktai visai kitokiu juoku, negu žadėjo. Tas juokas ėjo iš širdies gilumos ir ją

pačią gundė, kaip pirmą kartą sutikta laimė.

Tiktai kai seniai užsnūdo, nepajėgę išgerti visos statinės alaus ir visų kalbų iškalbėti, prakalbėjo jaunieji:

– Jurga, – tarė Girdvainis ir pats savo balso nepažino. Toks nedrąsus jis buvo ir lyg užkimęs. – Eik už manęs. Skriskim su mano obuolmušiais per visą gyvenimą.

– Nežinau, – atsakė Jurga, o akys išdavikės juokėsi. – O kur mes nuskriskim?

– Ten, kur savo laimę atrasim! – ištiesė Girdvainis rankas, norėdamas apkabinti merginą, kaip savo laimę.

– Vargu, – išsisuko Jurga ir kaip pagunda žvilgtelėjo į akis. – Suviliosi ir pamesi.

– Ne, – atsakė Girdvainis, siekdamas Jurgos. – Greičiau savo obuolmušių ir galvos neteksiu, negu tave pamesiu.

– Gal būt, – nusijuokė Jurga, – obuolmušius prarasi, galvos neteksi ir mane pamesi.

– Niekados! – pakilo Girdvainis. – Su tavim ir savo obuolmušiais skrisiu kaip vėjo sparnais į savo laimę.

– O gal nelaimė? – abejojo ir gundė Jurga, išsisukinėdama iš Girdvainio glėbio.

Po visą seklyčią Girdvainis gaudė Jurgą ir negalėjo sugauti. Ta išsisukinėjo kaip vėjas ir juokėsi.

– Vis tiek mano būsi, – nirto bernas, – nors žemė skirsis.

– Jei persiskirs, tai kaip susitiksim? – juokėsi mergina.

Tiktai kai tretieji gaidžiai pragydo ir Girdvainis pradėjo nusiminti, nesugaudamas Jurgos, ji pati pagavo Girdvainį.

– Kas bus, tas bus, eisiu už tavęs, skrisiu su tavo obuolmušiais nors ir į pasaulio galą! – vienu atsikvėpimu pasakė, o rankos kaip pelkių vijokliai apsisuko apie berno kaklą, ir taip pabučiavo, kad Girdvainiui naktis staiga prašvito.

Stvėrė Girdvainis Jurgą į glėbį, tris kartus apsisuko seklyčioje ir sako:

– Važiuojam užsakų!

Tada pabudo piršlys, snaudęs užustalėje, ir pažiūrėjo, pramerkęs akis:

– Ar jau? – paklausė.

– Jau! – atsakė Girdvainis ir išlėkė pro duris, nešdamas glėbyje Jurgą.

Aušo rytas, ir obuolmušiai, jau seniai laukdami šeimininko ir nesulaukdami, nusižvengė, jį pamatę.

– Lėksime, mano žirgeliai, kaip dar niekada nelėkėme, – tarė Girdvainis, šokdamas stačias ant dugninės (gardis atvažiuodami kažkur pametė) ir Jurgą užsitraukdamas.

– Dabar laikytis! – apkabino Jurgą ir paleido arklius kiek įkabina. O tie, tarsi tiktai laukę ženkle, pakilo kaip viesulai, kad net malūno sparnai pradėjo suktis, ir nulėkė į pakalnę, nunešdami Girdvainį su Jurga.

Anupras, nespėjęs prasiblaivyti nuo pagirių ir snaudulio, išbėgo iš seklyčios į kiemą, išgirdęs vežimo dundėjimą, bet ryto prieblandoje tiktai toli pakalnėje pamatė, kaip lekia tarytum su sparnais jaunikis ir nuotaka.

– Palauk! – šūktelėjo, bet pats tik savo balsą išgirdo. – Palauk! Nenuvažiuosi vienas be manęs.

Susirūpino Anupras, prisiminęs, koks sunkus buvo kelias, bet vienu rūpesčiu ne ką galėjo padėti. O Girdvainiui visai nerūpėjo nei kelias, nei jo pavojai. Jis ir be kelio nuvažiuotų užsakų su savo nuotaka nors ir padangėmis.

– Tegu jums dievas padeda, – tarė Anupras, kai Girdvainis su Jurga dingo kelio vingiuose, ir sugrįžo atgal į seklyčią.

O Baltaragis dar snaudė, apsikniaubęs ant stalo, ir negirdėjo, kaip išvežė jo dukterį. Toks sunkus miegas užėjo tarsi prieš mirtį.

– Kelkis, – prižadino jį Anupras. – Pramiegojom mudu, seniai, o jaunieji išvažiavo.

– Kas išvažiavo? – nesuprato iš karto Baltaragis.

– Nagi jaunikis su nuotaka, – mostelėjo ranka Anupras. – Ant užsakų. Ir mane paliko.

Prasiblaivė Baltaragis, ir staiga jam liūdna pasidarė. Toks vienišas pasijuto, kaip dar niekada. Nubraukė delnu ašarą nuo blakstienos ir apsikniaubė ant stalo.

Anupras suprato tėvo liūdesį ir tarė, kad pats nesusigraudintų:

– Išgersime, svotai, ar ką?

– Išgersime, – sutiko Baltaragis.

Gėrė seniai ir tylėjo. Kiekvienas savo galvojo. Tad ir gėrė tylėdami.

XXIV

Kaip išvažiavo Girdvainis su Jurga užsakų, taip ir nulėkė tiesiai į Švendubrę, nesustodami nei prieš kalną, nei prieš tiltą. Pirmuosius tiltelius pralėkė ir nepastebėjo, ar sveiki jie buvo, ar sugriuvę, o pamatęs pastaruosius, Girdvainis net nustebo: visiškai buvo sveiki, tarsi vakar būtų nesugriovęs.

Kaip čia atsitiko, neturėjo laiko pagalvoti. Šuoliais lėkė obuolmušiai, širdis iš džiaugsmo smarkiai plakė, o jis akių nuo Jurgos nenuleido, stipriai ją laikė apkabinęs dešiniąja ranka per liemenį.

Nepamatė, kaip nulėkė į Švendubrę ir sustojo ties šventoriumi prie klebonijos vartų. Nusivengė žirgai ir prižadino Švendubrės kleboną, kuris dar šiltoje lovoje saldžiai miegojo.

„Kas gi čia dabar taip anksti atvažiavo? – pagalvojo pro miegus Bonifacas Bobinas. – Ar ne koks šunbajoris baigti vinto?“

Bet saldus miegas taip ir lipdė akis, ir klebonas apsivertė ant kito šono.

„Tegu sau važiuoja nors ir į pragarą su velniais baigti“, – pagalvojo ir vėl užmigo.

O Girdvainis pastatė arklius prie šventoriaus tvoros, paėmė Jurgą už rankos, ir nuėjo susikabinę į tuščią bažnyčią. Sustojo prie altoriaus ir laukia, kada klebonas pasirodys.

Bet pasirodė tiktai zakristijonas Benjaminas, ilgas kaip žardis. Girdvainis truktelėjo jį už skverno, kai tas ėjo pro šalį, klūpčiodamas prieš didįjį altorių, ir sako:

– Prikelk kleboną! Turiu labai skubų reikalą. Zakristijonas pažiūrėjo į jaunikį su nuotaka ir suprato, koks čia gali būti reikalas, tad abejingai atsakė:

– Spėsi. Nedega.

– Ką tu žinai, gal man dega? – pyktelėjo tada Girdvainis ir įspaudė rublinę zakristijonui į delną.

Tada bažnyčios tarnas iš karto atlyžo ir sako:

– Tuojau. Tik dulkes nuo altoriaus nušluostysiu ir nueisiu.

Nuėjo zakristijonas ir sugrįžo, bet klebonas dar negreitai pasirodė. Jaunavedžiai laukė valandą, kitą, kol atėjo užsimiegojęs klebonas ir pašaukė juos į zakristiją.

– Ko reikia? – piktai paklausė.

Girdvainis, nei pagarbinęs, nei rankos klebonui pabučiavęs, tiesiai ir pasakė:

– Duok, klebone, tuojau šliūbą arba po trijų savaičių.

Pažiūrėjo tada nepatenkintas klebonas, paskutinis miegas nuo blakstienų nulakstė, peržegnojo tokį smarkų jaunikį ir atgal žengė:

– Užkerėtas esi, – sako, – ar ką jau? Tegu kerai pirma praeis, o jau paskui apie šliūbą kalbėk.
– Nepraeis, – nusišypsojo Girdvainis. – Visam gyvenimui esu užkerėtas.
– Neduosiu tau šliūbo ir nepriimsiu užsakų, – atsakė klebonas. – Su piktom dvasiom turite reikalą, tegu jos ir sutuokia judu.

Mato Girdvainis, kad nieko neišeis, nesusikalbės su klebonu, todėl, negaišdamas laiko, išsitraukė dešimtrublinę iš kišenės ir padėjo ant stalo.

Klebonas pažiūrėjo į dešimtrublinę, nusižiovavo ir sako:

– Na, ką čia dabar su jumis darysi? Kalbėkite poterius, ar ką jau?

Atkalbėjo tada poterius, klebonas lotyniškai, pamažu, žiovaudamas. Girdvainis su Jurga – lietuviškai, skubindami, praleisdami, vienas į kitą žvilgčiodami.

Po poterių subarė klebonas jaunuosius ir vėl sako:

– Stonan moterystės stojate, o poterių nemokate. Negaliu priimti užsakų.

„Per maža“, – pagalvojo Girdvainis ir dar vieną dešimtrublę ant stalo padėjo.

Klebonas pašnairavo į naują dešimtrublę ir sako:

– Kuo tu pavarde ir vardu ir iš kur tu?

– Girdvainis Jurgis iš Daugnorių kaimo, – atsakė Girdvainis patenkintas, kad pagaliau nugalėjo klebono užsispyrimą.

– Girdėjau, – atsakė užrašydamas klebonas. – Tėvas buvo geras ūkininkas, o tu, girdėjau, didelis palaidūnas. Turi pasitaisyti, stojęs į moterystės stoną.

– Pasitaisysiu, – prižadėjo Girdvainis.

– O nuotaka iš kur? – paklausė klebonas.

– Iš Paudruvės kaimo, – atsakė už nuotaką Girdvainis. – Malūnininko Baltaragio duktė Jurga.

– Pala? – nustojo rašęs klebonas. – Kokio Baltaragio? Ar ne to raganiaus, kuris čia vieną davatką norėjo už velnio išleisti?

– To paties, – linksmi atsakė Jurga.

– Na, taip aš ir maniau, – nuleido rankas klebonas. – Apraganiavo tave, neišmanėli, o tu ir galvos netekai.

– Nors ir dvi turėčiau, nesigailėčiau, – atsakė Girdvainis.

– Matau, matau, – sutiko klebonas. – Priimsiu užsakus, bet tu dar pagalvok, kol dar laiko yra.

– Neturiu ko galvoti, – atsakė Girdvainis ir žvilgtelėjo į Jurgą. – Ar ne taip?

Jurga atsakė šypsena.

Tuo metu pasigirdo skardus arklių žvangimas, kad net bažnyčios stiklai sutirtėjo. Krūptelėjo Girdvainis ir įsiklausė.

Pro zakristijos duris staiga įpuolė tokia supintijusi moterėlė ir, vos atgaudama kvapą, sušuko:

– Arklius pavogė! Arklius pavogė!

Tai buvo Uršulė.

– Kokius arklius? – nesuprato klebonas.

Girdvainis lyg įgeltas šoko iš vietos ir išbėgo pro duris.

Lauke arkliai dar garsiau žvangė. Tiktai Girdvainis negalėjo suprasti, kurioje pusėje žvangia. Į kurią pusę tiktai atsisuks, ten ir žvangimas pasigirsta.

Bėgo į vieną pusę, į kitą, ir vis priešingoje pusėje žvangė obuolmušiai. Apsisuko Girdvainiui galva besisukinėjant, ir jis nubėgo tiesiai per laukus, palikęs savo nuotaką ir viską užmiršęs pasaulyje.

O arkliai vis dar žvangė.

Tą sekmadienį susirinkę į Švendubrę, žmonės nežinojo, kuo daugiau stebėtis, ar Girdvainio su Baltaragio Jurga nelauktais užsakais, kuriuos klebonas vis dėlto paskelbė po pamokslo (o pamokslą pasakė kaip tik labai smarkų apie visokius burtus ir raganavimus, kurie neišvengiamai nugramzdina sielą į pragaro gelmes), ar tuo, kad taip paslaptinai ir netikėtai pavogė Girdvainio arklius.

Jeigu ne arklių pavogimas, gal niekas nebūtų stebėjęs Girdvainio su Baltaragio Jurga užsakais, nes, blaiviau pagalvojus, taip ir turėjo būti. Atitiko jiedu vienas kitą kaip kirvis kotą, o gal dar geriau. Dabar žmonėms paaiškėjo, kodėl taip ilgai Girdvainis pas mergas važinėjo, savo nesurasdamas, ir kodėl pas Baltaragio Jurgą negalėjo joks jaunikis su piršliu nuvažiuoti. Aišku, kad jiedu buvo vienas kitam skirti, ir kitaip čia negalėjo būti.

Bet kodėl pavogė Girdvainio arklius kaip tik tada, kai jiedu atvažiavo užsakų? Čia buvo kažkas neaišku. Galėjo Girdvainio arklius ir anksčiau pavogti, juk sukosi apie juos ne vienas arkliavagis, tykodamas progos juos nučiupti. Na, tegu koks arkliavagis nutykojo tą progą kaip tik tada, kai Girdvainis buvo nuėjęs užsakų, bet iš kur tas nežmoniškas žvengimas, kurį daug kas girdėjo ir negalėjo suprasti, kurioje pusėje žvengia. Toks jis buvo klaidinantis ir apgaulingas. Tai ir Girdvainį taip suklaidino, kad jis, užuot vijęsis arklius keliais, išbėgo tiesiai į laukus ir ligi šiol nesugrįžo.

Sužadėtinę – Baltaragio Jurgą – daug kas buvo sutikęs keliu einančią iš Švendubrės į Paudruvę. Keista atrodė, kodėl ji taip anksti eina ne į bažnyčią, bet į priešingą pusę. Niekam tada į galvą neatėjo, kad ji būtų Girdvainio nuotaka ir grįžtų po užsakų. Paklausti neišdrįso – tokia ji išdidi atrodė, o jeigu kas ir mėgino pajuokauti, ji nieko neatsakė, tarsi būtų negirdėjusi.

Tiktai tada, kai atvyko į Švendubrę ir išgirdo apie nepaprastus įvykius, kurie anksti rytą atsitiko, suprato, nors ir ne viską žinojo, kodėl Jurga viena grįžo namo. Sužvengus arkliams ir išbėgus jaunikiui iš zakristijos, ji išbalo kaip drobė ir vos nenugriuvo ant Uršulės rankų. Bet susivaldė, iškėlė galvą ir išėjo iš zakristijos kažkaip visa sustingusi.

Tokia ir nuėjo per bažnytkaimį. Veltui Uršulė ją geras varsnas vijosi ir vis įkalbinėjo, kad darytų skaistybės apžadus, nes kitaip pražūsianti, bet ji ir neatsigrėžė. Betgi Uršulė buvo atkakli. Neatstojo, kol pradėjo skambinti ankstyvosioms mišioms, ir tik tada, gerai išplūdusi Jurgą, nubėgo atgal į bažnyčią. Bet ir ten ji negalėjo nusiraminti.

Net bažnyčioje neiškęsdami žmonės kuždėjosi apie tuos nepaprastus įvykius, dalijosi žiniomis bei gandaiis ir nieko negalėjo suprasti. Visą žinojo ir suprato tiktai viena Uršulė. Bet ji, tarsi iš Jurgos išdidumu užsikrėtusi, tylėjo, tiktai kartas nuo karto piktai žvilgčiodama į tuos, kurie kuždasi ir drumsčia šventoje vietoje maldingumo rimtį.

Pagaliau ir Uršulė neiškentė. Po pamokslo, kai išėjo iš bažnyčios sujaudinti žmonės ir pradėjo spėlioti, kaip ir kas čia atsitiko, neatsilaikė ir Uršulė prieš pagundą, išslinko į šventorių, ko anksčiau niekada nedarydavo. Šventomis dienomis prakiurksodavo bažnyčioje nuo pat ankstyvo ryto, kai zakristijonas pirmąsias žvakes užžiebėdavo, ligi pavakarės, kai visas žvakes užgesindavo ir pradėdavo šluoti bažnyčią. Tiktai tada Uršulė pakildavo nuo krotelių ir išeidavo. Bet šį kartą per daug didelė buvo pagunda.

Išėjusi iš bažnyčios, pristoją prie vieno būrelio, prie kito, paklausė, paklausė, galvą pakraipė ir pagaliau tarė:

– Nieko nematėte, nieko nežinote, visai ne taip buvo.

O kaip buvo, ne taip jau lengva buvo iš Uršulės išgauti. Ilgai ji dar maivėsi ir bandė žmonių smalsumą, kol prabilo:

– O buvo taip, – pagaliau pasakė, kai žmonėms kantrybės pritrūko ir jie vos neprimušė pamaivos. – Einu anksti rytą į bažnyčią, žiūriu – kažkieno arkliai prie šventoriaus pastovų priišti. Kas čia būtų taip anksti atvažiavęs, negali suprasti. Arkliai tokie, kaip smakai, vietoje nenustovi, o pakinkyti tiktai į vienus ratus, nei sėdynės, nei gardžių, tiktai viena dugninė tarp ratų išlikusi. Kas čia būtų toks atvažiavęs, galvon nesuimsi. Iš arklių – ponas didelis, o iš ratų – paskutinis nevaleiva. Sutinku špitolninką Bernardą, eina jis ankstyvoms mišioms skambinti, tai ir klausiu jo: „Kas čia būtų toks atvažiavęs?“ Jis man ir atsakė: „Ogi nežinai, Girdvainis su Baltaragio Jurga užsaku.“ O jergutėliau, galvoju, vis dėlto atsirado vienas, kuris išplėšė ją iš tėvo raganiaus užmačių ir velnio nagų. Atsidusau ir į dangų pažiūrėjau. Ogi žiūriu – aukštai padangėje tarsi didelis vanagas didelę vištą neštų. Tiesiog savo akimis nenoriu tikėti. Bet čia kad sustaugs visi bažnytikaimio šunes, kad suriks gaidžiai, na, sakau, pastaroji diena atėjo. Nespėjau persižegnoti, ogi žiūriu, leidžiasi pats nelabasis su maišu ant pečių kaip tik prie bažnyčios. Kai nusileido, ogi žiūriu – velnias iškrėtė iš dvikartės arkliavagį. Pakilo dulkių debesys, bet aš vis tiek pažinau abudu. Tai buvo Pinčukas ir Raupys. „Ką jie čia darys?“ – galvoju. O nusileido tiesiai prie Girdvainio arklių. Nespėjau susivokti nei špitolninkui riktelti. Raupys apsidairė, stvėrė už vadelių ir nulėkė tiesiai per laukus, kad net žemė sudundėjo. O velnias tada pakilo, pavirto šikšnosparniu ir pradėjo žvengti kaip šimtas arklių. Aš nubėgau į zakristiją pasakyti Girdvainiui, kad jo arklius pavogė, o jis kaip galvos netekęs išbėgo, net manęs nepaklausęs, kaip ir kas pavogė, tai ir apsuko jam velnias galvą, ir jo arkliai pražuvo. Kur dabar juos rasi? Už šimto mylių Raupys jau bus su tokiais arkliais nuvažiavęs. O būtų mane paklausęs, būčiau aš jam pasakius: „Žiūrėk, kaip savo dūšią išgelbėti, o ne arklių, nes čia nieko nepadarysi, kai velnias su arkliavagiu susidėjo, o už jų pečių dar stovi tėvas raganius. Tada arba nuotakos išsižadėk, kurią tėvas velniui pažadėjo, arba arklių neteksi. O norėsi turėti ir arklius, ir nuotaką, tai nieko nelaimėsi, tiktai pats galą gausi.“

– Boba niekus paisto, o rimti vyrai klauso, – kažkas iš būrio atsiliepė.

– Kai tave velnias pagriebs, tai pamatysi, kokie čia niekai, – piktai dėbtelėjo Uršulė ir nususuko, sukeldama sijonu dulkes. – Nenorite žinoti, kaip buvo, tai ir nereikia.

Supykusi Uršulė nuėjo į bažnyčią, nes pradėjo skambinti mišpams. Kai kas mėgino paklausti varpininką Bernardą, ar tiesą Uršulė papasakojo, bet tas tiktai paliudijo, kad tikrai buvo sutikęs Uršulę, eidamas ankstyvoms mišioms skambinti, ji klaususi, kieno tie arkliai, ir jis atsakęs, o paskui nuėjęs į varpinę ir nieko daugiau nematęs, tiktai išgirdęs vežimo dardėjimą ir arklių žvengimą. Kai išėjęs iš varpinės, arkliavagis lėkęs su arkliais keliu į vakarus, žvengimas gi buvo čia pat aplinkui girdėti, paskui nutolęs į rytus. O Girdvainis į pietų pusę per laukus nubėgęs. Taip jam galva vargšui susisuko.

Žmonės nežinojo, ką manyti ir kuo tikėti. Visaip spėliodami, išsiskirstė. Taip ar kitaip čia buvo, vis tiek nieko tikro nesužinosi, o apie Baltaragio malūną seniai visokie gandai sklido. Tai nenuostabu, kad ir su piršlybomis taip atsitiko.

XXVI

O vis dėlto Uršulė šį kartą ne visai niekus paistė, nors kaip iš tikrųjų buvo, ir pati nežinojo. Jai pritarti ir jos žinias bei išmintį papildyti būtų galėjęs Jurgutis, bet nežinia, kur jis dingo niekam

nieko nepasakęs, ką matęs ir pergyvenęs.

O su Girdvainio obuolmušiais lenktyniavo ne vienas Pinčukas, bet ir Jurgutis – tartum jo šešėlis. Tada jis, pro dumplių užimą išgirdęs nepaprastus šuolius ir vežimo dardėjimą, šoko iš kalvės ir pamatė tiesiai atlekiant kaip patrakusius obuolmušius. Puolė į griovį išsigandęs, kad nesumindžiotų, o paskui, supratęs, kad čia bene tikrasis jaunikis važiuoja piršliais pas Jurgą, išsoko priešais, norėdamas juos pabaidyti. Bet obuolmušiai, pralėkdami pro šalį kaip viesulai, jį patį nubloškė į liūną, iš kur jis vos–ne–vos išsikapstė.

O paskui iš pelkių staiga pakilo nepermatomas rūkas. Tiktai vežimas kažkur dardėjo ir obuolmušiai žvengė netoli Baltaragio malūno. Tada ir Jurgutis kaip pakvaišęs nubėgo per rūką tiesiai į malūną, kur nebuvo nuo to laiko, kai išjuokė jį Baltaragis už tą jo šnirpščiojimą.

Ant malūno kalno buvo giedras vakaras, tiktai pakalnėje kaip jūra liūliavo rūkas, versdamasis gurulais. Prie malūno stovėjo vežimas su obuolmušiais žirgais, o pro seklyčios langelį mirguliavo žiburėlis. Nusiminęs Jurgutis priėjo prie langelio ir nusigandęs atsoko – iš Jurgos rankų jaunikis paėmė rūtą ir užkišo jai už kasų.

– Pražuvo Jurga, – tarė Jurgutis. – Viską pamynė po kojomis nelemti obuolmušiai.

Ir toks sielvartas jį tada pagavo, kad jis nežinojo, kur dėtis, tiesiog nors imk ir prasmek kiaurai į žemę. Tai norėjo bent obuolmušius atrišti nuo malūno pastovų ir pabaidyti, kad nulėktų į pakalnę (ak, tie obuolmušiai sumindžiojo jo širdį!), bet vos tik priėjo prie jų, kai šie taip suprunksė ir nusižvengė, jog nusigandęs Jurgutis pats nežino, kaip nusirito į pakalnę.

Tada jis parėjo į kalvę, bet ir ten nesurado sau vietos. Visą laiką prieš akis stovėjo Jurga, nuleidusi galvą, o iš jos rankų jaunikis ėmė rūtą... Kodėl jis tada nešoko pro langą ir neatėmė rūtos? Jurga būtų kaip žuvėdra ištrūkusi ir nuskridusi paežerėmis. Dabar viskas baigta, viskas pražuvo. Išsiveš ją nežinomas jaunikis į pasaulio kraštą, ir niekada jis nepamatys ir neišgirs jos skambančio sidabrinio juoko. Nusiminęs Jurgutis griebėsi virvės ir norėjo pasikarti po aukštiniu, bet virvė nutrūko, ir jis nukrito ant aslos ties pasagų krūva.

Pritrenktas ir visai apkvaišęs Jurgutis patamsyje dėliojo pasagas iš krūvos į krūvą, svarstydamas, ką gi daryti, kur dingti, nes jam taip nyku ir šiurpu buvo, tartum visos pakampės atgijusios čezėtų, ir plaukai šiaušėsi ant galvos. O aplinkui dundėjo žemė nuo arklių kanopų ir žvengė obuolmušiai taip skardžiai, kad net tamsa skyrėsi lyg nuo griaustinio. Bet pro kalvės aukštinį ramiai švietė mėnulis. Ta audra šėlo tiktai Jurgučio širdyje.

Pagaliau nesikęsdamas jis pasiėmė kažkodėl iš krūvos dvi poras pasagų ir išėjo į lauką, nežinodamas, ką toliau daryti. Nuostabi naktis mirguliavo begalybe žvaigždžių, bet jos visos, rodos, krito ant Jurgučio galvos ir savo spinduliais varstė širdį kaip kalavijais. Iš to nerimo pats nežino, kaip čia atsitiko, kad svirduliuodamas nuėjo į Gaidžgalės karčemą ir išmainė pasagas su Šešelga į puskvortę degtinės.

Kas dėjosi karčemoje, Jurgutis nieko nežinojo, išvartytas į priemenę. Jis godžiai gėrė degtinę su savo ašaromis, kurios kaip ugnis degino, ir nieko kito nenorėjo, tiktai prasmegti kiaurai žemę ir viską užmiršti. Bet nieko neužmiršo ir kiaurai žemę neprasmego, tik, burbuliuodamas degtinę, pajuto, kaip viskas aplinkui sukasi – karčema, malūnas, kalvė, Jurga su jaunikiu, o tie obuolmušiai, kirsdami kanopomis, lekia tiesiai ant jo, lyg sumindžioti norėdami. Tada Jurgutis tiktai susiėmė už galvos ir griuvo, nusirisdamas čia pat į pasuolę.

Kas toliau buvo, Jurgutis nieko nežinojo, kritęs kaip negyvas. Atsipeikėjo tiktai paryčiu, kai su triukšmu įgriuvo pro duris Pinčukas. Tada Jurgutis jį pirmą kartą pamatė visa velniška baisybe su ragais ir kanopomis! Toks bausis ir paklaikęs iš pirmo žvilgsnio pasirodė.

Bet tada Jurgutis nespėjo gerai į jį įsižiūrėti, nes pats buvo baisiai išsigandęs, o ir Pinčukas nepaprastai skubinosi. Jis, įlėkęs į karčemą, nuvertė nuo suolo miegantį Šešelgą, pagriebė iš jo pašonės dvikartę, prikimštą šiaudų, čia pat juos iškratė, apversdamas jais Jurgutį, lendantį iš pasuolės, o paskui pasigriebė iš kamaros girtą Raupį, įsikišo jį į maišą ir išlėkė kaip akis išdegęs.

Visa velnio laimė, kad jis, lenktyniuodamas su Girdvainio obuolmušiais, pametė tabokinę ir, laiku jos pasigedęs, išėjo ieškoti. Prie Aklojo ežero alkūnės atrado savo tabokinę ir pamatė pro aušrą atlekiantį Girdvainį su Jurga. Vos spėjo iš kelio pasitraukti, būtų jį Girdvainis suvažinęjęs ir perniek būtų nuėjęs visas susitarimas su arkliavagiu. Tada jis be kvapo atlėkė į karčemą ir išsinešė dvikartėje Raupį į Švendubrę, kad pavogtų Girdvainio obuolmušius.

Vos nepatrūko Pinčukas, kol atnešė girtą kaip maišą arkliavagį į Švendubrę ir nusileido su juo prie bažnyčios. Gerai dar, kad Raupys, nešamas padebesiais, prasiblaivė, iškratytas iš maišo, tuojau susivokė ir šoko prie obuolmušių. Bet ir tada vargu ar būtų pavykęs jų sumanymas, jei užsimiegojęs klebonas Bonifacas Bobinas su savo poteriais nebūtų užtrukęs priimti užsakų. Niekais būtų nuėję visos velnio ir arkliavagio pastangos, nes Girdvainis su nuotaka būtų spėjęs po užsakų išlėkti iš Švendubrės su savo obuolmušiais kaip vėjo sparnais. Kur jį tada bepagausi ir kaip pavogsi obuolmušius?

O Jurgutis tada nieko nežinojo, tiktai, baisiai išsigandęs, kapstėsi iš šiaudų, lįsdamas iš pasuolės, nesuprasdamas, kas čia darosi: sapnuoja ar vaidenasi? Šešelga, pamatęs jį besikapstant, dar labiau nusigando. O Pinčukas su maišu ant pečių spruko laukan, kad net duris išvertė.

– Tfu, tfu, tfu! – nusispiovė Šešelga, kad dieglys šonan iš tos išgąsties neįsimestų. Jis ne tiek nusigando, kad Pinčukas išsinešė maiše arkliavagį, bet kad antras velnias kapstosi iš šiaudų nusinešti jį patį į pragarą.

Bet, pamatęs Jurgutį, atsipeikėjo ir nusikeikė:

– Ak, tai tu čia, girtuokli, po suolais voliojiesi! – suriko ant Jurgučio ir sutrepsėjo lyg į uodegą įgeltas. – Lauk greičiau iš karčemos.

Jurgutis ir pats spruko pro išverstas duris, nieko nelaukdamas, bet atsipeikėjęs Šešelga sulaikė jį tarpduryje už skverny.

– Palauk! – tarė prigrasindamas. – Jei bent vieną žodį kam prasantarsi, ką matei ir girdėjai, tai ir tave velnias pagriebs ir nusineš į pragarą.

Persigandęs Jurgutis tiktai pasižiūrėjo į Šešelgą paklaikusiomis akimis ir žioptelėjo, visai netekdamas žado. Paskui, ištrūkęs iš karčemninko rankų, pasileido bėgti per laukus kur akys mato.

Ak, nežinojo tada Jurgutis, kad Pinčukas nusinešė Raupį ne į pragarą, o į Švendubrę, kad pavogtų Girdvainio obuolmušius ir Jurgą pražudytų. Jei būtų žinojęs, tai, nieko nepaisydamas – nei išgąsties, nei siaubo, – būtų pirma velnio ir arkliavagio nulėkęs į Švendubrę ir išgelbėjęs Jurgą, kuri už viską jam buvo brangesnė.

Bet tada Jurgutis, ištrūkęs iš karčemos, nesusivokė, nei kas čia atsitiko, nei kur jam pačiam dingti nuo viso to klaikumo. Tai ir nuėjo per laukus, pats nežinodamas, kur eina. Ne tiek buvo baisu, kad velnias jį pagriebtų ir nusineštų į pragarą (tegu jau neša, kad nori, vis tik jis neturi kur dėtis), kiek gaudu ir baisiai gėda, kad iš vakaro apsigovė ir pragėrė dvi poras pasagų. Kaip tai galėjo atsitikti, Jurgutis negalėjo suprasti. Nebent ir čia velnias pasimaišė ir jį sugundė? Kaip dabar grįši namo ir pažiūrėsi kalviui į akis?

Bet ir visa tai buvo tik vienas niekas, prisiminus, kad daugiau nebepamatys Jurgos,

skraidančios paežerėmis, neišgirs jos skambančio juoko. Kaip tada gyvensi? Paežerės amžinai sutems kaip naktį, o malūnas ant kalno persekios kaip šmėkla savo atsiminimais. Kur tada dingsi?

Taip baisu, nyku ir graudu Jurgučiui pasidarė, kad jis, ištrūkęs iš karčemos, apsisuko į priešingą pusę ir nuėjo kur akys mato. O kur jisėjo – pats nežinojo, tiktai toliau nuo to krašto, kur jį kankino baisus nusivylimas ir sąžinės graužimas.

Taip ir nuėjo Jurgutis per laukus, vengdamas kelio ir tako, niekam nieko nepasakęs, ką matė ir žinojo, nes iš to siaubo, sielvarto ir susigraužimo visiškai neteko žado ir negalėjo žodžio ištarti, tiktai šnirpščiojo ir mykė kažką po nosimi, lyg kūkčiodamas nesulaikomomis ašaromis.

O kalvis ne tiek pasagų (ir nepastebėjo, kad dvi poros būtų iš krūvos dingusios), kiek jo paties pasigedo. Klausinėjo žmonių, ar kas jo nematė ir nesutiko, bet niekas nieko apie jį nežinojo, tarsi jis būtų vandenyje dingęs. Kalvis ir spėliojo, ar tik Jurgutis nenusiskandino iš tos pakvaišusios meilės, bet ežero vanduo jo paslapties neišdavė.

Taip ir dingo Jurgutis nežinia kur iš Paudruvės krašto. Pergyventas siaubas jį vis toliau ir toliau varė, kol jis pagaliau nuklydo su savo sielvartu į nežinomus pasviečius, kur žmonės jį priėmė kaip nebylį kvailiuką ir pasigailėjo. Tik jis pats niekur negalėjo rasti ramybės.

XXVII

O Baltaragio malūne ir namuose po tų nelaimingų užsakų šiurpu ir nyku pasidarė, tarsi jie būtų užsakę neišvengiamą nelaimę, kurios diena iš dienos reikia laukti.

Baltaragis jos ir laukė, visai pražildamas ir sulinkdamas, tarytum nepakeliamą naštą nešdamas. Duktė, kaip parėjo tą dieną iš Švendubrės, net tėvui nieko nepasakė, užsidarė seklyčioje ir pravirko taip gaudžiai, kaip dar niekada neverkė. Tris savaites verkė savo mergautines ašaras, žiūrėdama pro langą ir vis laukdama.

Tėvas labai gailėjosi dukters, jos ašaros kaip akmenys krito ant jo žilos galvos, bet jis nežinojo, nei ką pačiam daryti, nei kaip ją nuraminti. Nepakeldamas jos gaudžių ašarų, ne kartą norėjo prisipažinti ir pasakyti savo paslaptį, bet žodžiai patys užspringdavo, ir jis visas sugniuždavo nuo savo paslapties sunkumo. Ką čia bedaryti – neišmanė žila galva.

Praėjo antri ir tretis užsakai, duktė vis verkė ir laukė, o jaunikis vis negrįžo. Jis klaidžiojo po visą apylinkę, tartum jo galva būtų susisukusi ir jis nežinotų, nei kur eiti, nei kur dingti. Vieni jį buvo matę ant vieno kelio, kiti sutikę ant kito kelio, visų jis klausinėjo, ar nematė obuolmušių žirgų, o apie nuotaką nė karto neužsiminė, tarsi būtų ją visai užmiršęs.

– Neverk, dukrele, – mėgino Baltaragis guosti savo dukrą, nors pats neteko vilties, – suras jaunikis savo arklius ir sugrįš pas tave.

Tada pirmą kartą Jurgos akys išdžiūvo, sužaubavo tokiu išdidumu, kuris tiktai tada žmogų pagauna, kada pats save nugali.

– Nereikia, – atsakė ji tėvui, – man daugiau tokio jaunikio, kuris dėl savo arklių mane pametė.

Nežinojo tėvas, ar apsidžiaugti, ar nuliūsti dėl tokios dukters permainos, atsiduso tiktai, ir gaudumas širdį suspaudė.

– Dukrele mano, našlaitėle mano, – paglostė jos galvą. – Tai aš vis kaltas.

Tada Baltaragis būtų išdavęs dukrai savo paslaptį, bet deginančios ašaros, kurias jis stengėsi paslėpti nuo dukters, atėmė jam žadą.

– Niekas nekaltas, – atsakė duktė, guosdama tėvą. – Nelemta man laimingai būti, tai ir nereikia.

– Ne, dukrele, ne, – nesutiko tėvas. – Turi būti tu laiminga, nes kitaip aš savo sielvarto

nepakelsiu.

Jurgai pagailo savo nelaimingo tėvo, jos akys nušvito begaline meile, ir ji apsikabino jo žilą galvą.

– Nusiramink, tėveli, – pasakė. – Su tavim aš visada laiminga būsiu.

Toks dukters jautrumas dar labiau prislėgė tėvą, bet jis nieko daugiau jai nepasakė, nes jau tuo pasiguodė, kad ji bent kiek nusiramino.

Nuo to laiko vengė abudu prisiminti Girdvainį ir jo obuolmušius žirgus. Tarytum jis būtų tikrai pravažiavęs pro šalį ir net atminimo nepalikęs.

Taip praėjo ruduo, darganotas, vėjuotas, atėjo žiema, sukdamą vėpūtinus apie malūną ir girgždindama sparnus, kurie jau seniai nesisuko. Iš pradžių žmonės, vengdami nelaimingos vietos, patys nevažiavo į Baltaragio malūną, o paskui pats Baltaragis, prislėgtas savo rūpesčių, žmonėms pasakė, kad malūnas sugedęs, o jis pasenęs ir nežinąs, kada galės jį pataisyti.

Žmonės patikėjo ir važiavo į aplinkinius malūnus, ne kartą apgailėdami Baltaragio malūną, kuris stovėjo kaip šmėkla ant sustingusio ežero pakriūtės ir, rodė, laukė pavasario, kada galės pakilti ir nuskristi.

Pavasaris dar buvo už kalnų, ir liūdna buvo klausyti žvarbių vėjų, kurie kaukė pro apleisto malūno sparnus. Tikrai vienas Baltaragis per dienas užsidaręs būdavo malūne. Ką jis ten veikė, net dukterė nežinojo. O iš tikrųjų nieko neveikė, tikrai galvojo vieną ir tą patį, kaip išpirkti savo kaltę ir pamatyti dukrą laimingą.

Suprato Baltaragis, kad savo kaltę – tą džiaugsmo mirksnį – buvo su kaupu išpirkęs viso savo gyvenimo žmogui nepakeliama kančia, bet nežinojo, kaip pašalinti jos šešėlį nuo dukters galvos, kurią mylėjo visa savo sielvarto galybe. Kartais jam pasivaidendavo šiaurais vėjo kaukime Girdvainio arklių žvangimas, ir jis sudėdavo visas viltis į žentą, kuris pagaliau atvažiuos ir išgelbės dukterį. Tik ta viltimi ir gyveno Baltaragis.

Laukė atvažiuojant Girdvainio ir Jurga, nors ir buvo jo išsižadėjusi. Dažnai naktimis ir jai prisispnuodavo obuolmušių arklių žvangimas, kuris artėdavo ir staiga dingdavo. Tada ji pamatydavo Girdvainį kryžkelėse, vienplaukį, žvarbių vėjų blaškoma, ir jai prisispnuodavo pavasario audra, kuri ją žaibais prikeldavo. Bet tie žaibai trunkėsi tikrai Jurgos širdyje.

O laukuose vis dar siautėjo žiemos pūga, ir žvarbūs vėjai kaukė aplink seklyčios langus. Bet jų kaukime Jurgos širdis girdėjo artėjantį pavasarį, ir ji, net pati sau nedrįsdama prisipažinti, visa širdimi įtikėjo, kad netrukus sugriaudės pavasario audra, toje audroje sužvengs obuolmušiai žirgai ir atlėks kaip vėjo sparnais jos jaunikis, kurio ji net ir norėdama negalėjo užmiršti.

Taip laukė ji visa širdimi Girdvainio, ir jis, gal būt, tai nujautė, bet negalėjo grįžti pas savo nuotaką be obuolmušių žirgų, viso savo bernystės pasididžiavimo. Tai ir klaidžiojo rudens daganose ir žiemos pūgose visais keliais ir šunkeliais, ieškodamas savo obuolmušių ir niekur jų nesurasdamas, tikrai visą laiką girdėdamas jų žvangimą, kuris ir klaidino Girdvainį.

Tai ką čia galėjo padaryti pamesta nuotaka?